78- KITABU'L-EDEB
1- Hâlis Iyilik Etmek, Iyilik Ulastirmayi Ekleyip Durmak Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
2- Bâb: Güzel Dostluk Yapilmaya En Hakli Olan Insan Kimdir?
3- Bâb: Insân Ana-Babasinin Izni Olmadikça Cihâda Gidemez
4- Bâb: Insan Ana-Babasina Sövmemelidir
5-Ana-Babasina Iyilikle Güzel Hizmet Edip Itâatlarinda Bulunan Kimsenin Duasinin Kabul Edilmesi Babi
6- Bâb; Ana-Babaya Isyan Ve Ezâ Etmek Büyük Günâhlardandir
7- Müsrik Olan Babaya Iyilik Etmeyi Devam Ettirmek Babi
8- Kadinin, Kendi Kocasi Varken Annesiyle Ilgilenip Ona Iyilik Etmesi Babi
9- Müsrik Olan Kardesle Ilgilenip Ona Iyilik Edilmesi Babi
10- Hisimlarla, Yakinlarla Bagli Ve Ilgili Olmanin Fazileti Babi
11- Hisimlarla Ilgilenmeyi Kesen Kimsenin Günâhi Babi
12- Hisimlarla Ilgilenme Sebebiyle Rizikta Kendisi Lehine Bollatma Yapilan Kimse Babi
13- Bâb: Hisimlik Bagini Ekleyip Duran Kimseye Allah Da Fadlindan Ihsanini Ekler Durur
14- Bâb: (Mükellef Olan Sahis) Hisimligi, Hisimlik Islakligi Ile Islatir Durur (Yânî Hisimligi Kurutup Kesmez)
15- Bâb: Sila Yapicilik Karsilik Vermekle Degildir
16- Müsriklik Hâlinde Hisimlarina Ilgi Ulastiran, Sonra Islâm'a Giren Kimse (Eski Iyiliklerine Karsilik Sevâb Alir Mi?) Babi
17- Baskasinin Kiz Çocugunu Kendi Bedeninin Bâzi Kisimlariyle Oynamaya Birakan Yâhud Sefkat Için Onu Öpen Yâhud O Çocukla Sakalasan Kimse Babi
18- (Babanin) Çocuga Merhameti, Onu Öpmesi Ve Sarmasmasi Babi
19- Bâb: Allah, Rahmeti Yüz Parça Yapti
20- Insanin, Beraberinde Yemek Yemesinden Korktugu Için Kendi Çocugunu Öldürmesi Babi
21- Çocugun (Sefkat Ve Merhamet Olarak) Kucaga Konulmasi Babi
22- Insanin Küçük Bir Çocugu Uylugu Üstüne Koymasi Babi
23- Bâb: Ahdi Ve Taahhüdü Güzel Koruyup Riâyet Etmek Îmândandir (Yâni Îmânin Kemâlindendir)
24- Bir Yetîmin Islerini Gören, Büyütüp Terbiye Eden Kimsenin Fazîleti Babi
25- Dul Kadinlarin Nafakalarini Kazanmaga Çalisan (Kimsenin Fazîleti) Babi
26- Bir Günlük Yiyecegi Olmayan Fakirlerin Nafakalarini Kazanmaya Kosan(In Fazileti) Babi
27- Insanlarin Hayvanlara Merhamet Ve Sefkat Göstermelerinin Fazileti) Babi
28- Komsu Hakkinda Vasiyyet Babi
29- Komsusu Zulümlerinden Emîn Olmayan Kimsenin Günâhi Babi
30- Bâb:
51- Bab:
32- Komsuluk Hakki, Kapilarin Yakinligi Ölçüsündedir (Yânî Yakinliga Göre Derecelenir) Babi
33- Bâb:
34- Kelâmi Güzel, Tatli Ve Hos Söylemek Babi
35- Her Iste Ve Herseyde Yumusaklik Ve Kolaylik (Göstermenin Fazileti) Babi

36- Mü'minlerin Birbirlerine Yardim Etmeleri Babi
37- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
38- Bâb: Peygamber (S) Taskinlik Yapacak Tabîatte Degildi, Taskinlik Yapici Da Olmamistir
39- Ahlâk Güzelligi Ve Cömertligin (Sevilmesi), Cimriligin Ise Sevilmemesi Babi
40- Bâb: Erkegin Kendi Ailesi Içindeki Hâli Nasil Olur?
41- Sabit Kalacak Sevgi Yüce Allah Tarafindandir Babi
42- Allah'in Zâti Hakkinda (Hiçbir Steris Ve Hevâ Karismayan) Sevgi Babi
43- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
44- Birbiriyle Sövüsmenin Ve La'net Etmenin Nehyedilmesi Babi
45- Insanlarin "Uzun" Ve "Kisa" Sözleri Gibi, Zikretmekte Olduklari Vasiflardan Caiz Olacak Seyler -Çünkü Peygamrer (S) De "Zu'1-Yedeyn Ne Diyor?" Buyurmustur- Ve Insani (Ahmak Ve Topal Gibi) Lekeleme Ve Kusur Meydana Getirme Kasdedîlmeyen Sözlerin Cevazi Babi
46- Giybet Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
47- Peygamber(S)'In "Ensâr Yurtlarinin Hayirlisi..." Kavli Babi
48- Fesâd Ve Töhmetler Ehlinin Kötülügünü Belirtmenin Caiz Olacagi Babi
49- Bâb: Giybet Etmek Büyük Günâhlardandir
50- Söz Tasimaktan Mekruh Olacak Kisim Ve Yüce Allah'in Su Kavilleri Babi :
51- Yüce Allah'in: "(Murdardan, Putlardan Kaçinin;) Yalan Sözden Çekinin!3' (Ei-Hacc: 30) Kavli Babi
52- Ikiyüzlü Kimse Hakkinda Denilen Söz Babi
53- Sahibine (Yânî Arkadasina) Onun Hakkinda Söylenen Sözü Haber Veren Kimse Babi
54- Insanlar Arasinda Asiri Ve Mübalagali Övme Yapmanin Mekruh Olmasi Babi
55- Mü'min Kardesini, Onda Varligini Bilmekte Oldugu Meziyetlerle Öven Kimse Babi
56- Yüce Allah'in Su Kavilleri Babi:
57- Birbirleriyle Hasedlesmenîn Ve Birbirlerine Arka Dönmelerinin Nehyolunmasi; Bir De Yüce Allah'in:
58- Bâb:
59- Zanndan Caiz Olacak Nevi' Babi
60- (Kendisinde Ayiplanacak Birsey Meydana Geldigi Zaman) Mü'minin Kendini Setredip Örtmesi Babi
61- Kibr(In Kötülügü) Babi
62- (Iki Mü'minin, Karsilastiklarinda Birbirinden Yüz Çevirip) Ayrilmalarinin Kötülügü Ve Rasûlullah(S)'In: "Bir Kimsenin, Mü'min Kardesini Üç Günden Fazla Birakmasi (Küs Durmasi) Halâl Olmaz" Kavli Babi
63- Âsî Olan Kimseden (Isyanindan Vazgeçmesi Için) Ayrilmanin Caiz Olacagi Babi
64- Bâb: Insan Arkadasini Her Gün Yâhud Sabahtan Ögleye Ve Ögleden Aksama Kadarkizaman Içinde Ziyaret Eder Mi?
65- Ziyaret Etme{Nin Mesrû'lugu) Ve Bir Kavmi Ziyaret Edip Yanlarinda Yemek Yiyen Kimse Babi
66- Gelen Cemâatler Için (En Güzel Elbiseler Giyip) Süslenen Kimse Babi
67- Insanlar Arasinda Kardeslik Akdi Ve Iki Kavim Arasinda Yeminli Dostluk Ahidlesmesi Babi

68- Gülümseme Ve Gülme(Nin Mübâhligi) Babi
70- Bâb: El-Hedyu's-Sâlîh Hakkindadir
71- Ezaya (Zorluk Ve Sikintilara) Karsi Sabir Ve Yüce Allah'in: 'Ancak Sabredenlere Ecirleri Hesâbsiz Ödenecektir Fez-Zumer: 10) Kavli Babi
72- Insanlari Ceza Verme Ve Azarlama Ile Karsilamayan Kimse Bâri
73- Mîtmin Kardesini Te'vîlsiz Olarak Küfre Nisbet Eden Kimsenin Kendisi, Dedigi Gibidir Babi
74- Bu "Yâ Kâfir" Sözünü Te'vîl Edici Olarak Yâhud Isin Hakikatini Bilmeyerek Söyleyeni, Küfre Nisbet Etmeyen Kimse Babi
75- Allah'in Emri Için Öfkelenip Siddet Göstermenin Caiz Olacagi Babi
76- Yüce Allah'in Su Sözlerinden Dolayi Öfkelenmekten Sakinmak Babi:
77- Haya Babi
78- Bâb:
79- Dînde Fakîh Olmak Için Hakki Sormaktan Utanilmamasi Babi
80- Peygamber(S)'In "Kolaylastirin, Zorlastirmayin " Kavli Ve Insanlar Üzerine Isleri Dâima Hafifletmeyi Ve Kolaylastirmayi Sever Olmasi Babi
81- Insanlara Yayilip Güleryüzlü Olmak Babi
82- Insanlarin Beraberinde Mudârât, Yânî Yumusak Sözlü Olup Kaba Ve Sert Davranmamak Ve (Mümkin Oldugunca Sürtüsmeden) Hos Geçinmek Babi
83- Bâb;
84- Konuk Hakki(Ni Beyân) Babi
85- Konuga Ikram Etmek Ve Bizzat Hizmet Etmek Ve Yüce Allah'in: "Ibrahim'in ikram edilmis konuklarinin haberi sana geldi mI?" (ez-Zâriyât: 24) Kavli Babi
86- Konuk Için Yemek Yapilmasi Ve Birseyler Hazirlama Mesakkatinin Yüklenilmesi Babi
87- Konuk Yaninda Öfkelenmenin Ve Sabirsizlik Göstermenin Mekruh Olmasi Babi
88- Konugun Ev Sahibine "Vallahi Sen Yemedikçe Yemem" Demesi Babi
89- Büyük Olana Ikram Etmek, Söze Ve Soru Sormaya Yasça Daha Büyük Olan Baslar Babi
90- Siirden, Recezden Ve Tegannîden Caiz Olacak Nevi'lerle Bunlardan Mekruh Kilinan Nevi'ler Babi
91- Müsrikleri Siirle Hicvedip Kötülemek Babi
92- Siirin Insan Üzerine, Onu Allah'i Anmaktan, Ilimden Ve Kur'ân Okumaktan Men' Edecek Derecede Gâlib Olmasinin Mekrûhlugu Babi
93- Peygamber(S)'In "Teribet yemînuki", 'Akra" YE "Halkaa1' Sözleri Babi
94- "Zaamû" Ta'bîri Hakkinda Gelen Sey Babi
95- Kisinin "Veyleke" Sözü Hakkinda Gelen Sey Babi
96- "De ki: Eger Allah'i seviyorsaniz, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve suçlarinizi örtsün. Çünkü Allah
çok magfiret edici, çok merhamet eyleyicidir" (Âiu îmrân: 3i) Kavlinden Dolayi Azîz Ve Celîl Olan Allah Sevgisinin -Veya Allah Için Sevmenin- Alâmeti Babi
97- Bir Adamin Diger Birine "Ihse' (= Yikil Git)" Sözü Babi
98- Kisinin Bir Baskasina "Merhaba" Demesi Babi
99- Insanlarin Babalarinin Isimleri(Ne Nisbetjle Çagirilmalari Babi

100- Bâb:
101- Bâb:
102- Peygamber(S)'In: "Kerm ancak müfminin kalbidir3' Sözü Babi
103- Insanin Baskasina "Babam, Anam Sana Feda Olsun!" Demesi Babi
104- Insanin (Sevdigi Kimse Için): "Allah Beni Senin Yolunda Feda Etsin" Demesi Babi
105- Aziz Ve Celîl Olan Allah'a Isimlerin En Sevgili Olani Babi
106- Peygamber(S)'In: "Benim ismimi çocuklariniza isim veriniz, fakat künyem ile künyelenmeyiniz" Kavli Babi
107- Hazn Ismi(Ni Zikr) Babi
108- Ismi Daha Güzel Bir Isimle Degistirmek Babi
109- Peygamberlerin Isimleriyle Isimlendiren Kimse Babi
110- "Velîd" Ismini Vermek (Caizdir) Babi
111- (Ev Halkindan Birini Yâhud) Bîr Arkadasini, Onun Isminden Bir Harfi Eksilterek Çagiran Kimse Babi
112- Küçük Çocuga Ve Henüz Çocugu Dogmayan Kimseye Künye Verme(Nin Câizligi) Babi
113- Kendisinin Daha Önce Baska Bir Künyesi Olsa Bile "Ebû Turâb" Künyesiyle Künyelenme(Nîn Cevazi) Babi
114- Azîz Ve Celîl Allah'a, Kullarin Isimlerinden En Sevimsiz Olani Babi
115- Müsrikin Künyesinin Hükmü) Babi
116- Bâb: "Tevriye Ve Kinaye Yoluyla Söylenen Ta'rîzli Sözler, Yalandan Kurtulmadir"
117- Insanin Birsey Için "O Hakk Degildir" Demeyi Kasdederek. "O Hiçbirsey Degildir" Demesi Babi
118- Gözü Semâya Dogru Yükseltme Babi
119- Bâb: Deynekle Suda Ve Çamurda Çizgiler Çizerek Tefekkür Edip Düsünen Kimse
120- Elindeki Birseyle Yerde, Dürtükleyerek Çizgiler Çizip Düsünen Kimse Babi
121- Birseye Hayret Etme Sirasinda 'Attâhu Ekber" ve "Subhânallah" Diye Tekbîr Ve Tesbîh Eylemek Babi
122- Parmaklarla Küçük Çakil Tasi Atmaktan Nehy Babi
123- Aksiran Kimsenin Hamdetmesi Babi
124- Aksiran Kimse Allah'a Hamdettigi Zaman, Onu 'Yerhamukellâhu (= Allah sana merhamet eylesin)" Diye Duâ Ile Karsilamak Babi
125- Aksirip Hapsirmaktan Müstehâb Olacak, Esnemekten De Mekruh Olacak Sey Babi
126- Bâb: Bir Kimse Aksirdigi Zaman Nasil Tesmît Edilip Karsilanir?
127- Bâb: Aksiran Kimse Allah'a Hamdetmedigi Zaman Duâ Ile Karsilanmaz
128- Bâb: "Bir Kimse Esnedigi Zaman, Elini Agzinin Üzerine Koysun"

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

78- KITABU'L-EDEB

(Edeb Kitabi) [1]

1- Hâlis Iyilik Etmek, Iyilik Ulastirmayi Ekleyip Durmak Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Biz insana ana-babasina güzellik (ve iyilik yapmasini) tavsiye ettik..."
(el-Ankebût: S; Liikmân:-14-15; el-Ahkaaf: 15) [2].

1-.....Bize Su'be tahdîs edip söyle dedi: Bana el-Velîd ibn Ayzâr haber verip söyle dedi: Ben Ebû Amr es-Seybânî'den isittim, söyle diyordu: Bana su evin sahibi haber verdi, dedi de eliyle Abdullah ibn Mes'ûd'un evini isaret etti. O söyle dedi: Ben Peygamber(S)'e:
— Amellerin hangisi Allah'a daha sevgilidir? diye sordum.
— "Vaktinde kilinan namazdir" buyurdu. Abdullah:
— Sonra hangisi? dedi.
— "Sonra ana-babaya iyilik etmektir" buyurdu. Abdullah:
— Sonra hangisi? dedi.
— "Allah yolunda cihâddir" buyurdu.
Ibn Mes'ûd: Bunlari bana Peygamber söyledi, daha fazlasini sor-saydim, elbette bana yine haber verecekti, dedi [3].

2- Bâb: Güzel Dostluk Yapilmaya En Hakli Olan Insan Kimdir?

2-.....Bize Cerîr, Umâre ibnu'l-Ka'kaa ibn Subrume'den; o da Ebû Zur'a'dan tahdîs etti ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Ra-sûlulIah(S)'a bir adam geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Benim güzel hizmet ve ülfet etmeme insanlar içinde en lâyik ve en hakli olan kimdir? diye sordu.
Rasûlullah:
— "Anandir!" diye cevâb verdi,
Ozât-
— Sonra kimdir? dedi.
Rasûlullah:
— "Sonra anandir!" buyurdu.
O zât:
— Sonra kimdir? dedi. Rasûlullah:
— "Sonra anandir!" buyurdu. ;
— Sonra kimdir? deyince (dördüncüde) Rasûlullah:
— "Sonra babandir!" diye cevâb verdi.
Ibnu Subrume ile Yahya ibnu Eyyûb: Bize Ebû Zur'a bu hadîsin benzerini tahdîs etti, demislerdir [4].

3- Bâb: Insân Ana-Babasinin Izni Olmadikça Cihâda Gidemez

3-.....Abdullah ibn Amr (R) söyle demistir: Bir adam Peygamber(S)'e:

— Ben cihâda gidiyorum, dedi.
Peygamber:
— "Senin anan baban var mi?" diye sordu. O zât:
— Evet var, dedi. Peygamber:
— "Öyleyse sen (evvelâ) onlarin rizâlari yolunda çalis! 'buyurdu [5].

4- Bâb: Insan Ana-Babasina Sövmemelidir

4-.....Abdullah ibn Amr (R) söyle demistir: Rasûlullah (S):
— "Büyük günâhlarin en büyügünden birisi, kisinin anasina babasina la'net etmesidir" buyurdu.
Kendisine orada bulunanlar tarafindan:
— Yâ Rasûlallah! Insan anasina babasina nasil la'net eder? denildi.
Rasûlullah:
— "O kimse birisinin babasina söver, o da karsilik olarak onun babasina söver; yine o kisi birisinin anasina söver, o da karsilik olarak onun anasina söver" buyurdu [6].

5-Ana-Babasina Iyilikle Güzel Hizmet Edip Itâatlarinda Bulunan Kimsenin Duasinin Kabul Edilmesi Babi

5-.....Bize Ismâîl ibn Ibrâhîm ibn Ukbe tahdîs edip söyle dedi: Bana Nâfi', Ibn Umer(R)'den haber verdi ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Üç kisi beraber yürürlerken onlari yagmur yakaladi. Hemen dagdaki bir magaraya meyledip sigindilar. Akabinde magaralarinin agzina dagdan büyük bir kaya düsüp üzerlerine tamamen kapatti. Bunun üzerine onlardan biri digerlerine:
— Riya ve söhret istegi olmaksizin, sirf Allah rizâsi için yapmis oldugunuz amellere bakin da, onlari anmak suretiyle Allah'a dua ediniz. Umulur ki, Allah magaranin kapisini açar! dedi.
Bu teklif üzerine onlarin biri su duayi söyledi:
— Yâ Allah! Su muhakkak ki, benim yasli ihtiyar ana-babam ve küçük çocuklarim vardi. Ben sürü otlatarak onlari infâk eder ge-çindirirdim. Aksamleyin sürüyü otlaktan döndürüp onlarin yanina getirdigim zaman sütü sagar, çocuklarimdan evvel ana-babama süt içirir idim. Su da muhakkak ki, bir gün otlak bana uzak oldu da ben
tâ aksam oluncaya kadar sürüyü getirememistim. Geç vakit geldigimde onlari uyumus hâlde bulmustum. Sagageldigim gibi yine sütleri sagdim ve sagdigim sütü kabiyle getirip bas uçlarinda dikildim. Onlari uykularindan uyandirmayi istemiyordum. Onlardan önce çocuklarima süt içirmeyi de istemiyordum. Çocuklar ise ayaklarimin dibinde açliktan sizlaniyorlardi. Iste o gecefecr doguncaya kadar benim hâlim böyle dikilmekle, onlarin hâli de uyumakla devam etti. Sübhesiz Sen bilmektesin ki, ben bunu sirfSen'in rizâni istemek için yapmistim. Bundan ötürü bizim için bir yarik aç da, biz oradan semâyi görelim! diye duâ etti.
Allah onlara semâyi görecekleri kadar bir yarik açti.
Ikincileri de söyle duâ etti:
— Yâ Allah! Su muhakkak ki, benim bir amca kizim vardi. Ben onu erkeklerin kadinlari sevmekte olduklari sevginin en siddetlisi ile seviyordum. Bir kenesinde ondan nefsini istedim. O:

— Yüz dînâr getirmedikçe olmaz! diye dayatti.
Ben bu parayi kazanmak için çalistim, nihayet yüz dînâri topladim. Sonunda amcamin kizina buyuz dînâr ile kavustum. Iki bacagi arasina oturdugum zaman o:
— Ey Allah'in kulu! Allah'tan kork! Yaratici kudretin bekâret mührünü (nikâh hakkini yerine getirmeden) açma! dedi.
Ben de (onu çok sevdigim hâlde) bu sözü üzerine kendisinden kalkip ayrildim. Allah'im, Sen sübhesiz bilmektesin ki, ben bunu sirf Sen'in rizâni aramak için yapmistim. Bunun hatirina buradan bizim için bir yarik aç! dedi.
Allah onlar için biraz daha açti.
Üçüncüleri de söyle dedi:
— Allah'im, ben onalti ritl olan bir far ak ölçegi pirinç mukaa-bilinde bir isçiyi ücretle tutmustum. O isçi isini bitirdigi zaman:
— Bana hakkim olan ücretimi ver! dedi.
Ben de ona hakki olan ücreti arzettim. Fakat isçi ücretini birakti ve uzaklasip gitti. Ben de onun pirincini her sene tekrar tekrar ekip çogalttim, nihayet onun parasiyle bir sürü sigir topladim, bir de çoban tuttum. Bir müddet sonra o isçi bana geldi de:
— Allah'tan kork, bana zulmetme, hakkimi bana ver! dedi. Ben de ona:
— Git su görünen sigirlari ve çobani al, dedim.
O:
— Allah'tan kork, benimle alay etme! dedi. Ben ona:
— Ben seninle alay etmiyorum, bu sigirlari ve çobanlarini al! dedim.
O da bunlari alip gitti. Sen sübhesiz bilmektesin ki, ben bu isi sirf Sen 'in rizâni istemek için yapmistim. Bunun hatirina kayanin kalan kismini da aç! dedi.
Allah da onlardan kayayi açip kurtardi" [7].

6- Bâb; Ana-Babaya Isyan Ve Ezâ Etmek Büyük Günâhlardandir

Bunu Abdullah ibn Utner (veya Amr), Peygamber(S)'den olmak üzere söylemistir [8].

6-.....Bize Seybân, Mansûr'dan; o da el-Müseyyeb'den; o da Verrâd'dan; o da el-Mugîre'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Sübhesiz Allah sizlere analara isyani, verilecek borcun men' edilip verilmemesini, verilmeyen birseyin alinmasini, kiz çocuklarini diri diri gömmeyi haram kildi. Ve yine Allah sizler için dedikoduyu, çok soru sormayi ve mal zayi' etmeyi kerîh gördü" buyurmustur [9].

7-.....Ebû Bekre (Nufey' -R) söyle demistir: Rasûlullah (S):
— "Büyük günâhlarin en büyügünü size haber vereyim mi?" buyurdu.
Biz sahâbîler:
— Evet haber ver yâ Rasûlallah! dedik. Rasûlullah:
— "Allah 'a ortak kosmak, anaya-babaya isyan ve ezâ etmektir" buyurdu.
Ve dayanmakta iken oturdu da:

— "Iyi dinleyin! Bir de yalan söz ve yalan sâhidligidir. Dikkat edin, bir de yalan söz ve yalan sâhidligidir/"buyurdu ve bu sözü durmadan tekrar tekrar söylüyordu.
(Ebû Bekre dedi ki:) Hattâ ben: Rasûlullah susmayacak, dedim.

8-.....Bize Su'be tahdîs edip söyle dedi: Bana Ubeydullah ibnu Ebî Bekr tahdîs edip söyle dedi: Ben Enes ibn Mâlik(R)'ten isit-1 tim, söyle dedi: Rasûlullah (S) büyük günâhlari zikretti yâhud kendisine büyük günâhlardan soruldu da:
— "Allah'a ortak tanimak, insan öldürmek, ana-babaya isyan ve ezâ etmektir" buyurdu ve sunu ilâve etti:
— "Dikkat edin! Size büyük günâhlardan en büyügünü haber, veriyorum: Yalan söylemektir - yahufr.Yalan sâhidligiyapmaktir-" buyurdu.
Su'be (geçen senedle): En büyük zannim O'nun "Yalana sâhidligidir" demis olmasidir, dedi [10].

7- Müsrik Olan Babaya Iyilik Etmeyi Devam Ettirmek Babi

9-.....Ebû Bekr'in kizi Esma (R) haber verip söyle demistir:
Peygamber (S) zamaninda annem beni özleyerek ziyaretime gelmisti. Ben Peygamber'e:
— Anamla ilgilenip onu kabul edeyim mi? diye sordum. Peygamber:
— "Evet (onunla ilgilenip iyilik eyle)/" buyurdu.
Râvî Sufyân ibn Uyeyne dedi ki: Yüce Allah o kadin hakkinda su âyeti indirmistir: "Sizinle dîn hususunda muharebe etmemis, sizi yurtlarinizdan da çikarmamis olanlara iyilik, onlara adaletle muamele etmenizden Allah sizi men' etmez. Çünkü Allah adalet yapanlari sever" (el-Mumtehme: 8) [11].

8- Kadinin, Kendi Kocasi Varken Annesiyle Ilgilenip Ona Iyilik Etmesi Babi

Ve el-Leys söyle dedi:
Bana Hisâm, Urve'den tahdîs etti ki, Esma söyle demistir: Kureys'in ahdi ve onlarin baris için ta'yîn etmis olduklari müddetleri içinde annem bir müsrike oldugu hâlde bana ziyarete gelmisti. O zaman Kureysliler Esmâ'nin annesinin babasi beraberinde Peygamber ile muharebeyi birakip baris anlasmasi yapmislardi. Annem gelince ben Peygamberden fetva istedim ve: Annem arzu ederek - yâhud Islâm'i istemedigi hâlde- bana geldi (onu kabul edeyim mi)? dedim. Peygamber: "Evet (ananla ilgilenip ona iyilik eyle) buyurdu [12].

10-.....Bize el-Leys, Ukayl'den; o da Ibn Sihâb'dan; o daUbeydullah ibn Abdillah'tan tahdîs etti ki, ona da Ibn Abbâs haber vermis; ona da Ebû Sufyân söyle haber vermistir: Hirakl, Ebû Sufyân'a1 haber gönderip huzuruna çagirtmis ve Peygamber'i kasdederek:
— O sizlere ne emrediyor? diye sormus. Ebû Sufyân da:
— O bize (yalniz Allah'a ibâdet ediniz, hiçbirseyi O'na ortak etmeyiniz, dedelerinizin ibâdet ettigini terkediniz diyor), namaz kilmayi, sadaka vermeyi, iffetli olmayi; hisimlarla irtibati devam ettirip

onlara iyilik yapmayi emrediyor, demistir [13].

9- Müsrik Olan Kardesle Ilgilenip Ona Iyilik Edilmesi Babi

11-..... Bize Abdullah ibn Dînâr tahdîs edip söyle dedi: Ben Ibn Umer(R)'den isittim, söyle diyordu: Umer, ipekten bir takim elbisenin satilmakta oldugunu gördü ve:
— Yâ Rasûlallah! Bu takim elbiseyi satin al da onu cumua günleri ve Sana sefaret hey'etleri geldigi zamanlarda giy! dedi.
Rasûlullah:
— "Bunu ancak âhiretten nasibi olmayan kimse giyer" buyurdu.
Sonra Peygamber'e bu cinsten birçok takim elbiseler getirildi. O da Umer'e bunlardan bir takim yolladi. Bunun üzerine Umer:
— Bu ipek hülle hakkinda daha önce söylemis oldugun sözleri söyledigin hâlde, ben bu takim elbiseyi nasil giyerim? dedi.
Peygamber (S):
— "Ben bunu sana giyesin diye vermedim, lâkin sen onu satarsin yâhud da baska bir kimseye verir giydirirsin" buyurdu.
Umer ibnu'l-Hattâb da bu takim elbiseyi Mekke ahâlîsinden ve henüz Islâm'a girmemis olan bir kardesine yolladi [14].

10- Hisimlarla, Yakinlarla Bagli Ve Ilgili Olmanin Fazileti Babi

12-..... Buradaki üç senedden birinde: Bize Ibnu Usmân ibn Abdillah ibn Vehb ve onun babasi Usmân ibnu Abdiîlah tahdîs ettiler ki, bu ikisi Mûsâ ibn Talha'dan; o da Ebû Eyyûb el-Ensârî(R)'den söyle isitmislerdir: Bir adam:
— Yâ Rasûlallah! Bana, beni cennete girdirecek bir amel haber ver! dedi.
Oradaki topluluk:
— Buna ne oluyor ki, bunun ne dilegi var ki? dediler. Rasülullah:
— "Onun bir haceti vardir, nesi olacak!" buyurdu; soran kimseye karsi da Peygamber (S) söyle cevâb verdi;
— "Kendisine hiçbirseyi ortak kilmayarak Allah 'a ibâdet edersin, namazi devamli ayakta tutarsin, zekâti verirsin, hisimlara baglilik ve ilgiyi ekler durursun. Artik binegini birak, menziline dogru yürüsün!" buyurdu.
Râvî: O adam binek devesi üzerinde bulunmus gibidir, demistir [15]

11- Hisimlarla Ilgilenmeyi Kesen Kimsenin Günâhi Babi

13-.....Cubeyr ibn Mut'un (R)Peygamber(S)'den "Hisimlarla ilgilenmeyi kesen (ve bunu halâl sayan) kimse cennete girmez'"buyururken isittigini haber vermistir.

12- Hisimlarla Ilgilenme Sebebiyle Rizikta Kendisi Lehine Bollatma Yapilan Kimse Babi

14-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Ben RasûluIlah(S)'tan isittim, söyle buyuruyordu: "Her kimi rizkinda kendisi lehine bol-latma yapilmasi ve ecelinde yine kendi lehine geri birakilma yapil-masi sevindirirse, o kimse hisimlariyle ilgilenip hisimlik bagini ekleyip dursun."

15-.....Ibn Sihâb söyle dedi: Bana Enes ibn Malik (R) haber verdi ki, Rasûlullah (S): "Her kim ki, rizkinda bollatmayapilmasini ve ecelinde kendisi lehine geri birakma yapilmasini arzu ederse, o kimse hisimlariyle ilgilenip hisimlik bagini ekleyip dursun!" buyurmustur [16].

13- Bâb: Hisimlik Bagini Ekleyip Duran Kimseye Allah Da Fadlindan Ihsanini Ekler Durur

16-.....Bize Muâviye ibnu Ebî Muzerrid haber verip söyle dedi: Ben amcam Saîd ibn Yesâr'dan isittim, o Ebû Hureyre(R)'den tah-dîs ediyordu ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur:
— "Yüce Allah yaratacagi mahlûklarin ne hâl üzere bulunacaklarini takdir edip de onlara âid kazayi tamamladigi zaman, rahim yâni hisimlik:
— (Yâ Rabb!) Burasi akrabalik münâsebetlerini kesmekten Sana siginanlarin makaamidir, dedi.
Allah:
— Evet öyledir. Sen, seninle bagliligini muhafaza edenlere benim iyiligi ekleyip durmama; senden ilgiyi kesenlerden benim de ihsani kesmeme razi olmaz misin? buyurdu.
Hisimlik:
— Evet razi olurum, diye cevâb verdi. Yüce Allah:
— Bu hüküm sana mahsûstur, buyurdu."
Bundan sonra Rasûlullah (hisimlarla ilgiyi kesenlerin Allah'in rahmetinden mahrum olacaklarini beyân sadedinde):
— "Isterseniz su âyetleri okuyunuz" buyurdu: "Demek idareyi ve hâkimiyeti ele alirsaniz hemen yeryüzünde fesâd çikaracak, akrabalik münâsebetlerim bile parçalayip keseceksiniz öyle mi? Onlar öyle kimselerdir ki, Allah kendilerini rahmetinden tardetmis de duygularini almis ve gözlerini kör eylemistir. Öyle olmasa Kur 'ân'/ tedebbür etmezler mi? Yoksa kalbler üzerinde üstüste kilitler mi var?" (Muhammed: 22-23) [17].

17-.....Bize Abdullah ibn Dînâr, Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Rahm (adi ki, karin yakinligi, hisimliktir) Rahman (\$>mm)dan alinmistir. (Bu rahm yakinligi) sik agaçlarin birbirine sarilmis kökleri gibidir. Allah Taâlâ buyurdu ki: Ey rahm karabeti! Her kim sana bagli bulunur (hisimlik bagini ekler) durursa, ben de ona rahmetimi ekler dururum, kim de seninle münâsebetini keserse, ben de ona rahmetimi keserim!"

18-.....Bize Süleyman ibn Bilâl tahdîs edip söyle dedi: Bana Muâviye ibnu Ebî Muzerrid, Yezîd ibn Rûmân'dan; o da Urve'den; o da Peygamber(S)'in zevcesi Âise(R)'den haber verdi ki, Peygam-ber (S): "Rahm, sik agaçlarin birbirine sarilmis kökleri gibidir. Kim onunla ilgili ekler durursa, ben

de ona ihsani ekler dururum; kim de onunla ilgiyi keserse, ben de ondan ihsani keserim" buyurmustur [18].

14- Bâb: (Mükellef Olan Sahis) Hisimligi, Hisimlik Islakligi Ile Islatir Durur (Yânî Hisimligi Kurutup Kesmez)

19- Bize Amr ibn Abbâs tahdîs etti. Bize Muhammed ibn Ca'fer tahdîs etti. Bize Su'be, Ismâîl ibn Ebî Hâlid'den; o da Kays ibn Ebî Hâzim'dan tahdîs etti ki, Amr ibnuJl-Âs (R) söyle demistir: Ben Pey-gamber(S)'den gizli degil, açik olarak söyle buyururken isittim: "Ebû Fulân'in ailesi... - Buhârî'nin seyhi Amr ibn Abbâs: Muhammed ibn Ca'fer'in kitabinda burada yazilmamis bir beyaz yer vardir, demistir-benim velîlerim degillerdir. Benim velîm ancak Allah'tir ve sâlih mü'-minlerdir".
Anbesetu'bnu Abdilvâhid, Beyân ibn Bisr el-Ahmesî'den; o da Kays ibn Hâzim'dan sunu ziyâde etti: Amr ibnu'1-Âs: Ben Pey-gamber'den isittim: "Lâkin babamin hisimlarinin hisimlik haklari var-dir ki, ben onun islakligi ile bu hisimligi islatir durumun, yânî hisimlik bagini ekler dururum" buyurdu.
Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: Bu kelime "Bi-bilâhâ" seklinde de vâki' oldu. Ve "Bilâlihâ" sekli daha iyi ve daha sahîhtir. Ve "Bilâ-hâ" kelimesi için bir vecih tanimiyorum [19].

15- Bâb: Sila Yapicilik Karsilik Vermekle Degildir [20]

20-.....Bize Sufyân (es-Sevrî), el-A'mes'ten; el-Hasen ibn Amr'dan; Fitr ibn Halîfe'den; onlar da Mucâhid ibn Cebr'den; o da Abdullah ibn Amr'dan haber verdi. Sufyân: Bu hadîsi el-A'mes, Peygamber'e yükseltmedi; bunu el-Hasen ile Fitr, Peygamber'e yükselttiler. Peygamber(S) söyle buyurmustur: "Misliyle bil-mukaabele ihsan eden kisi hisimlara hakîkî sila-i rahim etmis degildir. Lâkin hakîkî silaci, kendisinden akrabalik sila ve ihsani kesildigi hâlde, sila ve ihsanda bulunan kimsedir" [21].

16- Müsriklik Hâlinde Hisimlarina Ilgi Ulastiran, Sonra Islâm'a Giren Kimse (Eski Iyiliklerine Karsilik Sevâb Alir Mi?) Babi

21- Bize Ebû'l-Yemân tahdîs etti. Bize Suayb haber verdi ki, ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Urve ibnu'z-Zubeyr haber verdi ki, ona da Hakîm ibn Hizâm söyle haber vermistir: Hakim:
— Yâ Rasûlallah! Bana birtakim islerin hükmünden haber verir misin? Ben Câhiliyet devrinde hisimlarla ilgilenme, köle âzâd etme, sadaka verme nev'inden birtakim ibâdetler islerdim. Bu ibâdetlerde benim için ecir ve sevâb var midir? diye sordu.
Hakîm dedi ki: Rasûlullah (S):
— "Sen mazideki hayirlarinin hasenelerini kazanarak müslümân oldun" buyurdu.
(el-Buhârî dedi ki:) Ve yine Ebû'l-Yemân'dan (iki noktali te ile) "Etehannetu" seklinde de söyleniyor. Ma'mer ibn Râsid, Salih ibn Keysân ve Ibnu'l-Musâfir, üç noktali harf ile "Etehannesu"

seklinde söylediler. Ibnu Ishâk (es-Sîretu'n-Nebeviyye'de): "et-Tehan-nus", "et-Teberrur" yânî "Tâat ve inkiyâd eylemek" ma'nâsinadir, demistir. "Tehannus"un "Teberrür" ile tefsiri hususunda yukaridaki üç isme Hisâm da babasi Urve'den olmak üzere mutâbaat etmistir [22].

17- Baskasinin Kiz Çocugunu Kendi Bedeninin Bâzi Kisimlariyle Oynamaya Birakan Yâhud Sefkat Için Onu Öpen Yâhud O Çocukla Sakalasan Kimse Babi

22-.....Hâlid ibn Saîd'in kizi Ümmü Hâlid söyle demistir: Ben (çocuklugumda) babamla beraber üzerimde sari renkli bir gömlek giyimli olarak Rasûlullah'in huzuruna gelmistim. Rasûlullah (S):
— "Seneh, seneh (= Güzel, güzel)" buyurdu.
— Râvî Abdullah ibn Mübarek: "Seneh", Habes dilinde "Hase-ne (= Güzel sey)" ma'nâsmadir, dedi.-
Ümmü Hâlid devamla söyle dedi: Bu sirada ben (Rasûlullah'in iki küregi arasindaki keklik yumurtasi büyüklügünde bulunan) Peygamberlik Mührü (denilen et beni) ile oynamaga basladim, babam beni azarlayip bundan men' etti de Rasûlullah babama:
— "Çocugu kendi hâline birak!" buyurdu. Sonra Rasûlullah bana da üç defa:
— "(Çocugum çok yasa da) gömlegini (saglikla giy) eskit, yirt (yenisini giy)! Sonra yine eskit, yirt! Sonra yine eskit, yirt!" buyurdu.
Hadîsin râvîsi Abdullah ibnu'l-Mubârek: Ümmü Hâlid çok za-' mân yasadi, demis; Ümmü Hâlid'in yâhud gömlegin uzun zaman kaldigini zikretmistir [23].

18- (Babanin) Çocuga Merhameti, Onu Öpmesi Ve Sarmasmasi Babi

Sabit ibn Eslem el-Bunânî, Enes'ten: Peygamber (S), oglu Ibrahim'i kucagina aldi, onu öptü ve kokladi, diye söylemistir [24].

23-..... Ibnu Ebî Nu'm söyle demistir: Ben Ibn Umer'in yaninda hazir bulunuyordum. Bir adam ona sivrisinegin kaninin hükmünü sordu. Ibn Umer ona:
— Sen hangi beldedensin? dedi.
Adam:
— Ben Irak ehlindenim, dedi. Ibn Umer (hazir bulunanlara):
— Su adama bakin! Bana sivrisinegin kanindan soruyor! Hâlbuki bu Iraklilar vaktiyle Peygamber'in torununu öldürmüslerdi. Ben Peygamber(S)'den isittim, O: "Bu iki torunum, benim dünyâdan öpüp kokladigim iki reyhânimdir" buyuruyordu, dedi.

24-.....Peygamber'in zevcesi Âise (R) tahdîs edip söyle dedi:
Bir kerre yaninda kendisine âid iki kiz çocugu bulunan bir kadin bana geldi, benden birsey vermemi istiyordu. Fakat o sirada benim yanimda bir tek hurmadan baska birsey bulamadi. Ben o tek hurmayi kadina verdim. Kadin onu iki kizi arasinda taksim etti. Sonra kalkti ve çikip gitti. Akabinde Peygamber içeri girdi, ben kendisine kadinin yaptigini söyledim. Peygamber (S): "Her

kim bu kiz çocuklarindan herhangi birseye (bakima, terbiyeye) velayet eder ve onlara iyilik edip güzel muamelede bulunursa, o kiz çocuklari kendisi için cehennem atesinden koruyan bir perde olurlar" buyurdu [25].

25-.....Ebû Katâde (el-Hâris ibn Rib'î el-Ensârî -R) söyle demistir: Peygamber (S) bizim yanimiza çikti, omuzu üzerinde damadi Ebû'I-Âs ibnu'r-Rabî' ibn Abdissems ile kizi Zeyneb'den olma kiz torunu Umâme vardi. Peygamber bu Ebû'l-Âs kizi Umâme'yi tasiyarak namaz kildirdi. Rukû'a vardigi zaman onu yere kor, rukû'dan basini kaldirdigi zaman onu yerden tekrar kaldirir idi [26]

26-.....Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) torunu el-
Hasen ibn Alî'yi öptü, o sirada yaninda el-Akra' ibn Habis et-Temîmî oturmakta idi. el-Akra':
— Benim on tane çoeugum vardir, onlardan hiçbirini öpmedim, dedi.
Rasûlullah ona dogru bakti, sonra da:
— "Merhamet etmeyen merhamet olunmaz" buyurdu.

27-.....Âise (R) söyle dedi: Peygamber'e bedevî bir Arab geldi de:
— (Yâ Rasûlallah!) Sizler çocuklari öper (sever) misiniz? Biz çocuklarimizi öpüp oksamayiz, dedi.
Peygamber (S):
— "Allah senin gönlünden merhamet ve sefkati çekip çikarmistir. Ben senin için neye mâlik olabilirim (yânî ne yapabilirim) ?" diye cevâb verdi.

28-..... Bana Zeyd ibn Eslem, babasi Eslem'den; o da Umer ibnu'l-Hattâb(R)'dan söyle tahdîs etti: Peygamber(S)'in huzuruna (Havâzin kabilesinden) birtakim esirler gelmisti. Bunlarin içinde emzikli bir kadin vardi. (Çocugunu kaybetmisti.) O kadin gögsüne biriken sütü sagiyor, çocuklara veriyor, emziriyordu. Bu kadin esirler arasinda çocugu(nu) bulunca hemen alip onu sinesine basti ve (derin bir sefkatle) çocugunu emzirmeye basladi. Bu yüksek sefkat levhasini görünce Peygamber bize:
— "Su kadinin kendi çocugunu atese atacagini sanir misiniz?" dedi.
Biz de:
— Hayir, atmamaga muktedir oldukça atmaz! dedik. Peygamber (S):
— "Iste Yüce Allah kullarina bu kadinin çocuguna sefkatinden daha merhametlidir" buyurdu [27].

19- Bâb: Allah, Rahmeti Yüz Parça Yapti

29-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Ben Rasûlullah(S)'tan isittim, söyle buyuruyordu: "Allah Taâlâ rahmetini yüz parça yapti da doksandokuz parçasini kendi yaninda tuttu, bir parçasini yeryüzüne indirdi. îste bu bir parça rahmet sebebiyle bütün mahlûklar birbirine acirlar (sevisirler). Hattâ kisrak (yavrusunu emzirirken) dokunur korkusuyla bir ayaginin tirnagini yukari kaldirir" [28].

20- Insanin, Beraberinde Yemek Yemesinden Korktugu Için Kendi Çocugunu Öldürmesi

Babi

30-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Ben:
— Yâ Rasûlallah! Hangi günâh en büyüktür? diye sordum. Rasûlullah:
— "Allah seni yarattigi hâlde, senin Allah için bir benzer uydurman-dir" buyurdu.
Sonra Ibn Mes'ûd:
— Bundan sonra hangisi (büyüktür)? dedi. Rasûlullah:
— "Seninle beraber yemek yemesinden korkarak çocugunu öldür-mendir" buyurdu.
Ibn Mes'ûd:
— Bundan sonra hangisi (büyüktür)? dedi. Rasûlullah (S):
— "Komsunun kadini ile zina edismendir" buyurdu.
Ve Yüce Allah, Peygamberinin sözünü tasdîk için su âyeti indirdi: "Onlar ki, Allah 'm yanma baska bir tanri daha (katip) tapmazlar. Allah 'in haram kildigi cana haksiz yere kiymazlar, zina etmezler. Kim bunlar(dan birini) yaparsa cezaya çarpar. Kiyamet gününde de azabi katmerlesir ve o azabin içinde hor ve hakîr ebedî birakilir" (ei-Furkaan:68-69) [29].

21- Çocugun (Sefkat Ve Merhamet Olarak) Kucaga Konulmasi Babi

31-.....Hisâm söyle demistir: Bana babam ürve, Âise(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S) küçük bir çocugu kucagina koyup onun damagini çignenmis bir seyle ovalarken, çocuk Peygamber'in üstüne isemis, Peygamber su isteyip sidigin üzerine suyu akitmistir [30].

22- Insanin Küçük Bir Çocugu Uylugu Üstüne Koymasi Babi

32-......Bize el-Mu'temir Ibnu Süleyman tahdîs etti. O, babasi Süleyman ibn Tarhân et-Teymî'den tahdîs ediyordu. Süleyman söyle demistir: Ben Ebû Temîme Tariften isittim, o Ebû Usmân en-Nehdî'den tahdîs ediyordu. Ebû Temîme'ye de Ebû Usmân en-Nehdî, Usâme ibn Zeyd(R)'den tahdîs ediyordu (ki o söyle demistir): Rasûlullah (S) beni alir, dizi üzerine oturturdu, Hasen'i de öbür dizine oturturdu. Sonra bizi gögsüne basar, sonra da:
— "Allah'im, bu ikisine rahmet (ve saadet) ihsan eyle! Çünkü ben bunlara rahmet (hayir ve saadet) diliyorum!" derdi.
(el-Buhârî söyle dedi:) Ve Alî ibnu'l-Medînî'den (o söyle dedi): Bize Yahya ibn Saîd el-Kattân tahdîs edip söyle dedi: Bize Süleyman ibn Tarhân, Ebû Usmân'dan tahdîs etti. et-Teymî Süleyman ibn Tarhân (geçen senedle) söyle dedi: Bana bu hadîsi Ebû Temîme tahdîs ettigi zaman gönlüme bundan bir sübhe düstü: Acaba ben bunu Ebû Temîme'den; o da Ebû Usmân en-Nehdî'den mi, yâhud vasitasiz olarak dogrudan Ebû Usmân'dan mi isittim? Kendi kendime: Ben bu hadîsi söyle söyle, yânî pekçok tahdîs ettim, fakat ben bunu Ebû Usmân'dan isitmedim, dedim. Bir de kitabima baktim ve bu hadîsi yanimdaki kitâbda Ebû Usmân'dan isitmis oldugum hadîsler içinde yazilmis olarak buldum. Böylece hatirlamasa da onun yazisina dayanarak benden sübhe etti [31].

23- Bâb: Ahdi Ve Taahhüdü Güzel Koruyup Riâyet Etmek Îmândandir (Yâni Îmânin Kemâlindendir)

33-.....Âise (R) söyle demistir: Ben hiçbir kadina karsi Hadîce'ye karsi kiskançligim derecesinde kiskanç degildim. Hâlbuki ye-mîn olsun Hadîce, benim Peygamber'Ie evlenmemden üç sene önce vefat etmisti. Hadîce'yi kiskanmamin sebebi sunlardir: Ben Peygam-ber'den onu sik sik anarken isitirdim. Rabb'i Peygamber'e Hadîce'yi cennette inciden yapilmis (gürültüsüz, yorgunluksuz) bir ev ile müjdelemesini emretmistir. Bir de Rasûlullah koyun keserdi de sonra onun etinden Hadîce'nin sâdik kadin dostlarina hediye ederdi [32].

24- Bir Yetîmin Islerini Gören, Büyütüp Terbiye Eden Kimsenin Fazîleti Babi

34-.....Ebû Hazim tahdîs edip söyle demistir: Ben Sehl ibn Sa'd(R)'dan isittim, Peygamber(S): "Ben, yetim isine bakan kimse ile beraber cennette söyle bulunacagiz" buyurmus da sehâdet parmagi ve orta parmagi ile isaret edip göstermistir [33].

25- Dul Kadinlarin Nafakalarini Kazanmaga Çalisan (Kimsenin Fazîleti) Babi

35-..... Bana Mâlik, Safvân ibn Suleym'den tahdîs etti ki, o hadîsi Peygamber'e yükseltiyordu. Peygamber (S): "Dul kadinlarin ve bir günlük yiyecegi olmayan fakirlerin nafakalarini kazanmaya kosan müslümân, Allah yolunda harb eden mücâhid gibidir, yâhud gündüz oruç tutan ve gece nafile namazi kilan kimse gibidir" buyurmustur.

36- Bize Ismâîl tahdîs edip söyle dedi: Bana Imâm Mâlik, Sevr ibn Zeyd ed-Dîlî'den; o da Ibnu Mutî'in âzâdlisi Ebû'l-Gays'ten; o da Ebû Hureyre'den; o da Peygamber(S)'den geçen hadîsini benzerini tahdîs etti [34].

26- Bir Günlük Yiyecegi Olmayan Fakirlerin Nafakalarini Kazanmaya Kosan(In Fazileti) Babi

37-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Dul kadinlarin ve bir günlük yiyecegi olmayan fakirlerin nafakalarini kazanmaya kosan kimse (sevâbda) Allah yolunda harb eden mücâhid gibidir."
- Buhârî'nin seyhi Abdullah el-Ka'nebî: Imâm Mâlik'in söyle dedigini saniyorum diye gelerek ibareyi sekk ile söylemistir:- "O kimse, hiç gevsemeden, zayiflamadan geceleyin teheccüd namazi kilan kimse gibidir ve hiç iftar etmeden nafile orucu tutan kimse gibidir" [35].

27- Insanlarin Hayvanlara Merhamet Ve Sefkat Göstermelerinin Fazileti) Babi

38-.....Mâlik ibnu'I-Huveyris (R) söyle demistir: Bizler yasça birbirine yakin gençler toplulugu olarak Peygamber(S)'e geldik ve O'-nun yaninda yirmi gece kaldik. Peygamber bizim ailelerimizi özledigimizi anladi da geride kimleri biraktigimizi bize sordu, biz de kendisine haber verdik. Peygamber gayet ince yürekli, hassas ve çok merhametli idi. Bize:
— "Haydin (kendi ailelerinizin yanma) dönünüz, onlara (dîni) ögretiniz, söyleyecek seyleri onlara söyleyip emrediniz. Beni nasil namaz kilar gördüyseniz, öylece namaz kiliniz. Namaz vakti geldiginde içinizden biri size ezan okusun, en büyügünüz de size imâm olsun" buyurdu [36].

39-.....Bana Imâm Mâlik, Ebû Bekr el-Mahzûmî'nin âzâdlisi olan Sumeyy'den; o da Ebû Salih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den söyle tahdîs etti: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Bir adam bir yolda yürü-yüp giderken susuzlugu artti. Orada bir kuyu buldu ve hemen o kuyuya inip suyundan içti. Sonra çikti. Adam orada bir köpekle karsilasti ki, hayvan susuzluktan dilini çikarip soluyor, yas topragi yaliyordu. Bu yolcu (kendi kendine):
— Yemtn olsun bana ulasan susuzlugun benzeri siddetli bir susuzluk bu hayvana da ulasmis, dedi (hayvana acidi).
Sonra kuyuya indî de ayakkabisinin içine su doldurdu. Sonra kuyudan çikarmak için ayakkabisini agziyle tuttu, onu disari çikarip köpegi suladi. Bundan dolayi Allah o kula mükâfat verdi ve onun günâhlarini magfiret eyledi."
Sahâbîler:
— Yâ Rasûlallah! Hayvanlari sulamakta bize ecir var midir? dediler.
Rasûlullah:
— "(Evet, kendisinde hayât olan) her yas cigeri sulamakta ecir vardir" buyurdu [37].

40-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) kalkip namaza durmustu. Biz de O'nunla beraber namaza durmustuk. (Câhil) Bedevî bir Arab namaz içinde iken:
— Allah'im, bana ve Muhammed'e rahmetini ihsan et, bizden baska hiç kimseye rahmet etme! diye duâ etti.
Peygamber selâm verince o bedevî Arab'a hitaben:
— "Sen genisi (yâni Allah'in genis rahmetini) daralttin/" buyurdu.
Peygamber bu sözüyle "Benim rahmetim ise herseyi kusatmistir... " (ei-A'râf:i56) kavlinde zikredilen Allah'in genis rahmetini kasde-diyordu [38].

41-.....en-Nu'mân ibn Besîr (R) söyle diyordu: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Bütün mü'minleri birbirlerine merhamette, mahab-bette, lütuf ta ve yardimlasma hususlarinda sanki bir vücûd misâli görürsün I O vücûdun bir organi hastalaninca, vücûdun diger kisimlari birbirlerini hasta organin elemine -uykusuzlukla harekete- ortak olmaya çagirirlar."

42-..... Bize Ebû Avâne, Katâde'den; o da Enes ibn Mâlik(R)'ten tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Islâm camiasindan bir müs-lümân bir agaç diker de onun mahsûlünden bir insan, yâhud bir hayvan

yerse, muhakkak o yenilen sey, agaci diken kimse için bir sadaka olur".

43-..... Zeyd ibn Vehb tahdîs edip söyle demistir: Ben Cerîr ibn Abdillah el-Bece!î(R)'den isittim, Peygamber (S): "Merhamet etmeyen kimseye merhamet olunmaz" buyurmustur [39].

28- Komsu Hakkinda Vasiyyet Babi [40]

Ve Yüce Allah'in su kavli:
"Allah'a ibâdet edin, O'na hiçbirseyi ortak tutmayin. Anaya, babaya, hisimlara, yetimlere, yoksullara, yakin komsuya, uzak komsuya, yaninizdaki arkadasa, yolda kalmisa, sag elinizin mâlik oldugu kimselere (hizmetçilerinize) iyilik edin. Allah, kendini begenen ve dâima böbürlenen kimseyi sevmez9' (en-Nisâ: 36).

44-..... Yahya ibn Saîd söyle demistir: Bana Ebû Bekr ibnu Muhammed, Urve'den; o da Âise(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S): "Cibril hiç durmadan komsu hakkina hürmet olunmasini bana vasiyyeî ederdi. (Bu vasiyyeti o kadar çok yapmisti ki) hattâ ben yakinda Cibril (Allah'in emriyle) komsuyu komsuya mirasçi yapacak sandim" buyurmustur [41].

45-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Rasûlullah (S):
"Cibril bana komsu hakkina hürmet etmeyi o kadar devamli tavsiye etti ki, nihayet ben onun yakinda (Allah'in emriyle) komsuyu komsuya mirasçi yapacagini zannettim" buyurdu.

29- Komsusu Zulümlerinden Emîn Olmayan Kimsenin Günâhi Babi

Yûbikhunne", MYuhIikhunne(= Onlari helak eder)"; "Mevbikan", "Mehliken (= Helak yeri)" ma'nâsinadir [42].

46- Bize Âsim ibn Alî tahdîs etti. Bize Ibnu Ebî Zi'b, Saîd'den; o da Ebû Surayh'ten tahdîs etti ki, Peygamber (S) arka arkaya üç kerre:
— "Vallahi îmân etmis olmaz, vallahi îmân etmis olmaz, vallahi îmân etmis olmaz!" buyurdu.
(Mecliste hazir bulunanlar tarafindan:)
— Yâ Rasûlallah! Bu îmân etmis olmayan kimdir? diye soruldu.
Rasûlullah:
— "Komsusu zulümlerinden, serrlerinden emîn olmayan kimsedir" diye cevâb verdi [43].
Bu hadîsi Ibn Ebî Zi'b'den rivayet etmekte Sebâbe ibnu Sevâr ile Esed Ibnu Mûsâ, Âsim ibnu Alî'ye mutâbaat etmislerdir.
Humeyd ibnu'l-Esved, Usmân ibnu Umer, Ebû Bekr ibnu Ayyas, Suayb ibnu Ishâk dörtlüsü de Ibn Ebî Zi'b'den; o da el-Makburî'-den; o da Ebû Hureyre'den senediyle söylediler [44].

30- Bâb:

"Hiçbir komsu kadin, sakin komsusunun hediyesini hor görmesin".

47-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S): "Ey müslümân kadinlar! Komsu bir kadin, kadin komsusunun hediyesini, hediye bir koyun ayagi olsa bile sakin küçük görmesin!" buyururdu [45]
.

51- Bab:

"Allah'a ve son güne îmân etmekte olan kimse komsusuna eza etmesin".

48-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Allah'a ve son güne îmân etmekte olan kimse komsusuna eza etmesin. Yine Allah 'a ve son güne îmân etmekte olan kimse konuklarina ikram etsin. Yine Allah 'a ve son güne îmân etmekte olan her kisi hayir söylesin yâhud sussun."

49-..... Bize el-Leys tahdîs edip söyle dedi: Bana Saîd el-Makburî tahdîs etti. Ebû Surayh el-Adevî söyle demistir: Peygamber bu hadîsi tekellüm ederken sesini iki kulagim isitti, yüzünü de iki gözüm gördü. Peygamber (S):
— "Allah'a ve son güne îmân etmekte olan, komsusuna ikram etsin; Allah'a ve son güne îmân etmekte olan kimse, konuguna caizesini ikram etsin" buyurdu.
— Yâ Rasûlallah, konugun caizesi (gelip geçicisi) nedir? dedi.
— "Onun caizesi bir gün ve bir gecedir. Ziyafet, yâni konukluk ise üç gündür. Üç günden sonraki ikram ise ona sadakadir. Her kim Allah'a ve son güne îmân etmekte ise ya hayir söylesin yâhud sussun!" buyurdu. [46].

32- Komsuluk Hakki, Kapilarin Yakinligi Ölçüsündedir (Yânî Yakinliga Göre Derecelenir) Babi

50-..... Âise (R) söyle demistir: Ben:
— Yâ Rasûlallah! Benim iki komsum var. (Hediye vermek istedigimde) hediyemi bunlardan hangisine önce vereyim? diye sordum.
Rasûlullah (S):
— "Kapisi sana en yakin olan komsuna ver!" buyurdu [47].

33- Bâb:

"Her ma'rûf (yânî her iyilik) sadakadir".

51-.....Bize Ebû Gassântahdîs edip söyle dedi: BanaMuhammed ibnu'l-Munkedir, Câbir ibn Abdillah(R)'tan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Her ma'rûf sadakadir" buyurmustur [48].

52-.....Ebû Mûsâ el-Es'arî (R) söyle demistir: Peygamber (S):
— "Her müslümân üzerine sadaka vermek vâcibdir" buyurdu. Sahâbîler:.
— Sadaka verecek birsey bulamazsa (ne yapar)? dediler. Peygamber:
— "Elleriyle çalisir, elinin emegiyle kazandigim hem kendisine harcar, hem de sadaka verir" buyurdu.
Sahâbîler:
— Çalismaya gücü yetmez yâhud yapmazsa? dediler.
— "Ihtiyâç sahibi olan bunalmisa (mazluma) yardim ve himaye eder" buyurdu.
— Böyle bir yardimi da yapamazsa? dediler. Peygamber:
— "Hayir ile yâhud ma'rûf ile emreder" buyurdu.
— Bunu da yapamazsa? deyince:
— "Kendini serrden tutar. Çünkü bu da onun için bir sadakadir" buyurdu [49].

34- Kelâmi Güzel, Tatli Ve Hos Söylemek Babi [50]

Ebû Hureyre, Peygamber(S)'den "Güzel ve hos söz, sadakadir" buyurdugunu nakletmistir [51].

53-.....Adiyy ibn Hatim (R) söyle demistir: Peygamber (S) atesi zikretti de ondan Allah'a sigindi ve yüzünü ondan çevirdi. Sonra yine atesi yânî cehennemi zikretti, ondan sigindi ve yüzünü döndürüp çevirdi. -Râvî Su'be: Iki kerre böyle yaptiginda sübhe etmiyorum, amma üçüncüsünde sübhe ediyorum, demistir.- Bundan sonra Rasûlul-ah:
— "Sizler tek hurmanin yansi ile, bunu da bulamayan güzel bir sözle de olsa atesten korununuz!" buyurdu [52].

35- Her Iste Ve Herseyde Yumusaklik Ve Kolaylik (Göstermenin Fazileti) Babi

54-..... Peygamberdin zevcesi Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah'in huzuruna bes on kisilik bir Yahûdî hey'eti girdi. - Huzura girince selâm vermis olmak için-: "Ölüm üzerinize" demek olan "es-Sâmu aleykum" dediler.
Âise dedi ki: Ben bu sözü anladim da:
— Sâni ve Allah'in la'neti sizin üzerinize olsun! diye karsiladim. Âise dedi ki: Bunun üzerine Rasûlullah (S):
— "Yâ Âise agir ol! Çünkü Allah her hususta rifk ile, yumusaklik ile muamele etmeyi sever" buyurdu.
Ben:

— Yâ Rasülallah! Dediklerini isitmediniz mi? dedim. Rasûlullah:
— "Ben de: Ve aleykum (= Sizin üzerinize de)/ dedim " buyur-

55-.....Bize Hammâd ibn Zeyd, Sabit ibn Eslem el-Bunânî'den; o da Enes ibn Mâlik(R)'ten söyle tahdîs etti: Bir bedevî, mescidin içinde ' isedi. Sahâbîler onu dövmek ve ezâ etmek için kalkistilar. Rasûlullah onlara:
— "Onun sidigini kestirmeyin!" buyurdu.
Sonra bir kova su istedi de, onun sidigi üzerine döküldü [53].

36- Mü'minlerin Birbirlerine Yardim Etmeleri Babi

56-.....Ebû Burde Bureyd ibnu Ebî Burde söyle demistir: Bana dedem Ebû Burde, babasi Ebû Mûsâ el-Es'arî(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S) bir hutbesinde:
— "Mü'minin mü'mine bagliligi, taslari birbirine kenetleyen duvar gibidir" buyurmus, sonra iki elinin parmaklarim birbirine geçirmistir.
(Râvî Ebû Mûsâ dedi ki:) Peygamber (S) mescidde otururdu, bu sirada kendisine bir kimse gelip birsey ister yâhud bir hacet dileginde bulunan olursa yüzünü bizlerden yana döndürür ve:
— "(Bu isin olmasi için) bana delâlet ediniz, sizlere bunun ücreti, sevabi verilir. Bununla beraber Allah, Peygamberi'nin sefaati ve niyazi üzerine diledigi seyi muhakkak yerine getirir" buyurdu [54].

37- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Kim güzel bir sefaatle sefaatte bulunursa, ondan kendisine bir pay vardir. Kim de kötü bir sefaatle sefaatte bulunursa ondan da kendisine bir günâh payi vardir. Allah her seye hakkiyle muktedir ve koruyucudur" (en-Nisâ: 85)
"Kiflun", "Nasibim" demektir. Ebû Mûsâ: "Kifleyn" (el-Hadîd: 28), Habesçe'de "Ecreyn", yânî "Iki kat ecir" ma'nâsmadir, demistir [55].

57-..... Bize Ebû Usâme, Bureyd'den; o da Ebû Burde'den; o da Ebû Musa'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S) kendisine birsey isteyip sorucu yâhud bir hacet sahibi geldiginde:
— "Siz de (bu isin olmasi için bana) delâlet ediniz ki, sizler de ecre nail kilmasiniz. Gerçi Allah, Rasûlü 'nün diliyle, yânîO'nun sefaat ve niyazi üzerine ne dilerse onu infaz edecektir" buyurdu [56].

38- Bâb: Peygamber (S) Taskinlik Yapacak Tabîatte Degildi, Taskinlik Yapici Da Olmamistir

58-..... Buradaki iki senedde Mesrûk söyle demistir: Abdullah ibn Amr ibni'1-Âs (41 yilinda) Muâviye ibn Ebî Sufyân'in beraberinde Kûfe'ye geldigi zaman bizler Abdullah ibn Amr'in yanina girdik. O, Rasûlullah(S)'i zikretti de:
— Rasûlullah (sözünde, fiil ve hareketlerinde) taskinlik yapacak seciyede degildi ve hiçbir zaman

taskinlik yapici da olmamistir, dedi.
Yine Abdullah ibn Amr:
— Rasûlullah "Muhakkak sizin en güzel huylunuz, en hayirli olaninizdir" buyurmustur, dedi [57].

59-.....Bize Abdulvahhâb, Eyyûb'dan; o da Abdullah ibn Ebî Muleyke'den; o da Âise(R)'den söyle haber verdi: Bir Yahûdî toplulugu Peygamber(S)'e geldiler de (selâm yerine "Ölüm üzerinize" demek olan) "es-Sâmu aleykum" ta'bîrini söylediler. Âise de:
— O sizin üzerinize olsun, Allah sizlere la'net etsin, Allah sizlere gadab etsin! dedi.
Rasûlullah:
— "Yâ Âise yavas ol, incelik ve yumusaklikla muamele etmen lâzimdir; seni katilik ve asiriliktan sakindiririm" buyurdu.
Âise:
— (Yâ Rasûlallah!) Onlarin dediklerini isitmediniz mi? dedi. Rasûlullah:
— "Sen de benim onlara ("Sizin üzerinize de" seklinde) söyledigimi isitmedin mi? Ben de onu onlara aynen reddettim. Benim onlar hakkindaki duam kabul olunur, fakat onlarin benim hakkimdaki dilekleri kabul olunmaz" buyurdu [58]

60-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Peygamber (S) sövücü, asiri söz ve harekette bulunucu ve la'net edici degildi. O bizden birine danldiginda sâdece "Ona ne oldu? Alni toprak olasi!" der idi [59]
.

61-.....Bize Ravh ibnu'l-Kaasim, Muhammed ibnu'l-Munkedir'den; o da Urve'den; o da Âise(R)'den söyle tahdîs etti: Bir adam Peygamber'in huzuruna gelmek için izin istedi. Peygamber onu uzaktan görünce:
— "O, asiretin ne kötü kardesidir -yâhud: Asiretin ne kötü ogludur-" buyurdu.
Adam içeri girip oturunca ona güleryüz gösterdi ve ona genisleyip açildi (yâni ona yumusak sözler söyledi). Adam gidince Âise:
— Yâ Rasûlallah! Adami gördügün zaman onun için söyle söyle sözler söyledin, sonra da onun yüzüne karsi güleç oldun ve ona açilip yayildin? dedi.
Rasûlullah (S):
— "YâÂise! Sen beni ne zaman asiri hareket edici buldun? Kiyamet günü Allah katinda mevki'ce insanlarin serrlisi, (dünyâda) kötülügünden korunmak için insanlarin terkettigi -yâhud: Karsilasmak ve konusmaktan kaçindigi- kimsedir" buyurdu [60].

39- Ahlâk Güzelligi Ve Cömertligin (Sevilmesi), Cimriligin Ise Sevilmemesi Babi

Ve Ibn Abbâs:
Peygamber (S) insanlarin en cömerdi idi. En cömert oldugu zaman da ramazânda idi..., demistir [61]
.

Ebû Zerr, Mekke'de Peygamber'in ortaya çiktigi haberi kendisine ulastigi zaman kardesi Uneys'e hitaben:
Su binegine bin de Mekke vadisine git ve o adamin sözlerinden isit! dedi. Kardesi gitti ve döndügünde:
Ben O adami ahlâk güzelliklerini emrederken gördüm, dedi [62].

62-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Peygamber (S) insanlarin en güzeli idî, insanlarin en cömerdi idi, insanlarin en cesuru idi. Bir gece Medîne ahâlîsi düsman baskinindan korkmustu da insanlar sesin geldigi tarafa dogru gitmislerdi. Peygamber (Ebû Talha'nm çiplak atma binmis), sesin geldigi yöne dogru sürerek Medîneli-ler'i geride birakip geçmisti. Sonra O, Ebû Talha'nin eyersiz çiplak beygiri üzerinde,boynunda bir kiliç oldugu hâlde döndü de insanlara: "Korkmayin, korkmayin!" diyordu. Bu arada:
— "Yemîn olsun, ben bu beygiri bir deniz (gibi çabuk akar) buldum -yâhud: Muhakkak ki bu beygir bir deryadir-" buyurdu [63].

63-.....Ibnu'l-Munkedir söyle demistir: Ben Câbir(R)'den isittim: Peygamber(S)'den birsey istenildiginde, O'nun "Hayir!" dedigi asla vâki' degildir, diyordu.

64-.....Mesrûk söyle demistir: Bizler Abdullah ibn Amr'in beraberinde oturuyor, o da bize hadîs tahdîs ediyordu. Bu sirada: Ra-sûlullah (S) asirilik yapici seciyededegildi, asirilik yapici da olmamistir. Muhakkak olan su ki, O "Sizin en hayirli olanlariniz, ahlâki en güzel olanlannizdir" buyurur dururdu.

65-.....SehlibnSa'd(R) söyle demistir: Bir gün bir kadin (elinde kenarli dokunmus) bir bürde ile Peygamber'e geldi. Sehl oradaki topluluga:
— Bürde nedir bilir misiniz? diye sordu. Onlar:
— Semledir (yâni bürünülen bir kisvedir), dediler. Sehl:
— Evet, semle, saçaklari olan dokunmus bir ihramdir, dedi. O kadin:
— Yâ Rasûlallah! Bu bürdeyi Sana giydirecegim, dedi. Peygamber (S) bürdeyi aldi, kendisinin hakîkaten buna ihtiyâci
vardi, onu hemen giydi. Sahâbîlerden bir adam onu Peygamber'in üstünde gördü de:
— Yâ Rasûlallah, bu bürde ne kadar da güzelmis, bunu bana giydir! dedi.
Peygamber:
— "Evet" diyerek kalkip soyunmaga gittigi zaman, sahâbîlerî o adami ayipladilar da:
— Sen bunu istemekle iyi etmedin, Peygamber'in o bürdeye ihtiyâci olarak alip giydigini gördügün hâlde, sonra onu kendisinden istedin. Hâlbuki sen Peygamber'in kendisinden istenen hiçbir,seyi red-, detmez oldugunu bilip duruyordun! dediler.
Oda:
— Ben Peygamber'in o bürdeyi giydigini gördügüm zaman onun bereket kazandigini ümîd ettim, belki ben bunun içinde kefenlenirim, dedi [64].

66-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S):
— "Zaman yakinlasir, amel eksilir, insanlara asiri cimrilik ve hirs atilir, here çok olur" buyurdu.
Sahâbîler:
— Here nedir? diye sordular. Rasûlullah:
— "Öldürmek, öldürmek!" buyurdu.

67-.....Enes ibn Mâlik (R): Ben Peygamberce on sene hizmet ettim. Bana (bir kerre bile cani sikilip da) "Öff" demedi, "Niçin böyle yaptin?" da demedi, "Keski böyle yapsaydin!" da demedi, demistir [65].

40- Bâb: Erkegin Kendi Ailesi Içindeki Hâli Nasil Olur?

68-..... el-Esved ibn Yezîd söyle dedi: Ben Âise(R)'ye:
— Peygamber (S) ailesi içinde ne is yapardi? diye sordum. Âise:
— Peygamber kendi ailesinin hizmetinde bulunurdu, namaz vakti gelince kalkar namaza giderdi, dedi [66].

41- Sabit Kalacak Sevgi Yüce Allah Tarafindandir Babi

69-.....Ibn Cureyc söyle demistir: Bana Mûsâ ibn Ukbe, Nâfi'den; o da Ebû Hureyre(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Allah bir kulu sevdigi zaman Cibril'e:
— Allah fulân kulu sever, sen de onu sev! diye nida eder.
Cibril de o kulu sever. Sonra Cibril gök halki içinde:
— Allah fulâni seviyor, onu sizler de sevin! diye nida eder.
Bunun üzerine o kulu gök ehli de sever. Sonra yerdeki insanlarin gönlüne o kimse hakkinda bir kabul ve sevgi konulur" [67].

42- Allah'in Zâti Hakkinda (Hiçbir Steris Ve Hevâ Karismayan) Sevgi Babi

-Yânî sirf Allah için sevmek bâbi-

70-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Peygamber (S): "Hiçbir kul bir kisiyi ancak Allah için sevinceye, Allah kendisini küfürden' kurtardiktan sonra tekrar küfre ve sirke dönmektense atese atilmasi kendisine daha sevgili oluncaya ve Allah ile Rasûlü kendisine baskalarindan daha sevgili oluncaya kadar îmânin tadini bulamaz buyurdu [68].

43- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Ey îmân edenler, bir kavim diger bir kavim ile alay etmesin. Olur ki (alay edilenler Allah indinde) kendilerinden daha hayirlidir. Kadinlar da kadinlari eglenceye almasin.
Olur ki, eglenceye alinanlar kendilerinden daha hayirlidir.
Kendi kendinizi de ayiplamayin. Birbirinizi kötü lakablarla çagirmayin, imândan sonra fâsiklik ne kötü addir! Kim tevbe etmezse onlar zâlimlerin tâ kendileridirler" (el-Hucurât: 11).

71-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne, Hisâm'dan; o da babasi Urve'den tahdîs etti ki, Abdullah ibn Zem'a söyle demistir: Peygamber (S) kisinin, insanlardan disari çikan herhangi küçük bir ayiptan dolayi gülmesini nehyetti. Ve:
— "Sizin biriniz kadinim erkek deveyi döver gibi niçin döver, sonra da belki o kisi kadiniyle boyun boyuna sarmasacaktir!" buyurdu.
Sufyân es-Sevrî, Vuheyb ve Ebû Muâviye, Hisâm'dan "Köle döver gibi" seklinde söylemislerdir.

72-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle dedi: Peygamber (S) Minâ'da hutbe yapip:
— "Bugün hangi gündür biliyor musunuz?" diye sordu. Sahâbîler:
— Allah ve Rasûlü en bilendir! dediler. Peygamber:
— "Sübhesiz bu haram bir gündür (Allah'in kitali haram kildigi bir gündür)/ Bu belde hangi beldedir biliyor musunuz?" buyurdu.
Sahâbîler:
— Allah ve Rasûlü en bilendir! dediler. Rasûlullah:
— "Bu haram kilinmis olan beldedir. Bu hangi aydir biliyor musunuz?" dedi.
Sahâbîler:
— Allah ve Rasûlü en bilendir! dediler. Rasûlullah:
— "Bu, haram kilinan aydir" buyurdu da söyle devam etti: "Sübhesiz Allah, bu ayinizda, bu beldenizde, bugününüzün harâmligi gibi kanlarinizi, mallarinizi ve irzlarinizi birbirlerinize karsi haram kilmistir!" buyurdu [69].

44- Birbiriyle Sövüsmenin Ve La'net Etmenin Nehyedilmesi Babi

73-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) tahdîs edip söyle dedi: Rasûlullah (S): "Müslümâna sövmek fâsiklik, onunla kital etmek küfürdür" buyurdu.
Bu hadîsi Su'be'den rivayette Gunder, Süleyman ibn Harb'e mu-tâbaat etmistir [70].

74-.....Ebû Zerr (R) Peygamber (S)'den söyle buyururken isitmistir: "Hiçbir kimse baska bir kimseye fâsiklik sifati atamaz (atmaga hakki yoktur). Yine böyle diger bir kimseye küfür sifati da atamaz. Sayet atar da attigi kimse atilan fâsiklik veya kâfirligin sahibi degilse, bu sifatlar muhakkak atan kimseye döner" [71].

75-.....Enes ibn Mâlik (R): Rasûlullah (S) asirilik yapici, la'net edici, sövücü bir kimse degildi; O [72]

darilma sirasinda "Ona ne oldu? Alni toprak olasica!" buyururdu, demistir .

76-.....Bize Alî ibnu'l-Mubârek, Yahya ibn Kesîr'den; o da Ebû Kilâbe'den tahdîs etti ki, ona da agaç altinda bey'at eden sahâbîler-den oian Sabit ibnu'd-Dahhâk söyle tahdîs etmistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Her kim Islâm 'dan baska bir millet üzerine and içerse, o andigi millet gibidir, Âdem ogluna mâlik olmadigi mali adamasi da dogru degildir. Her kim dünyâda bir seyle kendini öldürürse, kiyamet gününde intihar ettigi o seyle azâb olunur. Her kim de bir mü'mine la'net ederse, bu da onu öldürmek gibi(günâh)dir. Her kim de bir mü'mine küfür isnâd ederse, bu da onu öldürmek gibi(günah)dir [73]

77-.....Adiyy ibn Sabit tahdîs edip söyle dedi: Ben Peygamber'in sahâbîlerinden bir adam olan Süleyman ibn Surad(R)'dan isittim, söyle dedi: Peygamber'in yaninda iki kisi birbirine sövdü. Bunlardan biri öfkelendi ve öfkesi o kadar siddetlendi ki, yüzü sisti ve rengi degisti. Bunun üzerine Peygamber (S):
— "Ben bir kelime bilmekteyim ki, eger su adam o kelimeyi söylerse, kendisinde bulunan öfke hâli muhakkak gider (o kelime Eûzu biflâ-himine 's-seytâni'r-racîm Mir)" buyurdu.
Orada bulunanlardan biri Peygamber'in bu sözünü o öfkeli kisiye gidip haber verdi de:
— Seytândan Allah'a sigin! dedi. O kisi de:
— Bende siddetli bir hastalik mi var? Ben deli miyim saniyorsun? Haydi' kendi isine git! Dedi [74]
.

78-..... Ubâdetu'bnu's-Sâmit (R) iahdîs edip söyle demistir:
Rasûlullah (S) kadir gecesini insanlara haber vermek için disari çikmisti. Bu sirada müslümânlardan iki kisi kavga ettiler. Peygamber: — "Ben sizlere kadir gecesini haber vermek üzere çikmistim. Fulün ile fulan kavga ettiler de (ona dâir olan bilgi) benden kaldirildi. Ihtimâl ki, sizin için hakkinizda bu daha hayirlidir. Artik siz kadir gecesini (ramazânin yirmiden sonraki) dokuzuncu yâhud yedinci yâ-hud besinci geceler içinde arayin" buyurdu [75].

79-..... Bize el-A'mes, el'Ma'rûr'dan; o da Ebû Zerr(R)'den tahdîs etti. el-Ma'rûr ibn Suveyd söyle dedi: Ben Ebû Zerr'in üstünde bir örtü, hizmetçisinin üzerinde de bir tek örtü gördüm de, ona:
— Keski su örtüyü de sen giysen, böylece senin tam bir takim elbisen olsa, hizmetçine de baska bir elbise versen! dedim.
Ebû Zerr söyle dedi: Benimle bir adam arasinda bir söz olmustu. Onun anasi gayr-i Arab olan yabanci bir kadindi. Ben kavga sirasinda onun anasini kötüledim. O kimse beni Peygamber'e zikredip sikâyet etti. Peygamber (S) bana:
— "Sen fulân kimseyle sövüstün mü?" dedi. Ben:
— Evet, dedim.
— "Onun anasini kötüledin mi?" buyurdu.
— Evet, kötüledim, dedim.
— "Muhakkak ki, sen içinde henüz Câhiliyet ahlâki kalmis bir kimsesin!" buyurdu.

Ben:
— (Yâ Rasûlallah!) Bu saatim zamaninda, bu büyük yasimda, bende hâlâ cahillik mi var? dedim.
Rasulullah:
— "Evet. O kardeslerinizi Allah sizin elleriniz, kudretiniz altina koymustur. Her kimin eli altina Allah kardesini koymussa, artik ona yediginden yedirsin, giydiginden giydirsin. Ona gücü yetmeyecek zahmetli is yüklemesin. Sayet gücü yetmeyecek bir is yüklerse kendi o iste hizmetçisine yardim etsin" buyurdu [76].

45- Insanlarin "Uzun" Ve "Kisa" Sözleri Gibi, Zikretmekte Olduklari Vasiflardan Caiz Olacak Seyler -Çünkü Peygamrer (S) De "Zu'1-Yedeyn Ne Diyor?" Buyurmustur- Ve Insani (Ahmak Ve Topal Gibi) Lekeleme Ve Kusur Meydana Getirme Kasdedîlmeyen Sözlerin Cevazi Babi [77]

80-.....Bize Muhammed ibn Sîrîn tahdîs etti ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) bize.ögle namazini iki rek'at kildirdiktan sonra selâm verdi. Bunda sonra mescidin önünde uzatilmis bir agaç parçasina dogru kalkti 've elini onun üzerine koydu. O gün cemâatin içinde Ebû Bekr ve Umer de vardi. Bunlar Peygamber'e birsey söylemekten çekindiler. Acele çikmak isteyen insanlar disari çiktilar ve (kendi kendilerine):
— Namaz kisaldi, dediler.
Yine o cemâatin içinde Peygamber'in "Zu'1-yedeyn = Uzun kollu" ismiyle çagirir oldugu bir zât vardi. Iste bu zât:
— Ey Allah'in Peygamberi! Unuttun mu, yoksa namaz mi kisaldi? diye sordu.
Peygamber:
— "Ne unuttum, ne de kisaldi" buyurdu. Zu'1-yedeyn:
— Evet (iki rek'ati) unuttun yâ Rasûlallah! dedi. (Tasdik ettirdikten sonra) Rasulullah:
— "Zu'1-yedeyn dogru söyledi" dedi de, kalkip namazdan eksik biraktigi iki rek'ati kildirdi. Sonra selâm verdi. Sonra tekbîr alip secdeye vardi. Her vakitki sücûdu kadar yâhud daha uzun müddet secdede kaldi. Sonra basini kaldirip tekbîr aldi. Sonra tekbîr alip basini yere koydu. Secdesi gibi yâhud daha uzun bir secde daha yapti. Sonra basini kaldirip tekbîr aldi. (Sonra selâm verdi.) [78].

46- Giybet Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Kiminiz kiminizi arkasindan çekistirmesin. Sizden herhangi biriniz ölü kardesinin etini yemekten hoslanir mi? îste bundan tiksindiniz*

Allah'tan korkun. Çünkü Allah tevbeleri kabul edendir, çok merhametlidir" (el-Hucurât: 12) [79].

81-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: kasûlullah (S) iki kabir üzerine ugradi da:
— "Bunlar azâb olunmaktadirlar. Hem de azâb olunmalari büyük bir sey için degildir. Su kabrin sahibine gelince, o, sidigim yaparken insanlardan perdelenmezdi. Sunun sahibi ise koguculuk ederdi" buyurdu.

Sonra yas bir hurma çubugu istedi, onu iki parçaya ayirdi, birini su kabrin üstüne, birini de su kabrin üstüne dikti. Sonra:

— "Bunlar kurumayip taze kaldikça, onlardan azâblannin hafifletilmesi ümid edilir" buyurdu [80].

47- Peygamber(S)'In "Ensâr Yurtlarinin Hayirlisi..." Kavli Babi

82-..... Ebû Useyd es-Sâidî (R): Peygamber (S):

— "Ensâr obalarinin hayirlisi Neccâr ogullari'dir" buyurdu, demistir [81].

48- Fesâd Ve Töhmetler Ehlinin Kötülügünü Belirtmenin Caiz Olacagi Babi

83-..... Âise (R) haber verip söyle dedi: Bir kimse RasûlulIah(S)'in huzuruna gelmek için izin istedi. Rasûlullah:
— "Ona izin veriniz; o, asiretin ne kötü kardesidir- yâhud: O, asiretin ne kötü ogludur-!" buyurdu.
O kimse Rasülullah'in yanma girince, Rasûlullah ona karsi yumusak sözler söyledi. Ben:
— Yâ Rasûlallah! Biraz önce Sen onun için söyledigin o sözleri söyledin. Sonra da ona yumusak kelâm ettin? diyerek bunun sebebini sordum.
Rasûlullah:
— "Ey Âise! Insanlarin en serrlisi, çirkin hareketlerinden korunmak için insanlarin kendisini terkettikleri -yâhud: karsilasmak istemeyip yalniz biraktiklari- kimsedir" buyurdu [82].

49- Bâb: Giybet Etmek Büyük Günâhlardandir

84-..... Ibn Abbâs (R) söyle dedi: Peygamber (S) Medine'nin hurma bahçelerinin birinden çikti da kabirlerinde azâb olunan iki insanin sesini isitti. Ve:
— "Bunlar azâb olunuyorlar, bunlarin azâb olunmalari, üzerlerine (büyük ve mesakkatli olacak) birsey için de degildir. Su muhakkak ki, onlarin günâhlari (Allah katinda) elbette büyüktür: Biri hacetini yerine getirirken sidikten sakinmaz, yâhud insanlarin gözlerinden avretini perdelemezdi, digeri de insanlar arasinda söz tasiyip koguculuk ederdi" buyurdu.
Ondan sonra yapraklan soyulmus taze bir hurma dali istedi, dali iki parça etti yâhud ikiye böldü, sunun kabrine bir parça, sunun kabrine de bir parça koydu ve:
— "Bu çubuklar kurumayip yas kaldiklari müddetçe, bunlardan azabin hafifletilmesi ümîd edilir" buyurdu [83].

50- Söz Tasimaktan Mekruh Olacak Kisim Ve Yüce Allah'in Su Kavilleri Babi [84]:

"Dâima ayiplayan, lâf getirip götürmeye kosan..." (en- Nûn: 11);
"Arkadan çekistirmeyi, yüze karsi eglenmeyi ve ayiplamayi âdet edinen her kisinin vay hâline!" (el-Humeze: 1).

Buhârî: "Yehmizu"ve "Yelmizu", "Yaîbu" (yânî "ayipliyor") manasinadir, dedi [85].

85-.....Bize Sufyân es-Sevrî, Mansûr'dan; o da Ibrâhîm en-Nahaî'den tahdîs etti ki, Hemmâm ibnu'l-Hâris söyle demistir: Bizler Huzeyfe ibnu'I-Yemân'm beraberinde oturuyorduk. Huzeyfe'ye:
— Bir adam bu hadîsi Usmân ibn Affân'a yükseltiyor, denildi. Huzeyfe o sözü söyleyene hitaben:
— Ben Peygamber (S)'den "Koguculuk edenfesâdçi kimse cennete girmez" buyururken isittim, dedi [86].

51- Yüce Allah'in: "(Murdardan, Putlardan Kaçinin;) Yalan Sözden Çekinin!3' (Ei-Hacc: 30) Kavli Babi

86- Bize Ahmed ibn Yûnus tahdîs etti. Bize Ibnu Ebî Zi'b, el-Makburî'den; (yânî Saîd ibn Ebî Saîd Keysân'dan); o da babasindan; o da Ebû Hureyre(R)Jden tahdîs etti ki, Peygamber (S):
— "Kim yalan söylemeyi, yalanla amel etmeyi ve cahilligi birakmazsa, onun yemesini, içmesini birakmasina Allah'in hiçbir ihiyâ-ci yoktur" buyurmustur.
Râvî Ahmed ibn Yûnus: Bu hadîsi bana Ibnu Ebî Zi'b tahdîs ettigi zaman, ben onun lafzindan bunun isnadini kesin bilemedim de mecliste benim beraberimde bulunan bir adam bana bu hadîsin isnadim söyleyip anlatti, dedi [87].

52- Ikiyüzlü Kimse Hakkinda Denilen Söz Babi

87-.....Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Peygamber (S): "Sen kiyamet günü Allah katinda insanlarin en serrlisinden bir nev'ini, (iki sinif halk arasinda) sunlara bir yüzle, bunlara bir yüzle gelmekte olan iki yüzlü (münafik kimse) bulursun" buyurdu [88].

53- Sahibine (Yânî Arkadasina) Onun Hakkinda Söylenen Sözü Haber Veren Kimse Babi

88-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Rasülullah (S) -Huneyn günü sonunda- ganimet mallarini taksîm etmisti (ve kalbleri Islâm'a alistirilan bâzi kimselere fazla vermisti). Bundaki gayeyi anlamayan Ensâr'dan bir kimse:
— Vallahi Muhammed bu taksimle Allah rizâsini kasdetmedi,' dedi.
Ben de Rasûlullah'a geldim ve onun bu sözünü kendisine haber verdim. Rasûlullah'in yüzünün rengi degisti ve:
— "Allah Musa'ya rahmet etsin! Vallahi o bundan daha çok sözlerle ezâlandirildi da sabretti" buyurdu [89].

54- Insanlar Arasinda Asiri Ve Mübalagali Övme Yapmanin Mekruh Olmasi Babi

89-.....Ebû Mûsâ el-Es'arî (R) söyle dedi: Peygamber (S) bir kimsenin bir adami övdügünü ve övmede uzatip asiri gittigini isitti de:

— "Siz bu adami helak ettiniz -yâhud: Bu adamin sirtini yardiniz!" buyurdu.

90-..... Bize Su'be, Hâlid el-Hazzâ'dan; o da Abdurrahmân ibn Ebî Bekre'den; o da babasindan söyle tahdîs etti: Peygamber(S)'in huzurunda bir adam anildi, orada bulunanlardan biri de bu adi geçen kimseyi hayir ile anip övdü (ve Övmede asiri gitti). Bunun üzerine Peygamber:
— "Vay sana yaziklar olsun! Sen dostunun boynunu kopardin!" buyurdu ve bu sözü birkaç kerre tekrarliyordu.
Sonra:
— "Eger sizden biriniz muhakkak bir dostunu medhetmek zaruretinde bulunursa; (Ben, görünüse göre) öyle saniyorum ki, o söyle iyidir, böyle iyidir desin. Ve bu medhini de o adamin bu vasiflarla vasiflandigini zannediyor ve biliyorsa söylesin. Insani (ameline göre) hesaba çekecek olan ancak Allah'tir. Kimse Allah'a karsi herhangi-bir kimseyi temize çikaramaz" buyurdu.
Vuheyb ibn Hâlid, Hâlid el-Hazzâ'dan yaptigi rivayette "Vay-hake" yerine "Veyleke (= Sana veyl olsun)" seklinde söylemistir.

55- Mü'min Kardesini, Onda Varligini Bilmekte Oldugu Meziyetlerle Öven Kimse Babi

Sa'd ibn Ebî Vakkaas (R):
Ben Peygamber(S)'i yeryüzünde yürüyen hiçbir kimse için "Bu cennet ehlindendir" derken isitmedim, ancak Abdullah ibn Selâm müstesnadir, demistir [90].

91-..... Bize Mûsâ ibn Ukbe, Sâlim'den; o da babasi Abdullah ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, RasûIullah (S) izâr hakkinda (izâ-nn kibirle yerlere kadar uzatilip sürüklenmesi hakkinda) söyledigi kötüleyici sözleri söyledigi zaman, Ebû Bekr:
— Yâ Rasûlallah! Benim izârim bazen kendiliginden iki tarafina sarkip yere düsüyor, dedi.
RasûIullah ona:
— "Sübhesiz sen çalimla yerde elbise sürükleyen o kibirli kimselerden degilsin" buyurdu [91].

56- Yüce Allah'in Su Kavilleri Babi:

"Sübhesiz ki, Allah adaleti, iyiligi, hisimlara vermeyi emreder. Taskin kötülükten, münkerden, zulüm ve cebbârliktan nehyeder. Size bu suretle ögüt verir ki, iyice dinleyip ve anlayip tutasiniz" (en-Nahi: 90) [92];
"(Fakat Allah onlari selâmete erdirince, bakarsin ki, yeryüzünde yine haksiz yere taskinliklarda bulunuyorlar.)
Ey insanlar, sizin taskinliginiz ancak kendinize karsidir (kendi aleyhinizedir. Bu da) dünyâ hayâtinin menfâati gibi süresizdir. Nihayet dönüsünüz ancak banadir. O vakit neler yapiyor oldugunuzu size biz haber verecegiz" (Yûnus:- 23);
"Bu böyledir. Kim kendisine edilen ukubete tipkisiyle mukaabele eder de sonra yine aleyhine zulüm ve tecâvüz olunursa, Allah her hâlde ona yardim eder... " (ei-Hacc: 60).

Ve müslümân yâhud kâfir; herhangibir insan aleyhine serri tahrik etmemek (bil'akis bütün insanlardan serri söndürmek).

92-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) su kadar ve su kadar zaman ikaamet etti ki, bu müddet içinde O'na ehline varmaz oldugu hâlde ehline varip mübaseret ettigi hayâli verilirdi.
Âise dedi ki: Bir gün bana:
— "Yâ Âise! Sübhesiz Allah bana, hakkinda fetva istemis oldugum bir is hususunda fetva vermistir. Söyle ki: Bana iki kisi geldi. Bunlardan biri ayaklarimin yanina, digeri de basimin yanina oturdu. Ayalarimin yanindaki, basimin yanindakine:
— Bu adamin nesi var (bunun hastaligi nedir)? diye sordu. Oda: '
— Tibb yapilmis, yâni sihir yapilmistir, dedi.
— Ona kim sihir yapmis? deyince, öbürü:
— Lebîd ibn A 'sam, diye cevâb verdi. Sonra:
— Bu sihir ne ile yapilmistir? diye sordu. Oda:
— Zervân Kuyusu'nun içinde büyük bir tasin altinda bir tarak, saç ve sakal tarantisinda erkek hurmanin kurumus çiçek kapçigi ile yapilmistir, diye cevâb verdi" dedi.
Sonra Peygamber (bâzi sahâbîleriyle beraber çikip) bu kuyuya gitti ve:
— "Iste bana ru 'yâmda gösterilmis olan kuyu budur. Kuyunun basindaki, etrafmdaki hurma agaçlarinin uçlari, sanki seytânlarin baslari gibidir; onun suyu da (degersizliginden veya içine atilan seylerin karismasindan dolayi) kina boyasi gibi bozuk renklidir" dedi.
Akabinde Peygamber emretti de o seyler disari çikarildi. Âise, büyüyü kasdederek:
— Yâ Rasûlallah! Bunu ve failini yaysaydin da onu rüsvây et-seydin! dedi.
Peygamber:
— "Allah bana sifâ vermistir. Ben bunu söyleyip de insanlar üzerine sjhir serrim yaymak istemem" buyurdu.
Âise: Velîd ibn A'sam, Zurayk ogullarindan Yahûdîler'in ye-mînli dostu olan bir adamdir, dedi [93]
.

57- Birbirleriyle Hasedlesmenîn Ve Birbirlerine Arka Dönmelerinin Nehyolunmasi; Bir De Yüce Allah'in:

"Fe hased edenin hased ettigi zaman serrinden (Allah'a Slgininm de)" (el-Felâk: 5) KAVLI BABI

93-.....Bize Ma'rner ibn Râsid, Hemmâmibn Münebbih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Sizleri zarindan sakindiririm. Çünkü zarinla söylenen sözler, yalani daha çok olanidir. Birbirinizin eksikligini görmeye ve isitmeye çalismayiniz, husûsî ve mahrem hayâtinizi da arastirmayiniz. Birbirinize hased etmeyiniz, birbirinize arkanizi çevirip küsmeyiniz, birbirinize bugz ve düsmanlik da etmeyiniz. Ey Allah 'in kullari, birbirinizle kardesler (mesabesinde) olunuz!" [94]

94-..... ez-Zuhrî söyle dedi: Bana Enes ibn Mâlik (R) tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle

buyurmustur: "Birbirinizle bugz (ve düsmanlik) yarisma girmeyiniz, birbirinize hased etmeyiniz, birbirinize arka dönüp ayrilmayiniz- Ey Allah'in kullari, birbirinizle kardesler (mesabesinde) olunuz. Bir müslümânin dîn kardesini üç günden fazla birakmasi (küs durmasi) hâlâl olmaz!" [95].

58- Bâb:

'Ey îmân edenler, zannin birçogundan kaçinin. Çünkü zannin bâzisi günâhtir. Birbirinizin kusurunu arastirmayin... " (ei-Hucurât. \i) [96].

95-.....Bize Mâlik, Ebu'z-Zinâd'dan; o da el-A'rec'den; oda Ebû Hureyre(R)'den haber verdi ki, RasûluIIah (S) söyle buyurmustur: "Sizleri zatindan sakindiririm. Çünkü zannla söylenen söz, sözlerin en yalanidir. Birbirinizin eksigini görmeye ve isitmeye çalismayiniz, husûsî ve mahrem hayâtinizi da arastirmayiniz. Almayacaginiz bir malin, aliciyi zarara sokmak içinfiâtim artirmayiniz. Birbirinize hased etmeyiniz, bugzlasma da yapmayiniz. Birbirinize arkanizi çevirip küsmeyiniz. Ey Allah'in kullari, birbirinize kardesler (mesabesinde) olunuz/" [97].

59- Zanndan Caiz Olacak Nevi' Babi

96-.....Bize el-Leys, Ukayl'den; o da Ibn Sihâb'dan; o da Urve'den tahdîs etti ki, Âise (R): Peygamber (S):
— "Ben fulan ve f ulan kimseleri bizim dînimizden birsey bilirler zannetmiyorum" buyurdu, demistir.
Râvî el-Leys ibn Sa'd: Onlar münafiklardan iki adamdi, demistir.

97- Bize Yahya ibn Bukeyr tahdîs etti. Bize el-Leys bu hadîsi tahdîs etti. Bunda Âise söyle demistir: Peygamber (S) bir gün benim yanima girdi ve:
— "Yâ Âise! Benfulân vefulân kimselerin bizim üzerinde bulundugumuz su dînimizi bilir olacaklarim sanmiyorum " buyurdu " [98].

60- (Kendisinde Ayiplanacak Birsey Meydana Geldigi Zaman) Mü'minin Kendini Setredip Örtmesi Babi

98-..... Salim ibn Abdillah söyle demistir: Ben Ebû Hureyre(R)'den isittim, söyle diyordu: Ben Rasûlullah(S)'tan isittim, söyle buyuruyordu: "Ümmetimin hepsi (Allah tarafindan) af/olunmustur, yalniz açikça günâh isleyenler degil. Bu açiklayici günahkâr delilerden öyleleri vardir ki: Kisi geceleyin bir günâh is isler, sonra sabaha ulasir da Allah kendisini örtmüs oldugu hâlde, o: 'Ey fulan! Ben dün gece söyle söyle isler yaptim' diye söyler. Hâlbuki o, Rabb'i onun günâh isini ört-bas ederek gecelemisti. Fakat bu deli, Allah 'in örttügü perdeyi açarak sabaha çikiyor (fâsikhgini söyleyip i'lân ediyor)/" [99].

99-.....Bize Ebû Avâne, Katâde'den; o da Safvân ibn Muhriz'den söyle tahdîs etti: Bir adam Ibn Umer'e:
— RasûluIlah(S)'in "Necvâ" hakkinda söylemekte oldugu beyânini nasil isittin? diye sordu.
îbn Umer de:
— Rasûlullah söyle buyurdu, dedi: "Biriniz Rabb'ine yaklasir, hattâ Rabb'i onun üzerine sefkat perdesini örter de ona: Sen su ve su günâhlarini bildin degil mi? der. Kul da: Evet bildim, der. Yine Rabb'i ona: Su ve su günâhlarini da bildin degil mi? der. O da: Evet bildim, der. Böylece Allah o kuluna günâhlarini ikrar ettirir. Sonra: Ben senin üzerindeki bu günâhlarim dünyâda halktan gizledim. Bu gün de onlari senin lehine magfiret ediyorum, der (ve haseneler kitabini ona verir)" [100].

61- Kibr(In Kötülügü) Babi

Mucâhid ibn Cebr: "Saniye itfihi" (ei-Hacc: 9), "Müstekbiran fî nefsihi(= Nefsinde büyüklenmek isteyen)" manasinadir.
'Itfuhu", "Rakabetuhu" (yâni "Boynu") demektir, dedi [101].

100-.....Bize Ma'bed ibn Hâlid el-Kaysî, Harise ibnu Vehb el-Huzâî(R)'den tahdîs etti. Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Dikkat edin, size cennet ehlini haber veriyorum: Her zaif olan ve her mütevazi' olan kimsedir. O kimse Allah üzerine yemin etse, Allah onu yemininde muhakkak gerçek çikarir. Yine dikkat edin, size ates ehlini haber veriyorum: Her kati yürekli, her hilekâr aldatici, her ululuk taslayandir" [102].
Ve Muhammed ibn îsâ söyle dedi: Bize Huseym tahdîs etti. Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. Bize Enes ibn Mâlik (R) tahdîs edip söyle dedi: Medine'nin disi kölelerinden bir disi köle vardi ki, o kadin muhakkak Rasûlullah(S)'m elinden tutardi da O'nu kendi istedigi yere dogru götürür giderdi [103].

62- (Iki Mü'minin, Karsilastiklarinda Birbirinden Yüz Çevirip) Ayrilmalarinin Kötülügü Ve Rasûlullah(S)'In: "Bir Kimsenin, Mü'min Kardesini Üç Günden Fazla Birakmasi (Küs Durmasi) Halâl Olmaz" Kavli Babi

101-.....ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Avf ibn Mâlik ibni'l-Tufeyl tahdîs etti. O, el-Hâris'in oglu, ayni zamanda Peygamberdin zevcesi Âise'nin ana-bir erkek kardesinin ogludur. (O söyle dedi:) Âise'ye bir satis veya Âise'nin bir kimseye vermis oldugu bir atasi hakkinda Abdullah ibnu'z-Zubeyr'in "Vallahi Âise bu satistan ya kat'î olarak vazgeçer yâhud da beri onu bundan muhakkak men' ederim" dedigi haberi ulastirildi. Bunun üzerine Âise:
— Abdullah bu sözü söyledi mi? dedi. Oradakiler:
— Evet söyledi, dediler. Âise:

— Zubeyr'in ogluna ebediyyen konusmamam Allah için benim üzerime bir nezr olsun! dedi.
Ayrilik epey uzayinca Ibnu'z-Zubeyr, Muhacirler'in kendisine Âise yaninda sefaat etmelerini istedi. Neticede Âise:
— Hayir vallahi, ben onun hakkinda ebeden sefaat kabul etmem ve nezrimden de döneklik yapmam, dedi.
Ibnu'z-Zubeyr üzerine bu ayrilik uzayinca, Ibnu'z-Zubeyr, Zuhre ogullari'ndan olan el-Misver ibn Mahrame ve Abdurrahmân ibnu'l-Esved ibn Abdi Yegûs ile konustu ve onlara:
— Ikinizden Allah adiyle istiyorum: Beni muhakkak Âise'nin huzuruna girdireceksiniz! Muhakkak olan su ki, Âise'nin benden kesilip ayrilmaya nezretmesi, ona halâl olmaz! dedi.
Bunun üzerine Misver ile Abdurrahmân ridâlanna bürünerek Abdullah'i götürüp Âise'nin huzuruna girmek üzere izin istediler. Ve:
— es-Selâmu aleyki ve rahmetullâhi ve berekâtuhû! Huzuruna girebilir miyiz? dediler.
Âise:
— Giriniz! diye izin verdi. Onlar:
— Hepimiz mi girelim? diye sordular. Âise:
— Evet, hepiniz giriniz! dedi.
Âise onlarin beraberinde Ibnu'z-Zubeyr oldugunu bilmiyordu. Onlar içeri girince Ibnu'z-Zubeyr de perdenin arkasina girdi, Âise'-ye sarildi, ondan kendisini affetmesini istemeye ve aglamaya basladi. Bu sirada Misver ile Abdurrahmân da muhakkak Âise'nin onunla
6054/Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi
konusmasini ve onu kabul etmesini israrla istemeye basladilar. Ve:
— Peygamber (S), senin yapmis oldugun bu ayriliktan nehyetti, "Sübhesiz ki bir müslümânin, mü'min kardesini üç geceden fazla birakmasi (küsmesi) halâl olmaz" buyurmustur, dediler.
Onlar Âise üzerine bu hatirlatmalari ve baski yapmayi çogalttikça, o da onlara adagini hatirlatmaga ve aglamaya basladi. Ve:
— Ben onunla konusmamaya nezrettim, nezr ise siddetlidir! diyordu.
Onlar da devamli Âise'ye israr ediyorlardi. Nihayet Âise, Ibnu'z-Zubeyr'le konustu ve bu nezri hakkinda kirk tane köleyi hürriyete kavusturdu. Artik bundan sonra bu nezrini dâima anar ve aglar oldu, hattâ gözyaslari bas örtüsünü islatirdi [104]

102-.....Bize Mâlik, Ibn Sihâb'dan; o da Enes ibn MâIik(R)'ten haber verdi ki, Rasûlullah (S): "Birbiriniz/e kînlesmeyiniz, birbirine hased etmeyiniz, birbirinize darihp arka dönmeyiniz ve ey Allah'in kullari! Birbirinizle sevisip kardesler (mesabesinde) olunuz. Bir müslümânin, mü'min kardesini üç geceden fazla küsüp terketmesi halâl olmaz" buyurmustur.

103-.....Bize Imâm Mâlik, Ibn Sihâb'dan; o da Atâ ibn Yezîd el-Leysî'den; o da Ebû Eyyûb Hâlid ibn Zeyd el-Ensârî(R)'den haber verdi ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Bir kimsenin dîn kardesini üç geceden fazla küs birakmasi halâl olmaz. Öyle bir küslük ki, iki mü 'min birbirine kavustuklari zaman birisi yüzünü su tarafa çevirir, öbürüsü de öteki tarafa çevirir. Hâlbuki iki mü'minin hayirlisi, su önce selâm vermeye baslayandir" [105].

63- Âsî Olan Kimseden (Isyanindan Vazgeçmesi Için) Ayrilmanin Caiz Olacagi Babi

Ka'b ibn Mâlik, Tebûk gazvesine gitmeyip, Peygamberden geri kaldigi zaman, Peygamber (S) müslümânlan bizimle konusmaktan nehyetti, demis ve bu ayriligin elli gece oldugunu zikretmistir [106].

104-..... Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bana:
— "Ben senin bana öfkelenmeni ve hosnûdlugunu muhakkak tanirim" buyurdu.
Âise dedi ki: Ben:
— Sen bunu nasil tanirsin yâ Rasûlallah? dedim. O:
— "Sübhesiz sen hosnûd oldugun zaman (birseyi tasdik ederken): 'Muhammed'in Rabb'i hakki için evet' dersin; öfkeli oldugun zaman da (birseyi inkâr ederken): 'Ibrahim'in Rabb'i hakki için hayir' dersin" buyurdu.
Âise dedi ki: Ben de:
— Evet öyledir. Fakat ben (öfkeli hâlde) yalniz Sen'in isminden ayrilirim (sevgin gönlümde yasar), diye saygimi arzettim [107].

64- Bâb: Insan Arkadasini Her Gün Yâhud Sabahtan Ögleye Ve Ögleden Aksama Kadarkizaman Içinde Ziyaret Eder Mi?

105-.....Ibn Sihâb söyle dedi: Bana Urve ibnu'z-Zubeyr haber verdi ki, Peygamber'in zevcesi Âise (R) söyle demistir: Ben babamla anamin Islâm Dîni'ni dîn edinmis hâllerinden baska bir hâlde yasadiklarini hiç hatirlamadim. O zamanlarda bir günümüz geçmezdi ki, o günde gündüzün iki tarafinda sabah ve aksam vakitlerinde Rasûlullah (S) bize gelmemis olsun... Bir gün biz zeval vaktinin ilk saatinde (yânî en sicak zamanda) Ebû Bekr'in evinde oturuyorduk. Ev halkindan biri:
— Iste Rasûlullah! Bize gelmesi âdeti olmayan bir saatte geliyor, dedi.
Ebû Bekr de:
— O'nu bu saatte ancak mühim bir is getirmistir! dedi.
(Âise dedi ki: Rasûlullah geldi, izin istedi, buyurun denildi, içeri girdi) ve:
— "Bana (Mekke'den Medine'ye) çikmam hususunda izin verilmistir" buyurdu [108].

65- Ziyaret Etme{Nin Mesrû'lugu) Ve Bir Kavmi Ziyaret Edip Yanlarinda Yemek Yiyen Kimse Babi

Selmân el-Farisî de Peygamber zamaninda Ebu'd-Derdâ'yi ziyaret etmis ve onun yaninda yemek yemistir [109].

106-.....Bize Abdulvahhâb, Hâlid el-Hazzâ'dan; o da Ibn Sîrîn'den; o da Enes ibn Mâlik(R)'ten haber verdi ki, Rasûlullah (S), Ensâr'dan bir ev halkini ziyaret etmis ve onlarin yaninda bir yemek yemis, çikmak istedigi zaman evden bir yere emretmis, kendisi için bir hasir yaygisi üzerine su

serpilmis, Peygamber o yaygi üzerinde (iki rek'at) namaz kilip ev halkina duâ etmistir [110].

66- Gelen Cemâatler Için (En Güzel Elbiseler Giyip) Süslenen Kimse Babi

107-.....Yahya ibn Ebî Ishâk tahdîs edip söyle dedi: Salim ibn
Abdillah bana:
— Istebrak nedir? dedi. Ben:
— Dîbâc denilen ipek kumasin kalin ve sert olan nev'idir, dedim.
O:
— Ben babam Abdullah ibn Umer(R)'den isittim, söyle diyordu: Umer ibnu'l-Hattâb, bir adamin üzerinde istebrak kumastan yapilmis bir takim elbise gördü ve o takim elbiseyi Peygamber'e getirdi de:
— Yâ Rasûlallah! Bu takim elbiseyi satin al da insanlarin hey'-etleri Sen'in huzuruna geldikleri zaman onu giy! dedi.
Rasûlullah-:
— "Ipek elbiseyi (halâl sayarak) ancak âhiretten nasibi olmayan kimse giyer" buyurdu.
Bundan i'tibâren geçen bir müddet geçti. Sonra Peygamber (S) Umer'e istebrak nev'inden ipek bir takim elbise gönderdi. Umer hemen bu elbiseyi Peygamber'e getirdi de:
— (Yâ Rasûlallah!) Bunun benzeri olan takim elbise hakkinda o söyledigin sözleri söylemis oldugun hâlde, bunu bana gönderdin? dedi(de sebebini ögrenmek istedi).
Rasûlullah:
— "Ben bunu sana ancak bunun (satilip da) karsiliginda bir mala nail olasin diye gönderdim" buyurdu.

(Râvî:) Ibn Umer bu hadîsten dolayi kumasta ipek desen olmasini kerîh görürdü, demistir [111].

67- Insanlar Arasinda Kardeslik Akdi Ve Iki Kavim Arasinda Yeminli Dostluk Ahidlesmesi Babi

Ebû Cuhayfe: Peygamber (S), Selmân ile Ebu'd-Derdâ arasinda kardeslik akdi yapti, demistir [112].
Abdurrahmân ibn Avi da: Bizler Medîne'ye geldigimiz zaman Peygamber (S) benimle Sa'd ibnu'r-Rabf arasinda kardeslik ahdi yapti, demistir [113].

108-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Abdurrahmân ibn Avf, Medîne'ye bizim üzerimize geldigi zaman Peygamber (S) onunla Sa'd ibnu'r-Rabî' arasinda kardeslik akdi yapti. Sonra Abdurrahmân evlendigi zaman Peygamber ona:
— "Bir koyun (kesmek sureti) ile olsun dügün asi yap!" buyurdu [114].

109-.....Bize Âsim el-Ahvel, tahdîs edip söyle dedi: Ben Enes ibn Mâlik'e:
— Peygamber(S)'in "islâm'da (Câhiliyet devrinin) yemînlesme ahdi yoktur" buyurdugu sana

ulasmadi mi? diye sordum.
— Peygamber (S) (Medine'de) benim evimde Kureys ile Ensâr arasinda kardeslik akdi yapti, diye cevâb verdi [115].

68- Gülümseme Ve Gülme(Nin Mübâhligi) Babi [116]

Fâtima aleyha's-selâm: Peygamber, vefatina yakin bana ailesi içinden kendisine ilk kavusacak kimsenin ben oldugumu gizlice söyleyince, ben sevincimden güldüm, demistir [117].
Ibn Abbâs da:
Sübhesiz güldüren de, aglatan da ancak Allah'tir, demistir [118].

110-.....Bize Ma'mer ibn Râsid, ez-Zuhrî'den; o daUrve'den; o da Âise(R)'den söyle haber verdi: Rifâa el-Kurazî karisini bosadi ve bosamayi kesinlestirdi. Ondan sonra o kadinla Abdurrahmân ibnu'z-Zubeyr el-Kurazî evlendi. Bir müddet geçince kadin, Peygam-ber(S)'e geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Bu kadin Rifâa'nin yaninda onun karisi idi.RI-fâa onu üç bosamanin sonuncusu ile kesin olarak bosadi. Ondan sonra bu kadinla Abdurrahmân ibnu'z-Zubeyr el-Kurazî evlendi. Fakat su bir gerçek yâ Rasûlallah, vallahi Abdurrahmân'in beraberinde bulunan erkeklik âleti ancak su elbise saçagi gibi gevsektir, dedi.
Kadin üst elbisesinden sarkan bir püskülü elinde tutup gevsekligi gösterdi.
Râvî dedi ki: Bu sirada Ebû Bekr, Peygamber'in yaninda oturmakta, Hâlid ibn Saîd ibni'1-Âs da kendisine izin verilmesi için hücrenin kapisinda oturmakta idi. Kadinin bu sözlerini isitince Hâlid disaridan:
— Yâ Ebâ Bekr, yâ Ebâ Bekr! Su kadim Rasûlullah'in huzurunda apaçik söylemekte oldugu sözlerinden niye men' etmiyorsun? diye nida etmeye basladi.
Rasûlullah ise gülümseme üzerine birsey artirmadi. Sonra da kadina:
— "Sanirim ki sen eski kocan Rifâa'ya dönmek istiyorsun. Fakat sen (ikinci kocan) Abdurrahmân'in balagindan tadincaya, o da senin balçigindan tadincaya kadar bu dönüs olmaz" buyurdu [119].

111-.....Sa'd ibn Ebî Vakkaas (R) söyle demistir: Umer ibnu'l-Hattâb, Rasûlullah'in huzuruna girmek üzere izin istedi. Hâlbuki bu sirada Rasûlullah'in yaninda Kureys kabîlesinden birtakim kadinlar vardi, kadinlar Rasûlullah'tan bâzi isteklerde bulunuyorlar ve kendilerine daha fazla vermesini istiyorlardi. Bu konusmalari sirasinda kadinlarin sesleri Rasûlullah'in sesinden yüksek tonda oluyordu. Umer izin isteyince bu kadinlar hemen kalkip perdeye dogru kosustular. Pey-gamber, Umer'in gelmesine izin verdi. Umer huzura girdiginde Peygamber (kadinlarin hâline) gülüyordu. Bunun üzerine Umer:
— Yâ Rasûlallah! Babam anam Sana feda olsun! Allah Senin dislerini güldürsün (yânî Seni sevindirsin)! dedi (ve bununla gülmesinin, sebebini sormus oluyordu).
Peygamber:

— "Yanimda bulunan su kadinlarin hâline taaccüb ettim: Onlar senin sesini isitince acele perdeye kosustular" buyurdu.
Bunun üzerine Umer:
— Yâ Rasûlallah, Sen onlarin saygi ve büyültmelerine daha lâyiksin! dedi.
Sonra kadinlarin tarafina yöneldi de onlara:
— Ey nefisleri düsman olan kadinlar! Rasûlullah'i ta'zîm etmeyip de benden mi çekmiyorsunuz? dedi.
Kadinlar da:
— Çünkü sen Rasûlullah'tan yogun sözlü ve katisin, dediler.
Rasûlullah, Umer'e:
— "Ey Hattâb oglu, sen kadinlara cevâb vermeyi birak! Nefsim elinde bulunan Allah 'a yemin ederim ki, sen bir yolda giderken seytân asla seninle karsilasmaz da muhakkak senin yo/undan baska bir yola yönelip gider!" buyurdu [120].

112-.....Abdullah ibn Amr (R) -bir rivayette de: Abdullah ibn Umer (R)- söyle demistir: Rasûlullah (S) Tâif gazvesini yaptigi zaman (muhasara uzayinca, bâzi sahâbîleriyle istisareden sonra):
— "Insâallah yarin dönüyoruz!" diye orduya i'Iân etmisti. Bu, Rasûlullah'in s ah âb ilerinden bâzi insanlara agir geldi de:
— Biz buradan Tâif i fethedinceye kadar ayrilmayiz! dediler. Bu i'tirâz üzerine Peygamber:
— "Öyleyse yarin sabah harbe hazir olun!" buyurdu.
Râvî dedi ki: Ertesi sabah harbe giristiler ve düsmanla çok siddetli bir kital yaptilar. (Düsmanin attigi ok, tas, kizgin demir çivilerle) müslümânlardan yaralananlar çok oldu. Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Insâallah yarin dönecegiz" buyurdu.
Bu defa bu kararla (sevinip) sükût ettiler. Rasûlullah da sahâbî-lerin bu sevinçli sükûtlarina (taaccüb edip) güldü.
Buhârî'nin üstadi el-Humeydî: Bize Sufyân ibn Uyeyne bu hadîsin senedinin hepsini ihbar lafziyle tahdîs etti, demistir [121].

113-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber(S)'e bir adam geldi de:
— Ben helak oldum, ramazânda oruçlu iken esimle cinsî münâsebette bulundum! dedi.
Peygamber ona:
— "Bir köle âzâd et!" buyurdu. O zât:
— Benim köle âzâd edecek malim yok! dedi. Peygamber:
— "Öyleyse iki ay arka arkaya zincirleme (keffâret olarak) oruç tut!" buyurdu.
O:
— Buna güç yetiremem, dedi. Peygamber:
— "Öyleyse altmis fakire yemek yedir!" buyurdu. O zât:
— Onlari doyuracak seyin yolunu da bulamam, dedi.
Bu sirada Peygamber'e içi hurma dolu -râvî îbrâhîm ibn Sa'd'in: O, mikteldir, dedigi onbes sâ'

hurma olan- bir arak getirildi.
Peygamber:
— "O soran kimse nerededir?" dedi ve o sahsa:
— "Bu hurmayi al, yoksullara sadaka yap!" buyurdu. O zât:
— Benden daha fakir olana mi verecegim? Allah'a yemîn ederim ki, Medine'nin kara tasli iki yani arasinda benim ailemden daha fakir bir ev halki yoktur! dedi.
Bunun üzerine Peygamber (S) yan disleri meydana çikip görü-lünceye kadar güldü. Sonra da o adama:
— "O takdirde bunu sizin ev halki yesin!" buyurdu [122].

114-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Ben Rasûlullah(S)'in maiyyetinde yürüyordum. Rasûlullah'm üzerinde Necrân doukmala-nndan kaim kenarli bir kaftan bulunuyordu. Bir çöl bedevisi Rasû-lullah'a eristi de arkasindan kaftanim, siddetli bir çekisle çekti.
Enes dedi ki: O sirada ben Peygamber'in boynu ile omuzu arasina baktim da, bedevinin kaftanini siddetle çekmesinden, kaftanin kenari onun boyun safhasinda iz birakmis oldugunu gördüm. Bu çekmeden sonra bedevî:
— Yâ Muhammed! Yaninda bulunan Allah malindan bana bir-sey vermelerini emret! dedi.
Bunun üzerine Rasûlullah o bedeviye dogru (sefkatle) bakti da güldü, sonra bu bedevîye biraz atiyye verilmesini emretti [123].

115-.....Cerîr ibn Abdillah (R) söyle demistir: Ben Islâm Dîni'ne girdigimden beri Peygamber (S) beni meclisine girmekten men' etmemis ve beni her gördügünde de muhakkak yüzüme gülümsemis-tir. (Ahmes kabilesinden yüzelli süvarinin basinda Zu'1-Halasa putunu kirmaya gittim, Ahmesliler iyi ata binerlerdi, fakat) ben bir türlü at üzerinde duramazdim. Bunu Peygamber'e sikâyet ettim. Peygamber eliyle gögsüme vurdu da:
— "Allâhummesebbithuve'c'alhuhâdiyenmehdiyyen{ = Allah'im! Sen Cerîr'i (dogru yolda ve at üstünde) sabit tut ve onu hidâyet edici ve hidâyet edilmis kil]" diye dua etti [124].

116-.....Hisâm söyle demistir: Bana babam Urve, Ummü Seleme'nin kizi Zeyneb'den; o da anasi Ümmü Seleme'den haber verdi ki, Ümmü Suleym:
— Yâ Rasûlallah! Sübhesiz Allah hakki beyân etmekten haya etmez. Kadin ihtilâm oldugu zaman kendisine yikanmak vâcib olur mu? diye sordu.
Peygamber (S):

119-.....Bize Cerîr ibn Abdilhamîd, Mansûr'dan; odaEbû Vâil'den; o da Abdullah ibn Mes'ûd(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Dogruluk insani hâlis iyilige götürür, hâlis iyilik de cennete kilavuzluk eder. Insan dogruluk ede ede nihayet bu seciyyesiyle siddîk olur. Yalancilik da insani fucûra, serre götürür. Serr de cehenneme götürür. Insan yalancilik ede ede nihayet Allah katinda bir kezzâb (yâni çok yalanci bir kimse sifatiyle) yazilir" [125].

120-.....Bize Ismâîl ibn Ca'fer, Ebû Süheyl Nâfi' ibn Mâlik ibn Ebî Âmir'den; o da babasindan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S): "Münâfikin alâmeti üçtür: Söz söyledigi zaman yalan söyler, va'd ettigi vakit sözünde durmaz, kendisine bir-sey emniyet edildigi zaman hiyanet eder" buyurmustur.

121-.....Semure ibn Cundeb (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Ben bu gece rüyamda iki adam gördüm. Onlar bana geldiler (ve benim elimden tutup beni mukaddes bir sahraya çikardilar ve birçok yerleri gezdiler. Sonunda ben onlara: Beni iyi gezdirdiniz. Simdi bana gördügüm seyleri bildirin, dedim). Onlar, yânî bu iki melek söyle dediler:
— Hani su agzi parçalanmakta oldugunu gördügün kimse yok mu, iste o çok yalan söyleyen bir yalanci idi, o dünyâda dâima yalan söylerdi. Onun söyledigi yalanlar, ondan alinip tasinir da nihayet her tarafa yayilirdi. Iste bu yalanci, kiyamet gününe kadar bu suretle azâb olunacaktir..." [126].

70- Bâb: El-Hedyu's-Sâlîh Hakkindadir [127]

122- Bize Ishâk ibn Ibrâhîm tahdîs edip söyle dedi: Ben, Ebû Usâme'ye:
— el-A'mes size tahdîs etti mi? dedim. (O söyle dedi:)
— Ben Sakîk'ten isittim, söyle dedi: Ben Huzeyfe(R)'den isittim, söyle diyordu: Sübhesiz insanlarin sîretçe, kasdca ve yolca Ra-sûlullah(S)'a en çok benzeyeni, Ibnu Ümmi Abd'dir. Biz, o evinden çikip da tekrar evine dönecegi zaman içinde (onu görüyor ve hâlini biliyorduk). Ev halki içinde onlarla yalniz kaldigi zaman onun ne yapar oldugunu bilmiyoruz [128].

123-.....Muhârik söyle demistir: Ben Târik el-Ahmesî'den isittim, söyle dedi: Ben Abdullah ibn Mes'ûd(R)'dan isittim, söyie dedi: Sübhesiz sözün en güzeli Allah'in Kitabi, yolun en güzeli de Muham-med'in yoludur [129].

71- Ezaya (Zorluk Ve Sikintilara) Karsi Sabir Ve Yüce Allah'in: 'Ancak Sabredenlere Ecirleri Hesâbsiz Ödenecektir Fez-Zumer: 10) Kavli Babi

124-.....Sufyân söyle dedi: Bana el-A'mes, Saîd ibn Cübeyr'den; o da Ebû Abdirrahmân es-Sulemî'den; o da Ebû Mûsâ(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Yüce Allah'tan daha sabirli ve aleyhinde isittigi (bâtil iddialarin verdigi) ezaya Mimli hiçbir ferd -yâhud: Hiçbirsey yoktur: Çünkü insanlarin bir kismi ona ogul isnâd edip çagiriyorlar, böyle iken sübhesiz Allah onlari afiyette kiliyor ve onlari türlü ni'metlerle riziklandiriyor'".

125-.....Bize el-A'mes tahdîs edip söyle dedi: Ben Sakîk'ten isittim, söyle diyordu: Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle dedi: Peygamber (S- Huneyn günü olup bitince) öteden beri yapageldigi taksîmler-den biri gibi, ganîmet mallarini taksîm etti. Ensâr'dan bir adam:
— Vallahi bu, muhakkak kendisinde Allah rizâsi gözetilmeyen bir taksimdir, dedi.

Ben de:
— Bu (küstahça) sözü muhakkak Peygamber'e söyleyecegim! dedim.
Ve Peygamber'e geldim, kendisi sahâbîleri içinde bulunuyordu, o sözü O'na yavasça haber verdim. O söz Peygamber'e agir geldi, yüzünün rengi degisti ve öfkelendi, hattâ ben, keski bunu kendisine haber vermeyeydim dedim. Sonra:
— "Mûsâ bundan daha fazlasiyle eza edilmis de sabretmistir" buyurdu [130].

72- Insanlari Ceza Verme Ve Azarlama Ile Karsilamayan Kimse Bâri

126-.....Bize Müslim (ibn Subayh) Mesrûk'tan tahdîs etti ki, Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) birsey yapmis da o hususta insanlara ruhsat vermisti. Bir topluluk o isten çekindi ve ona yanasmadilar. Onlarin bu çekingenligi Peygamber'e ulasinca, hemen hutbeye çikip Allah'a hamdetti, sonra:
— "Birtakim cemâatlere ne oluyor ki, benim yapmis oldugum isten çekiniyorlar? Allah'ayemîn ederim, ben Allah'i onlarin en bileniyimdir ve Allah'a saygisi en siddetli olanlariyimdir" buyurdu [131].

127-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R): Peygamber (S) haya yönünden kendi kösesinde oturan bakir kizdan daha çok utangaç idi. Istemedigi birseyi gördügü zaman biz O'nu yüzünden tanir, anlardik, demistir.

73- Mîtmin Kardesini Te'vîlsiz Olarak Küfre Nisbet Eden Kimsenin Kendisi, Dedigi Gibidir Babi

128-.....Bize Alî ibnu'l-Mubârek, Yahya ibn Ebî Kesîr'den; o da Ebû Seleme'den; o da Ebû Hureyre(R)'den haber verdi ki, Ra-sûlullah (S): "Bir adam kardesine hitaben: Yâ kâfir! dedigi zaman, ikisinden biri bu sifatla dönmüs olur" buyurmustur.
Ikrime ibnu Ammâr da Yahya ibn Ebî Kesîr'den söyledi ki, Abdullah ibn Yezîd, Ebû Seleme'den isitmis; o da Ebû Hureyre'den isitmis; o da Peygamber'den isitmistir.

129-.....Bana Imâm Mâlik, Abdullah ibn Dînâr'dan; o da Abdullah ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S): "Herhangibir kimse (mü'min) kardesine: Yâ kâfir! diye hitâb ederse, ikisinden biri muhakkak bu sifatla dönmüs olur" buyurmustur.

130-..... Bize Eyyûb, Ebû Kilâbe'den; o da Sabit ibnu'd-Dahhâk'tan tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Her kim Islâm 'dan baska bir milletin adiyle yalanci olarak yemin ederse, o, söyledigi millet gibidir. Her kim de dünyâda kendisini herhangi birseyle öldürürse, cehennemde kendisini öldürmüs oldugu o seyle azâb olunur. Mü'mine la'net etmek, onu öldürmek gibidir. Kim bir mü'mine kâfirlik isnâd ederse, bu da onu öldürmek gibidir" [132].

74- Bu "Yâ Kâfir" Sözünü Te'vîl Edici Olarak Yâhud Isin Hakikatini Bilmeyerek Söyleyeni,

Küfre Nisbet Etmeyen Kimse Babi

Umer ibnu'l-Hattâb da Hâtib ibn Ebî Beltea için: "O bir münafiktir!" demisti de Peygamber (S): 'Sana ne bildirir? Belki Allah Bedir harbine katilanlarin ihlâsina muttali' olmus ve: Ben sizlere magfiret ettim! buyurmustur" dedi [133].

131-..... Câbir ibn Abdillah (R) söyle tahdîs etmistir: Muâz: ibn Cebel, Peygamber(S)'in arkasinda namazi kilar, sonra da kendi kavmi olan Benû Selime'ye gelir, o namazi onlara kildirir ve namazda da el-Bakara Sûresi'ni okurdu.
Câbir dedi ki: Bir defasinda bir adam (cemâatten ayrildi da) kendi basina hafif bir namaz kildi. Bu adamin ayrica namaz kildigi haberi Muâz'a ulasinca, Muâz:
— O bir münafiktir! dedi.
Muâz'in bu sözü de o adama ulastiginda, hemen Peygamber'e gitti ve:
— Yâ Rasûlallah! Bizler ellerimizle isleyen ve su çeken develerimizle sulama yapan bir topluluguz. Muâz dün bizlere namaz kildirdi da namazda el-Bakara Sûresi'ni okudu. Ben de namazimi hafif kilip geçtim. Bundan dolayi Muâz benim bir münafik oldugumu iddia etmis, dedi.
Bunun üzerine Peygamber üç kerre:
— "Ya Muâz! Sen bir fettan misin? Ve's-semsi ve duhâha, Seb-bih isme Rabbike'l-alâ ve benzeri sûreleri oku!" buyurdu [134].

132-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S): "Sizden her kim yemîn eder de yemininde 'Lât ve Uzzâ hakki için' derse (bunun keffâreti için) hemen: 'La ilahe ille'Hah' desin. Arkadasina 'Gelseninle kumar oynayalim' diyen de (oynayacagi kumar parasini) fakirlere sadaka versin" buyurdu.

133-.....Bize el-Leys, Nâfi'den; o da îbn Umer(R)'den söyle tahdîs etti: Ibn Umer, babasi Umer ibnu'l-Hattâb'a bir kaafile içinde giderlerken arkadan yetisti, o sirada Umer, babasi adiyle yemîn ediyordu. Bunun üzerine Rasûlullah (S):
— "Dikkat edin! Allah sizleri babalarinizla yemîn etmenizden nehyetmistir. Her kim yemin etmek zorunda olursa, yalniz Allah adiyle yemîn etsin yâhud (yemîn etmeyip) sussun!" diye nida etmistir [135].

75- Allah'in Emri Için Öfkelenip Siddet Göstermenin Caiz Olacagi Babi

Yüce Allah da:
"Ey Peygamber kâfirlerle, münafiklarla savas, onlara karsi sert davran... " (et-Tahrîm: 9) buyurdu.

134-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) yanima girdi. Evde üzerinde suretler bulunan bir perde vardi. Peygamber onu görünce yüzünün rengi degisti. Sonra o perdeyi uzanip aldi ve onu yirtti.

Âise: Peygamber:
— "Kiyamet günü azabin en siddetli olanlarindan bir nev'i iste bu resimleri yapan kimselerdir" buyurdu, dedi.

135-.....Ebû Mes'ûd (el-Bedrî el-Ensârî-R) söyle demistir: Bir adam Peygamber(S)'e geldi de:
— Fulânca kimse bize namaz kildirirken o kadar uzatiyor ki, vallahi sabah namazina gitmekten (adetâ) geri kaliyorum! dedi.
Ebû Mes'ûd dedi ki: Ben Rasûlullah'i hiçbir mev'izada o günkü kadar öfkeli görmedim.
Yine Ebû Mes'ûd dedi ki: Bu sikâyet üzerine Rasûlullah: — "Ey insanlar! Içinizden bâzi kimselerde cemâati dînden nefret ettirme hasleti vardir. Herhanginiz namaz kildiracak olursa hafif tutsun. Çünkü cemâatin içinde hasta olani var, yasli olani var, is güç sahibi olani vardir" buyurdu [136].

136-..... Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Peygamber (S) cemâatin önünde namaz kildirirken mescidin kible tarafindaki duvarda bir tükürük gördü de onu eliyle kazidi ve öfkelendi. Sonra namazdan çikinca:
— "Sizden herbiriniz namaz içinde oldugu zaman Allah onun yüzü mukaabilindedir. Onun için hiçbiriniz namaz içinde iken yüzünün karsisina dogru tükürmesin!" buyurdu [137].

137-.....Bize Rabîatu'bnu Ebî Abdirrahmân, Munbeis'in âzâdlisindan; o da Zeyd ibn Hâlid el-Cuhenî'den söyle haber verdi: Bir adam RasûIullah(S)'a bulunmus esyanin hükmünden sordu. Rasûlullah:
— "Bir sene i'lân et, sonra bunun kabinin agiz bagini ve içinde-kini iyi tani, sonra bununla faydalan. Eger sahibi gelirse, onu kendisine ver!" buyurdu.
O zât:
— Yâ Rasûlallah! Koyun yitiginin hükmü nedir? dedi. Rasûlullah:
— "Onu sen al! Çünkü o ya senin, ya mü'min kardesinin yâhud da kurdundur!" buyurdu.
O zât:
— Yâ Rasûlallah! Yitik devenin hükmü nedir? dedi.
Râvî dedi ki: Bu suâl üzerine Rasûlullah öfkelendi, hattâ iki yanaklari yâhud yüzü kipkirmizi oldu. Sonra:
— "Ondan sana ne? O hayvanin gezecek tabani var, karninda su tulumu var, sahibine kavusuncaya kadar gezer, içer!" buyurdu.

138- el-Mekkî de söyle dedi: Bize Abdullah ibn Saîd tahdîs etti.
H Bana Muhammed ibn Ziyâd tahdîs etti. Bize Muhammed ibn Cafer tahdîs etti. Bize Abdullah ibn Saîd tahdîs edip söyle dedi: Bana Salim Ebu'n-Nadr Mevlâ Umer ibn Ubeydillah, Busri ibnu Saîd'-den tahdîs etti ki, Zeyd ibn Sabit (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) mescidde hurma yapragi örgülerinden yâhud hasirdan küçük bir hücre çevirdi. RasûluIIah (ramazânda bir gece) çikip onun içinde namaz kiliyordu. Kendisini birtakim adamlar ta'kîb ettiler ve gelip onun namazina uyarak namaz kilar oldular. Sonra bir gece daha geldiler ve orada hazir oldular. RasûluIIah onlardan gecikti ve onlarin yanina çikmadi. Bunun üzerine seslerini yükseltip kapiya çakil taslan attilar. Bunun

üzerine RasûluIIah öfkelenmis olarak onlarin yanina çikti. Ve RasûluIIah onlara:
— "Yaptiginiz bu namaz isimsizinle birlikte devam ettirdim. Fakat onun, sizin üzerinize farz yazilacagini zannettim.Onun için sizler bu gece namazini evlerinizde kiliniz. Çünkü kisinin namazinin hayirlisi, farz namazi müstesna, kendi evinde kildigi namazdir" buyurdu [138]

76- Yüce Allah'in Su Sözlerinden Dolayi Öfkelenmekten Sakinmak Babi:

"(Bu sevâblar) îmân edip de ancak Rabblerine güvenip dayanmakta, büyük günâhlardan ve açik kötülüklerden kaçinmakta, öfkelendikleri zaman bizzat kusurlari örtmekte olanlara.., mahsûstur" (es-sûrâ: 36-37);
"O takva sahihleri bollukta ve darlikta infâk edenler, öfkelerini yutanlar, insanlardan afv ile geçenlerdir. Allah iyilik edenleri sever" (âiu imrân: 134) [139].

139-.....Bize Imâm Mâlik, Ibn Sihâb'dan; o da Saîd ibnu'l-Müseyyeb'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, RasûluIIah (S) söyle buyurmustur: "Çok kuvvetli pehlivan, birçok güresçileri yere serip gâlib olan degildir. Asil kuvvetli pehlivan, öfkelendigi sirada nefsine mâlik (ve irâdesine hâkim) olan kimsedir".

140-.....Süleyman ibn Sured (R) tahdîs edip söyle demistir:
Peygamber(S)'in yaninda iki kisi sövüstüler, biz de yaninda oturuyorduk. O ikisinden biri arkadasina öfkelendirilmis olarak sövüyordu, öfkesinden yüzü kipkirmizi olmustu. Bunun üzerine Peygamber:
— "Ben bir kelime bilmekteyim ki, bu öfkeli olan kisi onu söylese, kendisinden öfkesi muhakkak gider: Eger "Eûzu billahi mine's-seytânVr-racîm (= Ben taslanmis seytândan Allah'a siginirim)1 dese" buyurdu.
Oradaki sahâbîler o öfkeli adama:
— Sen Peygamber'in söylemekte oldugu sözü (öfke reçetesini) isitmiyor musun? dediler.
O adam:
— Ben deli degilim, dedi [140].

141-.....BizeEbû Bekr -ki.o Ibn Ayyâs'tir-Ebû Husayn'dan; o da Ebû Salih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den söyle haber verdi: Bir adam -ki o Câriyetu'bnu Kudâme'dir- Peygamber(S)'e:
— Bana bir nasîhat tavsiye et! dileginde bulundu. Peygamber ona:
— "Gadablanma!" buyurdu.
Bunun üzerine o kisi Peygamber'den tekrar tekrar nasîhat tavsiye etmesini istedi, her defasinda Peygamber ona "Gadablanma!" ögüdünü verdi [141].

77- Haya Babi [142]

142-..... Imrân ibn Husayn (R): Peygamber (S):
— "Haya ancak hayir getirir" buyurdu, demistir.
Tabiî âlimlerinden Buseyr ibn Ka'b, Imrân ibn Husayn'dan bu hadîsi isitince:
— Hikmet kitâblannda: "Sübhesiz vakaar hayadandir, sübhesiz sekinet de hayadandir" diye yazilidir, demistir.
Bunun üzerine Imrân, Buseyr'e:
— Ben sana Rasûlullah'tan hadîs tahdîs ediyorum, sen ise bana hikmet sahîfenden söz söylüyorsun! diye karsilamistir [143].

143.....Abdullah ibn Umer (R) söyie demistir: Peygamber (S) bir adama ugradi. O adam o SIrada (kardesini) hayasindan ötürü kinayip azarlamakta:
— Sen muhakkak utanip sikiliyorsun! diyor ve sanki ona- Bu utanma sana zarar vermistir, diye söyleniyordu. Rasûlullah da:
"SU kayâh karde§InI birak! Çünkü hayQ îmândandir" buyurdu.

78- Bâb:

'Utanmazsan diledigini yap!1

145-.....Ebu Mesud ^el-Bedrî"R) tahdîs edip söyle demistir: Geçmis peygamberlerin sözünden (hiç eksiksiz) in-birisi de:

79- Dînde Fakîh Olmak Için Hakki Sormaktan Utanilmamasi Babi

146-.....Ümmü Seleme (R) söyle dedi: Ümmü Suleym, Rasûlu!lah(S)'a geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Sübhesiz Allah hakki beyân etmekten haya etmez. Kadin ihtilâm olursa, üzerine yikanmak vâcib olur mu? diye sordu.
Rasûlullah:
— "Suyu (yânî meniyi) gördügünde evet" buyurdu [144].

147-.....Bize Su'be tahdîs etti. Bize Muhârib ibnu Disâr tahdîs edip söyle dedi: Ben Ibn Umer'den isittim, söyle diyordu: Peygamber (S):
— "Mü'minin meseli, yapraklan düsmez ve dagitmaz yesil bir agacin meseli gibidir" buyurdu.
Orada bulunan topluluk:
— O su agaçtir, o su agaçtir, diye bâzi agaçlarin isimlerini söylediler.
Ben de onun hurma agaci oldugunu söylemek istedim. Ben küçük, taze bir oglan hâlimden dolayi (bunu söylemeye) utandim. Peygamber:
— "O, hurma agacidir" buyurdu.
Ve yine Su'be'den: Bize Hubeyb ibn Abdirrahmân, Hafs ibn Âsim'dan; o da Ibn Umer'den bunun benzerini tahdîs etti ve bunda sunu ziyâde etti: Ibn Umer:

— Sonra ben bunu babam Umer'e söyledim de o: Utanmayip da o sözü söylemis olaydin, bu bana su ve su seylerden elbette daha sevimli olurdu, dedi.

148-..... Ben Sabit ibn Eslem el-Bunânî'den isittim; o da Enes(R)'ten söyle derken isitmistir: Bir gün bir kadin Peygamber'e geldi, nefsini O'na arzederek:
— Benimle evlenmeye ihtiyâcin var mi (yânî benimle evlenir misin)? dedi.
Enes bu hadîsi söylerken orada hazir bulunan kizi:
— O kadinin hayasi ne kadar da kitmis! dedi. Bunun üzerine Enes:
— Kizim o kadin senden hayirlidir. (Çünkü o) kendi nefsini Ra-sûlullah'a arzetmis (O'nun ev halki arasina girme serefine yönelmis) bir kadindir, dedi [145].

80- Peygamber(S)'In "Kolaylastirin, Zorlastirmayin " Kavli Ve Insanlar Üzerine Isleri Dâima Hafifletmeyi Ve Kolaylastirmayi Sever Olmasi Babi

149-.....Ebû Mûsâ el-Es'arî (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) ben Ebû Mûsâ ile Muâz ibn Cebel'i Yemen'e gönderdigi zaman, ikisine hitaben:
— "Kolaylastirin, zorlastirmayin; müjdeleyin, nefret ettirmeyin ve islerde uygunluk gösterin/" buyurdu.
Ebû Mûsâ:
— Yâ Rasûlallah! Biz Yemen'in bir arâzîsindeniz. Orada baldan "Biti"' denilen bir içki yapilir, arpadan da "Mizru" denilen bir içki yapilir (bunlarin hükmü nasil olacaktir)? diye sordu. Rasûlullah (umûmî bir düstûr olarak): — "Her sarhosluk veren içki, haramdir!" buyurdu.

150-..... Enes ibn Mâlik (R): Peygamber (S): "Kolaylastiriniz, zorîastirmayiniz; sükûnete kavusturunuz, ürkütüp nefret ettirmeyiniz!" buyurdu, demistir.

151-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) -dünyâ islerinden- iki sey arasinda muhayyer kilindi mi, O muhakkak günâh olmadigi müddetçe onlardan en kolayim alirdi. Eger bir günâh olacaksa, o kolay isten halkin en uzak bulunani, Rasûlullah olurdu. Rasûlullah kendisi için asla kîn tutup öç almamistir. Ancak Allah'a karsi hürmetsizlik edilmis olmasi müstesnadir, bu takdirde islenen hürmetsizlik sebebiyle Allah için öfkelenir, intikaam alirdi [146].

152-.....Bize Hammâd ibn Zeyd tahdîs etti ki, el-Ezrak ibn Kays söyle demistir: Ehvâz'da (Duceyle denilen) bir nehrin kenarinda bulunuyorduk. O nehrin suyu kuruyup gitmisti. Ebû Berze Nadle ibnu Ubeyd el-Eslemî ati üzerinde geldi de namaza durdu, atini da saliverdi. Kendisi namazda iken ati yürüdü. Ebü Berze hemen namazini birakti ve atinin ardindan gitti, sonunda ona yetisip yakaladi. Sonra geldi, yarim biraktigi namazini tamamladi. Bizim içimizde Haricî görüsünde olan bir adam vardi. Bu, Ebû Berze'nin böyle namazi içinde ati yakaladigini, sonra yine kildigini görünce:
— Su ihtiyara bakiniz, ati için namazini terketti! demeye basladi.
Ebû Berze de namazdan sonra ona yöneldi de:

— RasûIullah(S)'tan ayrildigim zamandan beri beni hiçbir kimse sertlik, yogunluk etmemis; ayiplamamistir! diye cevâb verdi ve söyle devam etti:
— Benim inecegim yer uzaktadir. Eger ben atimi birakip da namazi tam kilsaydim, geceye kadar ehlimin yanina varamazdim, dedi.
Bu arada kendisinin Peygamber(S)'e sahâbîlik ettigini ve bu beraberliginde Peygamber'in (namazda ve diger hususlarda dâima) kolaylik göstermesine sâhid oldugunu zikretti [147].

153-.....Ebû Hureyre (R) söyle haber vermistir: Bir bedevî mescidde isedi. Oradakiler hemen ona ceza vermek için, ona dogru hareket ettiler. Rasûlullah (S) da hemen onlara:
— "Onu birakiniz, sonra sidiginin üzerine bir dolu kova su -yâ-hud: Içinde su bulunan bir kova-dökünüz. Çünkü sizler ancak kolaylik göstericiler olarak gönderildiniz, güçlük göstericiler olarak gönde-rilmediniz" buyurdu [148].

81- Insanlara Yayilip Güleryüzlü Olmak Babi

Insanlara dînini yaralamaksizin dîninle kariskanlik yap! demistir.
Ve aile beraberinde onlarla latîfelesmenin mesru' ve caiz oldugu.

154-.....Bize Ebu't-Teyyâh tahdîs edip söyle dedi: Ben Enes ibn Mâlik(R)'ten isittim, söyle diyordu: Su muhakkak ki, Peygamber (S) bizim aramiza karisirdi (ve güleryüzle biz çocuklara latife eder-
— "Yâ Ebâ Umeyr! Nugayr ne yapti?" derdi [149].

155-.....Âise (R) söyle demistir: Ben Peygamber'in yaninda birtakim kiz timsâlleriyle oyun oynardim. Benim birçok kiz arkadaslarim vardi. Onlar benimle kizlara âid oyunlar oynarlardi. Biz oyun oynarken Rasûlullah (S) eve girdigi zaman, oyun arkadaslarim O'ndan saklanirlardi. Çok defa Rasûlullah bu kiz arkadaslarimi benimle oy-nasinlar diye benim yanima gönderirdi [150].

82- Insanlarin Beraberinde Mudârât, Yânî Yumusak Sözlü Olup Kaba Ve Sert Davranmamak Ve (Mümkin Oldugunca Sürtüsmeden) Hos Geçinmek Babi

Ebu'd-Derdâ'dan: Bizler birtakim topluluklarin yüzlerine karsi dislerimizi meydana çikarip gülümserdik, hâlbuki kalblerimiz onlara muhakkak la'net ederdi, dedigi zikrolunur [151].

156-.....Âise(R) Urve'ye söyle haber vermistir: Bir adam Peygamber(S)'in huzuruna girmeye izin istedi. Peygamber:
— "Ona izin veriniz. O asiretin ne kötü ogludur- yâhud; Asiretin ne kötü kardesidir-!" buyurdu.
O kimse yanma girince Peygamber ona karsi yumusak sözler söyledi. Ardindan ben kendisine:
— Yâ Rasûlallah! Biraz önce Sen onun için söyledigin sözü söyledin. Sonra da ona yumusak

konustun? dedim (sebebini sordum).
Rasûlullah:
— "Ey Âise! Allah katinda mevkVi bakimindan insanlarin en senlisi (dünyâda) kötülügünden korunmak için insanlarin terkettigi -yâhud: Karsilasmak ve konusmaktan vazgeçip biraktigi- kimsedir" buyurdu [152].

157-.....Bize Eyyûb, Abdullah ibn Muleyke'den söyle haber verdi: Peygamber(S)'e dîbâc kumasinda altin dügmeli birçok kaftanlar hediye edilmisti. Kendisi bu kaftanlari sahâbîJerinden bâzi insanlar arasinda taksim etti de onlardan birini Mahrame için ayirdi. Mahrame yanina gelince:
— "Bunu senin için sakladim" buyurdu.
Râvî Eyyûb kendi elbisesiyle isaret edip: Peygamber bu sözü söylerken kaftani Mahrame'ye böyle gösteriyordu. Mahrame'nin huyunda bir sertlik vardi, demistir.
Bu hadîsi Hammâd ibn Zeyd, Eyyûb'dan rivayet etti. Hâtem ibnu Verdân da söyle dedi: Bize Eyyûb, Ibnu Muleyke'den; o da el-Misver'den: Peygamber'e birçok kaftanlar gelmisti, diye tahdîs etti [153]

83- Bâb;

'(Akilli ve olgun) mü'min bir yilan deliginden iki kerre sokulmaz".
Muâviye ibn Ebî Sufyân da: Hakîm, ancak tecrübe sahibi olan teennîli kisidir, demistir [154].

158-.....Bize el-Leys Ukayl'den; o da ez-Zuhrî'den; o da Ibnu'l-Müseyyeb'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "(Akilli ve kâmil) mü'min bir yilan deliginden iki kerre isirilip sokulmaz" buyurmustur [155].

84- Konuk Hakki(Ni Beyân) Babi

159-.....Abdullah ibn Amr (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) benim yanima girdi de:
— "Bütün gece namaz kilmakta oldugun ve gündüzleri de oruç tutmakta oldugun bana haber verilmedi mi sanirsin?" buyurdu.
Ben:
— Evet öyledir, dedim. Rasûlullah:
— "Böyle yapma, gecenin bir kisminda kalk ibâdet et, bir kisminda yat uyu, bâzi günler oruç tut, bâzi günler oruç tutma. Çünkü bedenin için senin üzerinde bir hakk vardir, gözlerin için desenin üzerinde bir hakk vardir, ziyaretçilerin için de senin üzerinde bir hakk vardir, esin için de senin üzerinde bir hakk vardir. Sana uzun bir Ömür olmasi ümîd edilir. Her aydan üçer gün nafile oruç tutman sana yeter. Çünkü her bir haseneye mukaabil onun on misli sevâb vardir. Böylece bu, bütün sene oruç tutmus sevabi eder".
Abdullah söyle dedi:

— Ben kendi nefsime siddet yaptikça bana siddet yapildi: Ben bundan daha fazlasina güç yetiririm, dedim.
Rasûlullah:
— "Öyleyse her bir cumuadan (yânî her haftadan) üç gün oruç tut" buyurdu.
Abdullah dedi ki:
— Ben siddet istedikçe bana siddetlendirildi. Ben bundan fazlasina da güç yetiririm, dedim.
Rasûlullah:
— "Öyleyse Dâvûd Peygamberdin orucu gibi oruç tut" buyurdu. Ben:
— Dâvûd Peygamber'in orucu nedir? dedim. Rasûlullah:
— "Yilin yarisidir" buyurdu [156].

85- Konuga Ikram Etmek Ve Bizzat Hizmet Etmek Ve Yüce Allah'in: "Ibrahim'in ikram edilmis konuklarinin haberi sana geldi mI?" (ez-Zâriyât: 24) Kavli Babi

Ebû Abdillah Buhârî söyle dedi:
Müfredde "Huve zevrun", cemi'de: "Hâulâi zevrun" denilir (yâni bu müfred ve cemi'de müsavidir). "Dayf" da böyledir. "Dayf'hn ma'nâsi, onun konuklari ve ziyaretçileri demektir. Çünkü o, kavim, ridâ ve ad! gibi bir masdardir. "Maun gavrun" ve "Bi'run gavrun" ve "Mâ âni gavrun" ve "Miyâhun gavrun" denilir (Bu, masdarla vasiflamadir)
Kovalarin erismez oldugu seye "Gav/*" ve "Gâir" denilir. Içinde kayboldugun hersey bir "Magâre"dir.
"Tezzâveru", "Zevr" masdarindan <MTemîlu(= Meyleder)" "Ezveru" da "Çok meyleden" ma'nâsmadir [157].

160-.....Bize (Imâm) Mâlik, Saîd ibn Ebî Saîd el-Makburî'den; o da Ebû Surayh el-Ka'bî(R)'den haber verdi ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Allah'a ve son güne îmân eden kimse konuguna ikram etsin. Konugun gelip geçici olan kisminin ikrami bir gün, bir gecedir. Ziyafet, yâni konukluk üç gündür. Üç günden sonra hazir bulunan kimseye yapilan ikram ise, sadakadir. Konuk için ev sahibinin yaninda, onun (gögsünü daraltip da) kendisini disari çikarmasina kadar ikaamet etmesi halâl olmaz".
Bize Ismâîl tahdîs edip söyle dedi: Bana Mâlik, bunun benzerini tahdîs etti ve bunda su ziyâdeyi getirdi: "Allah'a ve son güne îmân eden her kisi, hayir söylesin yâhud sussun!"

161-.....Bize Sufyân es-Sevrî, Ebû Husayn'dan; o da Ebû Salih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Allah'a ve son güne îmân eden kisi komsusuna eza etmesin, Allah'a ve son güne îmân eden her kisi konuguna ikram etsin. Allah'a ve son güne îmân eden her kisi hayir söylesin yâhud sussun!" [158].

162-.....Ukbe ibn Âmir (R) söyle demistir: Biz:
— Yâ Rasülallah! Sen bizleri bir sefere gönderiyorsun, biz de seferde bir kavmin yanina

konakliyoruz ki, onlar bizlere konukluk yemegi yedirmiyorlar. Bu hususta bize ne emredersin? dedik.
Rasûlullah (S) bize:
— "Bir kavmin yanina indiginizde sizin için konuga lâyik seyler emrederlerse, onlara yönetip kendilerinden bunu kabul ediniz. Eger birsey yapmayip ikramdan çekinirlerse, onlarin malindan kendilerine yakisacak olan konuk hakkini aliniz" buyurdu [159].

163-.....Bize Ma'mer ibn Râsid, ez-Zuhrî'den; o da Ebû Seleme'den; o da Ebû Hureyre(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur:
— "Allah'a ve son güne îmân etmekte olan kimse konuguna ikram etsin. Allah 'a ve son güne îmân etmekte olan her kisi hisimlariy-la ilgilenip ikram etsin. Allah'a ve son güne îmân etmekte olan her-kes (ya) hayir söylesin, yâhud da sussun!"

86- Konuk Için Yemek Yapilmasi Ve Birseyler Hazirlama Mesakkatinin Yüklenilmesi Babi

164-.....Ebû Cuhayfe (R) söyle demistir: Peygamber (S) Selmân ile Ebu'd-Derdâ arasinda kardeslik akdi yapmisti. Selmân, Ebu'd-Derdâ'ya ziyarete gitti.(Evde bulamadi.)Ve zevcesi Urnrnü'd-Derdâ'yi eski bir elbise içinde perisan gördü de:
— Bu hâlin nedir? diye sordu. Ümmü'd-Derdâ:
— Kardesin Ebu'd-Derdâ'mn dünyâda bir isi ve ilisigi yok ki (gündüz oruç tutar, gece namaz kilar)! diye yanikti.
Bu sirada Ebu'd-Derdâ geldi. Selmân(i selâmladi ve onun) için yemek yapti (önüne getirdi). Ebu'd-Derdâ, Selmân'a:
— Buyur ye, ben oruçluyum! dedi. Selmân:
— Sen yiyinceye kadar ben de yemeyecegim! dedi.
Bunun üzerine Ebu'd-Derdâ da (nafile orucunu bozup konugu ile) yedi. Gece olunca Ebu'd-Derdâ gecenin evvelinde namaza kalkmak istedi. Selmân:
— Uyu! diye men' etti.
Ebu'd-Derdâ da uyudu. Sonra bir daha kalkmak istedi. Yine
Selmân:
— Uyu! diye men1 etti. Gecenin sonu olunca Selmân:
— Artik simdi kalk! dedi.
Kalkip ikisi de namaz kildilar. Namazdan sonra Selmân, Ebu'd-Derdâ'ya sunlari söyledi:
— Senin üzerinde muhakkak ki, Rabb'in için bir hakk -ardir. Senin üzerinde nefsin için de bir hakk vardir. Senin üzerinde ailen için de bir hakk vardir. Binâenaleyh sen her hakk sahibine hakkim vermelisin!
Sonra Ebu'd-Derdâ, Peygamber(S)'in huzuruna gelip bu vak'a-yi O'na zikredince, Peygamber:
— "Selmân dogru söylemistir!" buyurdu.
Ebû Cuhayfe, Vehb es-Suvâî'dir; ona Vehbu'1-Hayr denilir [160].

87- Konuk Yaninda Öfkelenmenin Ve Sabirsizlik Göstermenin Mekruh Olmasi Babi

165-.....Bize Saîd el-Cuveyrî, Ebû Usmân en-Nehdî'den; o da Abdurrahmân ibn Ebî Bekr'den söye tahdîs etti: Ebû Bekr birkaç kisilik bir toplulugu konuk edindi. Oglu Abdurrahmân'a:
— iste konuklarin, onlari al. Ben Peygamber'in yanma gidiyorum. Ben gelmeden önce onlarin yemeklerini önlerine bosalt, yedir! dedi.
Bunun üzerine Abdurrahmân evine gidip yaninda bulunan yemegi konuklara getirdi de:
— Yiyiniz, dedi. Onlar:
— Konuk oldugumuz evin sahibi nerede? diye Ebû Bekr'i sordular.
Abdurrahmân onlara:
— Siz buyurun, yemegi yiyin! dedi.
Onlar:
— Bizler ev sahibimiz gelinceye kadar yemek yiyiciler degiliz, dediler.
Abdurrahmân:
— Siz bizden yemeginizi kabul edip yiyiniz, çünkü Ebû Bekr, siz yemek yememis hâldeyken gelirse hepimiz onun ezâ ve azarlama-siyle karsilasiriz, dedi.
Konuklar yine yemekten çekindiler. Ben Ebû Bekr'in bana öfkelenecegini bildigim için, ben o gelince bir kenara çekilip saklandim. Ebû Bekr geldi ve:
— Konuklara ne yaptiniz? dedi. Ev halki:
— Konuklar sen hazir olmadan yemekten çekindiler, diye haber verdiler.
Bunun üzerine Ebû Bekr:
— Yâ Abderrahmân! diye çagirdi.
Ben sükût ettim, cevâb vermedim. O yine:
— Ey câhil! Senin üzerine Allah'a yeminle söylüyorum, eger sesimi isitiyorsan muhakkak cevâb verip geleceksin! dedi.
Bunun üzerine ben saklandigim yerden disari çiktim da:
— Benim günâhim yok, i$te konuklarin, onlara sor! dedim. (Onlara sordu.) Onlar:
— Abdurrahmân dogru söyledi, o bize yemegi getirdi de biz kabul etmedik! dediler.
Ebü Bekr:
— Sizler ancak beni beklediniz ha! Iste vallahi ben de bu gece bu yemegi yemeyecegim! dedi.
Digerleri de:
— Vallahi sen yemedikçe biz de bu yemegi yemeyiz! dediler.
Ebû Bekr:
— Ben serlilikte bu gece gibisini görmedim, size yaziklar olsun! Size ne oluyor? Niçin bizden yemeginizi kabul etmiyorsunuz? (Yâ Abderrahmân!) Yemegini getir! dedi.
Abdurrahmân yemegi getirdi. Ebû Bekr elini yemegin içine koydu da:
— Bismillah, birinci halet (yânî öfkelenip bu gece yemegi yemeyecegim sözü) seytândandir, dedi ve yemekten yedi, konuklar da yediler [161].

88- Konugun Ev Sahibine "Vallahi Sen Yemedikçe Yemem" Demesi Babi

Bu konuda Ebû Cuhayfe Vehb es-Suvâî*nin hadîsi vardir [162].

166-.....Ebû Usmân en-Nehdî söyle demistir: Ebû Bekr'in oglu Abdurrahmân (R) söyle dedi: Ebû Bekr kendi konugu yâhud konuklarini getirdi de, kendisi Peygamber'in yaninda (yatsiyi kihncaya kadar) aksamladi. Ebû Bekr gelince annem ona:
— Bu gece konugunun yâhud konuklarinin yaninda bulunmaktan alikonulup habsolundun! dedi.
Ebû Bekr:
— Onlara hâlâ yemek vermedin mi? dedi. Annem de ona:
— Biz ona yâhud onlara yemek çikarip arzettik, onlar yâhud o çekinip kabul etmediler, dedi.
Bunun üzerine Ebû Bekr öfkelendi, sövüp saydi, "Burnu yari-lasica!" dedi ve o yemekten yememeye yemîn etti.
Abdurrahmân dedi ki: Ben bu sirada saklanmistim. Bana:
— Ey câhil herîf! diye nida etti.
(Abdurrahmân'm annesi Ümmü Rûmân) kadin da kocasi yemedikçe o yemegi yemeyecegine yemîn etti. Konuk yâhud konuklar da, Ebû Bekr yemedikçe o yemekten yemeyecegine yâhud yemeyeceklerine yemîn ettiler. Bunun üzerine Ebû Bekr:
— Bu halet (yâhud bu yemîn) muhakkak seytândandir, dedi, akabinde yemegi istedi, kendisi yedi, konuklar da yediler.
Onlar yemekten her bir lokmayi kaldirdikça, yemek asagisindan muhakkak artmaya ve daha çok olmaya .basladi. Bunun üzerine Ebû Bekr, Ümmü Rûmân'a hitaben:
— Ey Firâs ogullari'nin kizkardesi! Bu hâl nedir? dedi. Oda:
— Gözümün nuruna (Rasûlullah'a) yemîn olsun ki, bu yemek, bizim yememizden Önceki hâlinden muhakkak daha çoktur! dedi.
Hepsi yediler de Ebû Bekr o artan yemegi sahaniyle Peygamber'e yolladi, Peygamber'in de ondan yedigini zikretti [163].

89- Büyük Olana Ikram Etmek, Söze Ve Soru Sormaya Yasça Daha Büyük Olan Baslar Babi

167-..... Bize Hammâd ibn Zeyd, Yahya ibn Saîd'den; o da Ensâr'in mevlâsi olan Buseyr ibn Yesâr'dan; o da Râfi' ibn Hadîc ile Sehl ibn Ebî Hasme'den tahdîs etti ki, bu ikisi ona söyle tahdîs etmislerdir. Abdullah ibn Sehl ile Muhayyisa ibn Mes'ûd; ikisi birlikte Hayber'e (hurma toplamaya) gitmislerdi. Bu iki yoldas Hayber'e vardiklarinda hurmaliklar içinde birbirinden ayrildilar. Abdullah ibn Sehl öldürüldü. (Ensâr'dan) Abdurrahmân ibn Sehl ile Mes'ûd'un iki oglu Huveyyisa ve Muhayyisa, Peygamber'e geldiler ve öldürülen arkadaslarinin isi hakkinda konustular [164].
Konusmaya Abdurrahmân basladi. Hâlbuki Abdurrahmân onlarin en küçügü idi. Peygamber (S) ona:
— "Ilk sözü büyüge birak!" buyurdu.
Râvî Yahya "Konusmayi en büyük olan üzerine alsin!" seklinde söyledi.
Böylece onlar arkadaslarinin isi hakkinda konustular. Sonunda Peygamber onlarin üçüne:
— "Maktulünüzün -yâhud arkadasinizin- kan bedeli olan diyetine, sizlerden elli kisinin (bu cinayeti Hayberliler isledi diye) yemtn etmeleri suretiyle hakk kazanir misiniz?" buyurdu.
Onlar:

— Yâ Rasûlallah, bu, görmedigimiz bir istir (nasil yemîn ederiz)? dediler.
Rasûlullah:
— "O hâlde Yahûdîler'den elli kisinin (bu cinayeti biz islemedik diye) yemîn etmeleri sizi da'vânizdan uzak kilar (yânî isnâd ettiginiz suçtan kurtulurlar)" buyurdu.
Onlar:
— Yâ Rasûlallah, Yahudiler kâfir bir kavimdir (biz onlarin yeminlerini nasil aliriz)? diye razi olmadilar.
(Yânî Peygamber evvelâ elli yemîn etmeyi müddeîlere teklif etti. Onlar yemîn etmekten çekinince, elli yemîni müddea aleyhim olan Yahûdîler'e teklif edecegini söyledi. Müddeîler buna razi olmayinca) Rasûlullah cinayetin diyetini müddeîlere kendi tarafindan (yânî kendi malindan yâhud da beytu'l-mâlden) ödedi [165].
Sehl ibn Ebî Hasme: Ben Peygamber'in diyet olarak verdigi bu develerden bir disi deveye, develerin toplandigi agilda eristim de deve beni ayagiyle tepti, demistir.
el-Leys ibn Sa'd: Bana Yahya, Buseyr'den; o da Sehl'den tahdîs etti, dedi.
Yahya ibn Saîd el-Ensârî: Ben Buseyr'in: Râfi' ibn Hadîc'in beraberinde dedigini sanirim, demistir.
Sufyân ibn Uyeyne de: Bize Yahya, Buseyr'den; o da Sehl'den yalniz olarak tahdîs etti, demistir (Râfi' ibn Hadîc'le beraber dememistir) [166].

168-..... Abdullah ibn Umer (R) söyle dedi: Rasûlullah (S):
— "Bana bir agaç haber veriniz ki, onun meseli müsiimin meselidir. O meyvelerini her zaman Rabb'inin izniyle verir, yapraklan düsmez" buyurdu.
Benim gönlüme onun hurma agaci oldugu düstü. Burada Ebû Bekr ve Umer de mevcûd olup bunlar konusmayinca ben konusmami kerîh gördüm. Peygamber:
— "O, hurma agacidir" buyurdu.
Ben babamin beraberinde çiktigim zaman:
— Ey babacigim! Benim gönlüme hurma agaci düsmüstü, dedim. Babam:
— Seni bunu söylemekten ne men' etti? Senin onu söylemis olman bana sundan ve sundan daha sevimli olurdu, dedi.
Ibn Umer:
— Beni men' eden ancak senin de, Ebû Bekr'in de konustugunuzu görmemis olmamdir. Iste bundan ötürü konusmayi kerîh gördüm, demistir [167].

90- Siirden, Recezden Ve Tegannîden Caiz Olacak Nevi'lerle Bunlardan Mekruh Kilinan Nevi'ler Babi [168]

Ve Yüce Allah'in su kavli (babi): "Sâirlere gelince; onlara da sapiklar uyarlar. Onlarin her vadide ifrata düsegeldiklerini ve hakîkaten yapmayacaklari seyleri söyler insanlar olduklarini görmedin mi? Ancak îmân edip de iyi iyi amellerde bulunanlar, Allah'i çok zikredenler ve zulme ugratildiklarindan sonra öçlerini alanlar böyle degildir. O zulmedenler yakinda hangi inkilâb ile

yikilacaklarini bilecekler" (es-Suarâ: 224-227) [169].

169-.....Ubeyy ibn Ka'b (R), Rasûlullah(S)'m: "Siirden bir kismi, sübhesiz hikmettir" buyurdugunu haber vermistir [170].

170-.....el-Esved ibn Kays söyle demistir: Ben Cundeb'den isittim söyle diyordu: Peygamber (S) bir gazvede yürürken, parmagina bir tas isabet etmis, kanamisti. Bunun üzerine Peygamber:
— "Hel enti illâ isbaun demîti
Vefî sebüi'llâhi mâ laktti (= Sen ancak bir parmaksin ki kanadin Allah yolundadir bütün de çattigin)" buyurdu [171].

171-.....BizeEbû Seleme, Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Sâir sinifinin söyledigi en dogru söz, Lebîd'in: Ela küllü sey'in mâ hala'Uâhe bâtilu
(= Iyi bilin ki, Allah'tan baska hersey bâtildir) kelâmidir.
Ümeyye ibnu Ebi's-Salt da (siirlerinde) müslümân olmaga yaklasmisti" buyurmustur [172].
Teemme 1-sutura I-kamati fe mneha Mme l-Meîe i Î-A la ileyke rasailu Ve kad hutta fihâ lev teemmehe satrahâ

172-.....Seleme ibnu'1-Ekva' (R) söyle demistir: Bizler Rasûlullah(S)'in maiyyetinde Hayber gazasina çikmistik. Bir gece yürüdügümüz sirada kaafileden bir adam Âmir ibnu'l-Ekva'a hitaben:
— Yâ Âmir! Bize kisa vezinli siirlerinden biraz dinletsen ya! dedi.
Selemetu'bnu Ekva': Âmir, sâir bir kimse idi, dedi. Bu istek üzerine Âmir, bineginden asagiya indi ve kaafileyi su beyitleri söyleyerek yürütüyordu:
Aîîâhumme! Levîâ enîe mehtedeynâ Velâ îasaddaknâ velâ sedleynâ Fe'gfir fidâen leke maktefeynâ Ve sebbiii'l-akdâme in îâkaynâ Ve elkiyen sekîneten aleynâ înnâ izâ sîha bina eteynâ Ve bi's-siyâhi avvelû aleynâ
[= Yâ Allah! Sen olmayaydin biz dogru yolu bulmaz, sadaka da vermez, namaz da kilmazdik. Hayâtimiz Sen'in rizân yolunda feda olsun, isledigimiz günâhlari magfiret eyle! Düsmanlarla karsilasirsak ayaklan sabit kil. Üzerimize sekînet ve metanet indir. Biz kitale çagirildigimiz zaman hemen savasa geliriz. O düsmanlar bizim üzerimize (yigitlikle degil) bagirmakla hamle yapmislardir.]
Bu siir üzerine Rasûlullah:
— "Siir insâd edip develeri yollandiran kimdir?" diye sordu. Sahâbîler:
— Âmir ibnu'I-Ekva'dir, dediler. Rasûlullah:
— "Allah Âmir'e rahmet eylesin!" diye duâ etti. Kaafileden bir adam (Umer ibnu'l-Hattâb):
— Ey Allah'in Peygamberi! Âmir'e cennet vâcib oldu (sehîdligi
kesinlesti). Keski onunla (onun siir ve yigitligiyle) bizleri bir müddet daha faydalandirsaydin! Dedi [173].
Nihayet Hayber'e geldik ve Hayber halkini muhasara ettik. (Fakat muhasara yirmi gün sürmüstü.)

Hattâ bize siddetli bir açlik isabet etmisti. Sonra Yüce Allah müslümânlara Hayber kalelerinin fethini müyesser kildi. Hayber'in müslümânlara açilip fetholundugu günün aksami, mücâhidler yer yer birçok atesler yakmislardi. Rasûlullah:
— "Bu atesler nedir? Ne için yakiyorsunuz?" diye sordu. Sahâbîler:
— Et pisirmek için, diye cevâb verdiler. Rasûlullah:
— "Hangi et (ne eti)?" sordu. Sahâbîler:
— Evcil eseklerin eti! diye cevâb verdiler. Rasûlullah:
— "O etleri dökünüz, kaplarini da kiriniz!" buyurdu. Bir adam:
— Yâ Rasûlallah! Etleri döküp de kaplari yikasak olmaz mi? diye sordu.
Rasûlullah:
— "Yâhud öyle yapiniz!" buyurdu.
Hayber'de düsman kavim harb saffi baglayinca (Âmir, Yahûdî-ler'in en cenkçi pehlivani Merhab'a karsi mubâriz çikti). Âmir'in kilicinda bir kisalik vardi. Âmir bu kisa kiliciyla vurmak için Yahûdî'ye uzandi. Fakat kilicinin keskin yüzü dönüp Âmir'in diz kapagina isabet etti ve kendisi bu yaradan vefat etti.
(Râvî dedi ki:) Rasûlullah ile beraber ordu Hayber'den döndükleri sirada Rasûlullah beni rengi degismis olarak gördü ve bana:
— "Senin neyin var?" diye sordu. Ben de O'na:
— Babam anam Sana feda olsun! Bâzi kimseler (amcam) Âmir'in amelinin bâtil oldugunu söylediler! dedim.
Peygamber:
— "Bunu kim söyledi!" dedi. Ben de O'na:
— Fulân, fulân, fulân kimseler ve Useyd ibn Hudayr el-Ensârî söyledi, dedim.
Rasûlullah:
— "Bunu söyleyen, yalan söylemistir. Âmir için muhakkak iki ecir vardir: -Rasülullah iki parmagi arasini birlestirdi-: Hiç sübhesiz o hem bir çaliskandir, hem de bir mücâhiddir. Medine'de Âmir'in benzeri bir Arab az yetismistir" buyurdu [174].

173-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Peygamber (S) bir sefer esnasinda kadinlarindan bâzilarinin yanina geldi. Onlarin beraberinde (Enes'in anasi) Ümmü Suleym de vardi (Encese adinda güzel sesli bir hizmetçi, kadinlarin develerini siirler tegannî ederek sevke-diyordu). Peygamber ona:
— "Yâ Encese! Cam siseleri (gibi olan kadinlarin binek develerini) yavas bir sürüsle sevket!" buyurdu.
Râvî Ebû Kilâbe: Peygamber Öyle bir söz konustu ki, eger biriniz o kelimeyi konussaydi sizler muhakkak o kelimeyi o sahis üzerine ayiplardiniz, demistir. Peygamberdin sözü "Cam siselerini sevke-disini yavas yap"t\r [175].

91- Müsrikleri Siirle Hicvedip Kötülemek Babi

174-.....Âise (R) söyle demistir: Hassan ibn Sabit siiriyle müsrikleri hicvetmek hususunda

Rasûlullah(S)'tan izin istedi. Rasûlullah:
— "Benim nesebim de onlarin içinde oldugu hâlde, onlari nasil hicvedersin?" buyurdu.
Hassan:
— Ben Sen'in soyunu Kureys soylari arasindan muhakkak hamurdan kil çekilir gibi çeker siyiririm! dedi.
Hisâm ibn Urve'den gelen rivayette, babasi Urve: Ben Âise'nin yaninda Hassân'a sövmeye davrandim da Âise bana:
— Sen ona sövme, çünkü o, Rasülullah'tan yana müdâfaa ederdi! dedi, demistir [176].

175- Bize Esbag tahdîs edip söyle dedi: Bana Abdullah ibn Vehb haber verip söyle dedi: Bana Yûnus, Ibn Sihâb'dan haber verdi ki, ona da el-Heysem ibn Ebî Sinan, Ebû Hureyre'den isittigini haber vermistir: Ebû Hureyre (R) -bir kerre arkadaslarina- menkabeler anlatirken, Peygamber(S)'i de anarak, O'nun (Abdullah ibn Revâha'-mn siirinin güzelligini takdîr edip):
— "Sübhesiz kardesiniz bâtil söz söylemez" buyuruyordu.
Ebû Hureyre: Peygamber, bu "Kardesiniz" sözüyle Abdullah ibn Revâha'yi kasdediyordu, demistir.
Abdullah ibn Revâha, Rasûlullah'i su siiriyle medhediyordu:
Veimâ Rasûlullahi yeiîû Kitâbeh, Ize'n-sakka ma'rûfun mine'l-fecri sâîiu. Erâna'î'hudâ ba'de'1-amâ fe-kulûbunâ Bihî mûkmâtun enne mâ kaaîe vâkiu Yehîîu yucâfî cenbehû an firâsihî Ize 's-teskaîeî bi '1-kâfirîne '1-madâcm
(= Tan yeri agarip fecri sâdik yükseldigi sirada Rasûlullah, Ki-tâbi'm okuyarak aramizda bulunuyor. O bize dalâletten sonra hidâyet nuru göstermistir. Gönüllerimiz O'na tereddütsüz inanmistir. O'nun her söyledigi muhakkak vâki'dir. Kâfirlere yataklari agirlik verirken, O Peygamber yanini yatagindan uzaklastirarak geceler.)
Bu hadîsi ez-Zuhrî'den rivayet-etmekte Ukayl de Yûnus'a mu-tâbaat etmistir. ez-Zubeydî de ez-Zuhrî'den; o da Saîd ibnu'l-Müsey-yeb'den ve el-A'rec'den; onlar da Ebû Hureyre'den olmak üzere söylemistir [177].

176-.....Ebû Seleme Abdurrahmân ibn Avf, haber verdi ki, kendisi Hassan ibn Sabit el-Ensârî'dan isitmistir: Hassan (mescidde siir insadinin cevazi hususunda) Ebû Hureyre'yi sâhid tutarak:
— Allah askina söyle! Rasûlullah'in "Yâ Hassan! Rasûlullah'-tan yana (Kureys kâfirlerine) cevâb ver! Allah'im! Onu (yânî Has-sân'i) Rûhu'l-Kuds ile te'yîd et!" dedigini isittin mi? dedi.
Ebû Hureyre de:
— Evet isittim! diye cevâb verdi [178].

177-.....Bize Su'be, Adiyy ibn Sâbit'ten; o da el-Berâ (ibn Âzib- R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S) Hassan ibn Sâbit'e hitaben: "Sen de müsrikleri hicvedip kötüle! Yâhud onlarin hicivlerine karsilik ver, Cibril de seninle beraberdir" buyurmustur [179].

92- Siirin Insan Üzerine, Onu Allah'i Anmaktan, Ilimden Ve Kur'ân Okumaktan Men'

Edecek Derecede Gâlib Olmasinin Mekrûhlugu Babi

178-.....Bize Hanzala, Sâlim'den; o da Ibn Umer(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S): "Birinizin içinin irinle dolmasi, muhakkak ki siirle dolmasindan hayirlidir" buyurmustur.

179-.....Ebû Hureyre (R): Rasûlullah (S): "Muhakkak ki, bir kimsenin karninin içi, onu bozacak bir irinle dolmasi, siir dolmasindan daha hayirlidir" buyurdu, demistir [180].

93- Peygamber(S)'In "Teribet yemînuki", 'Akra" YE "Halkaa1' Sözleri Babi [181]

180-.....Âise (R) söyle demistir: Ebû'l-Kuays'm erkek kardesi olan Eflah, Hicâb emrinin inmesinden sonra benim yanima gelmek için izin istedi. Ben de ona:
— Bu hususta Rasûlullah'tan izin isteyinceye kadar vallahi ben ona izin veremem. Çünkü beni Eflah'in kardesi Ebû Kuays emzir-medi, lâkin beni Ebû'l-Kuays'm karisi emzirdi! dedim.
Bu sirada Rasûlullah benim yanima girdi. Ben: ^- Yâ Rasûlallah! Beni erkek emzirmedi, lâkin beni Ebû'l-Kuays'm karisi emzirdi! dedi. Rasûlullah (S):
— "Sen ona (yanina gelmesi için) izin ver. Çünkü o senin (süt) amcandir. Teribet yemînuki (= Sag eli toprak olasi)/" buyurdu.
Urve ibnu'z-Zubeyr: Bu hadîste zikredilen sey sebebiyle Âise:
— Nesebden haram olani, sütten de haram kilin! derdi, demistir.

181-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) haccdan dönerken Minâ'dan Mekke'ye dogru hareket etmek istedi. Bu sirada Sa-fiyye (bintu Huyey)'yi çadirinin kapisinda dertli ve hüzünlü hâlde gördü. Çünkü Safiyye hayiz olmustu. Bunun üzerine Peygamber, Ku-reys'in bir lügati, bir ta'bîri olan:
— "Akra, halkaa! Muhakkak ki sen bizleri habsedip yolumuzdan alikoyacaksin!" buyurdu.
Sonra da:
— "Sen nahr günü ziyaret tavafini yaptin mi?" diye sordu. Safiyye:
— Evet yaptim, cevâbini verince Peygamber:
— "Öyleyse yürü, hareket ediyoruz (hayizlidan veda tavafi düser)/" buyurdu.

94- "Zaamû" Ta'bîri Hakkinda Gelen Sey Babi

182-......Ebû Tâlib'in kizi Ümmü Hâni'in hizmetçisi EbûMurre haber verdi ki, kendisi Ebû Tâlib'in kizi Ümmü Hâni'den söyle derken isitmistir: Ben Mekke fethi senesi Rasûlullah(S)'m yanma gittim ve onu yikanir hâlde buldum. Kizi Fâtima da kendisini perde tutup örtüyordu. Selâm verdim.
— "Bu kadin kimdir?" diye sordu.
— Ben Ebû Tâlib'in kizi Ümmü Hâni'im! cevâbini verdim.
— "Ümmü Hâni'e merhaba (= Hos geldin, safa geldin Ümmü Hâni')/" dedi.
Yikanmasini bitirince Rasülullah sirtindaki tek parça kumasi çap-razvârî baglamis oldugu hâlde durup sekiz rek'at namaz kildi. Namazdan çiktigi zaman:

— Yâ Rasûlallah! Anamin oglu Alî, benim and ve emân verdigim fulân adami, Hubeyre oglu fulân kimseyi öldürecegini zu'm etmistir! dedim.
Bunun üzerine Rasülullah:
— "Yâ Ümme Hâni'! Senin ahd ve emân verdigin kimseye biz de ahd ve emân vermisizdir!" buyurdu.
Ümmü Hâni': Bu, duhâ vakti idi, demistir [182].

95- Kisinin "Veyleke" Sözü Hakkinda Gelen Sey Babi

183-.....Bize Hemmâm ibn Yahya, Katâde'den; o da Enes(R)'ten tahdîs etti ki, Peygamber (S) bir adamin kurbanlik deveyi sürüp götürmekte oldugunu görmüs de ona:
— "Deveye bin!" buyurmus. O kimse:
— Bu deve kurbanliktir, demis. Rasülullah:
— "Bu kurbanlik deveye bin! Veyl olsun sana!" buyurmustur.

184- Bize Kuteybe ibn Saîd, Mâlik'ten; o da Ebu'z-Zinâd'dan; o da el-A'rec'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasülullah (S) birisini kurbanlik devesini sevkederken görmüs de ona:
— "Deveye bin!" buyurmus. O kimse:
— Yâ Rasûlallah! Bu deve kurbanliktir! demis.
Rasûlullah ikinci yâhud üçüncü defasinda:
— "Bu kurbanlik deveye bin! Yaziklar olsun sana!" buyurmustur.

185-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bir seferde idi. Beraberinde siyah bir hizmetçisi vardi ki, ona Encese deniliyordu. Bu siyah köle, kaafilenin develerini güzel nesîdeler okuyarak sevkediyor ve hizli yürütüyordu. Rasûlullah ona:
— "Veyl sana yâ Encese! Yavas ol! Cam gibi (ince kalbli) olan kadinlarin develerini hizli yürütme!" buyurdu.

186-.....Ebû Bekre (Nufey* ibnu'l-Hâris- R) söyle demistir:
Bir adam Peygamber'in yaninda bir kimseyi övdü. Bunun üzerine Peygamber (S) ona üç defa:
— "Veyl sana! Kardesinin boynunu kesip kopardin!" buyurup söyle devam etti:
— "Sizden biriniz bir kimseyi çaresiz medhedecek olursa 'Ben fulâm zahirine göre söyle söyle saniyorum; ameline göre onu hesaba çekecek ise A Hah 'tir, ben A ilah 'a karsi hiçbir kimseyi tezkiye etmem' desin. Bunu da o kimsenin böyle hâlini biliyorsa söylesin!" buyurdu [183]

187-......Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle demistir: Peygamber (S) bir gün ganimet taksimi yaparken Temîm ogullan'ndan Zu'I-Huvey-sira lakabli bir adam:
— Yâ Rasûlallah! Adalet et! dedi. Rasûlullah:
— "Veyl olsun sana! Ben adalet etmezsem kim adalet eder?' buyurdu.
Bunun üzerine Umer:
— Bana izin ver de su adamin boynunu vurayim! dedi. Rasûlullah söyle buyurdu:

— "Hayir (boynunu vurma)/ Onun birtakim arkadaslari vardir ki, sizden biriniz onlarin namazi yaninda kendi namazini, onlarin oruçlari yaninda kendi orucunu hakîr görür. Onlar okun avdan delip çikisi gibi dînden çikarlar. (Avi delip geçen) okun demirine bakilir, onda kan nâmina birsey bulunmaz- Sonra okun agaç kismina bakilir, orada dçi birsey bulunmaz. Sonra okun yelesine -tüyüne- bakilir, orada da birsey bulunmaz. Ok, avin iskenbesi içindeki seylere ve kana girip çikmis, fakat onlardan hiçbirsey oka yapisip kalmamistir! Onlar, insanlar (müslümânlar) arasinda bir ayrilma oldugu zaman ortaya çikarlar. Onlarin alâmeti iki elinin birinde kadin memesi gibi yâhud öteye beriye gidip gelen bir et parçasi gibi birsey bulunan bir adamdir". Ebû Saîd söyle dedi: Ben bunu Peygamber'den isittigime sehâ-det ediyorum. Ve yine sehâdet ediyorum ki, Alî ibn Ebî Tâlib onlarla harbettigi zaman, ben onun maiyyetinde idim. Öldürülenlerin içinde bu hadîste vasfedilen adam arandi. Netîcede Peygamber'in vasfetti-gi vasif üzere birisi bulunup getirildi [184].

188-..... Bize el-Evzâî haber verip söyle dedi: Bana îbnu Sihâb, Humeyd ibn Abdirrahmân'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den söyle tahdîs etti: Bir adam Rasûlullah(S)'a geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Ben helak oldum! dedi. Rasûlullah:
— "Vayhake (= Yazik sana) ne oldu?*' buyurdu. O kimse:
— Ramazânda oruçlu iken esimin üzerine düstüm (yâni cima yaptim), dedi.
Rasûlullah:
— "Bir köle âzâd et!" buyurdu. O kimse:
— Köle bedelini bulamam, dedi. Rasûlullah:
— "Öyleyse iki ay zincirleme oruç tut!" buyurdu. O:
— Buna güç yetiremem, dedi. Rasûlullah:
— "Öyleyse altmis fakire yemek yedirip doyur!" buyurdu. O:
— (Bunun bedelini de) bulamam, dedi.
O sirada Peygamber'e (hurma yapragindan örülmüs onbes sâ' alabilen hurma dolu) bir zenbîl getirildi.
— (tBu hurmayi al da fakirlere sadaka yap [185] buyurdu. O kimse:
— Yâ Rasûlallah! Ailemden baska fakirler üzerine mi sadaka yapacagim? Nefsim elinde olan Allah'a yemîn ederim ki, Medine'nin iki yani arasinda benden daha ihtiyâçh bir kimse yoktur, dedi.
Bunun üzerine Peygamber, disleri meydana çikincaya kadar güldü ve:
— "Bunu al (ailene yedir)/" buyurdu m.
Bu hadîsi ez-Zuhrî'den rivayet etmesinde el-Evzâî'ye Yûnus ibn Yezîd mutâbaat etmistir. Abdurrahmân ibn Hâlid de ez-Zuhrî'den rivayetinde "Vayhake" yerine "Veyleke" ta'bîrini söylemistir [186].

189-.....Bize Ebû Amr el-Evzâî tahdîs edip söyle dedi: Bana Ibn Sihâb ez-Zuhrî, Atâ ibn Yezîd el-Leysî'den; o da Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den söyle tahdîs etti: Bir bedevî Arab:
— Yâ Rasûlallah! Bana hicretin hükmünden haber ver, dedi. Rasûlullah (S):
— "Vayhake{ = Yazik sana)/ Sübhesiz hicret isi çok çetindir.
Senin develerin var mi?" buyurdu. Bedevi:

— Evet vardir, diye cevâb verdi. Rasûlullah:
— "Sen onlarin sadakalarim (yâni zekâtlarini) veriyor musun?" buyurdu.
Bedevi:
— Evet veriyorum, dedi. Rasûlullah:
— "Öyleyse sen denizlerin ötesinde olsan da Medine 'ye uzak olan (yânî yerinde) çalis! Çünkü Allah senin amelinden hiçbirseyi eksik birakmayacaktir" buyurdu [187].

190-.....Bize Su'be tahdîs etti ki, Vâkid ibn Muhammed ibn Zeyd söyle demistir: Ben babam Muhammed ibn Zeyd'den isittim; o da Ibn Umer(R)'den ki, Peygamber (S): "Veylekum" -yâhud "Vayhakum"- ta'bîrini söyledi de sonra -Su'be: Peygamber'in bu ta'-bîrlerden hangisini söylediginde sekkeden seyhi Vâkid ibn Muham-med'dir, demistir-:
— "Benden sonra birbirlerinin boyunlarini vuran kâfirlere dönmeyiniz!" buyurdu.
en-Nadr ibn Sumeyl de Su'be'den: "Vayhakum"sözünü söylemistir.
Umer ibnu Muhammed, babasi Muhammed ibn Zeyd'den "Veylekum" yâhud "Vayhakum" seklinde söylemistir [188]

191-.....Bize Hemmâm ibn Yahya, Katâde'den; o da Enes(R)'ten söyle tahdîs etti: Çöl ahâlîsinden bir adam Peygamber'e geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Kiyamet saati ne zaman ayaga kalkacak (yânî kiyamet ne zaman kopacak)? diye sordu.
Rasûlullah (S):
— "Veyleke(= Veyl sana)/ Sen kiyamet için ne hazirladin?" di-Bedevî'ye sordu.
— Ben onun için (fazla bir amel) hazirlamadim. Ancak ben Allah'i ve Rasûlü'nü seviyorum, dedi.
Rasûlullah:
— "Sübhesiz sen sevdiginle berabersin" buyurdu. (Enes dedi ki:) Biz:
— (Yâ Rasûlallah!) Bizler de böyle miyiz (âhirette sevdiklerimizle beraber miyiz)? diye sorduk.
Rasûlullah:
— "Evet berabersiniz" diye tasdîk edince, biz o gün bu cevâb-dan pek siddetli bir ferah ile ferahlanip sevindik.
Bir gün Mugîre ibn Su'be'ye âid olup benim yasimda butunah bir oglan çocugu ugradi da Peygamber:
— "Eger bu çocugun eceli geri birakilirsa, ihtiyarlik devri bu çocuga erismeden (burada hazir bulunanlar için olan) saat kopar" buyurdu.
Bu hadîsi Su'be, Katâde'den özetle söyledi. Katâde: Ben Enes'-ten isittim; o da Peygamber'den, demistir [189].

96- "De ki: Eger Allah'i seviyorsaniz, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve suçlarinizi örtsün. Çünkü Allah
çok magfiret edici, çok merhamet eyleyicidir" (Âiu îmrân: 3i) Kavlinden Dolayi Azîz Ve Celîl Olan Allah Sevgisinin -Veya Allah Için Sevmenin- Alâmeti Babi [190]

192-.....Bize Muhammed ibn Ca'fer, Su'be'den; o da Süleyman (ibn Mihrân el-A'mes)'den; o da Ebû Vâil'den; o da Abdullah ibn Mes'ûd(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "KISI sevdigi ile beraberdir" buyurmustur.

193-.....Bize Cerir, el-A'mes'ten tahdîs etti ki, Ebû Vâil söyle demistir: Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle dedi: Rasûlullah'in huzuruna bir adam geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Henüz kendilerine katilmamis oldugu bir kavmi, bir zümreyi seven bir kimse hakkinda nasil bit hüküm söylersiniz? diye sordu.
Rasûlullah (S):
— "Kisi sevdigi ile beraberdir" buyurdu.
Bu hadîsi el-A'mes'ten; o da Ebû Vâil'den; o da Abdullah'tan; o da Peygamber'den senediyle rivayet etmekte Cerîr ibn Abdilhamîd'e, Cerîr ibn Hazim,Süleyman ibn Karm, Ebû Avâne üçlüsü de mutâba-at etmislerdir.

194-.....Ebû Mûsâ el-Es'arî (R) söyle demistir: Peygamberce:
— Bir kimse henüz kendilerine kavusmadigi bir toplulugu seviyor! denildi.
Peygamber:
— "Kisi sevdigi kimse ile beraberdir" buyurdu.
Bu hadîsin râvîsi Sufyân es-Sevrî'ye el-A'mes'ten rivayet etmekte Ebû Muâviye Muhammed ibn Hazim ile Muhammed ibn Ubeyd mu-tâbaat etmislerdir.

195- Bize Abdan tahdîs etti. Bize babam Usmân ibnu Cebele, Su'be'den; o da Amr ibnu Murre'den; o da Salim ibn Ebi'I-Ca'd'-den; o da Enes ibn Mâlik(R)'ten söyle haber verdi:
Bir adam Peygamber(S)'e:
— Yâ Rasûlallah! Kiyamet ne zaman (olacak)? diye sordu. Oda:
— "Sen onun için ne hazirladin?" buyurdu. O zât:
— Ben kiyamet için çok namaz, çok oruç ve çok sadaka hazirlamadim. Lâkin ben Allah'i ve Rasûlü'nü seviyorum, dedi.
Rasûlullah:
— "Sen sevdiklerinle beraber olacaksin" buyurdu [191].

97- Bir Adamin Diger Birine "Ihse' (= Yikil Git)" Sözü Babi

196- Bize Ebu'l-Velîd tahdîs etti. Bize Selm ibnu Zerîr tahdîs etti: Ben Ebû Recâ'dan isittim. Ben Ibn Abbâs(R)'tan, söyle dedi: Rasûlullah (S) Ibnu Sâid adindaki kâhin çocuga:
— "Ben senin için gönlümde birsey gizledim, o nedir?" dedi. O:
— "Duh"dur, diye cevâb verdi.
Rasûlullah:
— "Thse(= Sus, yikil git)!" buyurdu [192].

197-.....ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Salim ibn Abdillah haber verdi; ona da babasi Abdullah ibn Umer (R) söyle haber vermistir: Umer ibnu'l-Hattâb, RasûluIIah'in beraberinde sahâbîlerinden bir topluluk içinde Ibn Sayyâd denilen bir kâhinin bulundugu tarafa dogru gittiler. Nihayet onu (Ensâr'dan) Magale ogullan'mn kalesi içinde çocuklarla oynarken buldular. Ibn Sayyâd, o günlerde henüz erlik çagina ermeye yaklasmisti. Bu genç kâhin, Rasûlullah'i bilemedi, nihayet Rasûlullah onun sirtina eliyle hafifçe vurduktan sonra:

— "Benim Allah'in Rasûlü olduguma sehâdet eder misin?" deyince, hemen Rasûlullah'a bakti ve:

— Senin Ümmîlerin Rasûlü olduguna sehâdet ederim, dedi. Bundan sonra Ibn Sayyâd:

— Sen benim Allah'in Rasûlü olduguma sehâdet eder misin? dedi. Peygamber onun suâline cevâb vermeyip, onu eliyle itti ve sonra:

— "Ben Allah 'a ve Allah 'in hakk rasûllerine îmân ettim " dedi. Bundan sonra Ibn Sayyâd'a:

— "Düste, törede ne görüyorsun?" diye sordu. O da:

— Bana dogru haber de gelir, yalan haber de gelir, dedi. Rasûlullah:

— "Senin üzerine is karistirilmistir" buyurdu.

Rasûlullah ona:

— "Ben senin için gönlümde birsey sakladim?" dedi, (O: Nedir? dedi. Zihninde Duhân Sûresi'ni hatirlamisti).

Ibn Sayyâd:

— Gönlündeki "Duh"tur, diye cevâb verdi. Rasûlullah:

— "Sus, yikil git! Haddini tecâvüz etme!" buyurdu. Umer:

— Yâ Rasûlallah! Bana onun hakkinda izin verir misin ki, onun boynunu vurayim! dedi.

Rasûlullah;

— "Eger bu Deccâl ise sen onun üzerine musallat kilinmazsin (yânîonu vurmaga me'mûr degilsin)/ "Eger Deccâl degil ise, onuöl-dürmekte senin için hiçbir hayir yoktur!" buyurdu.

Salim söyle dedi: Ben yine Abdullah ibn Umer'den isittim, söyle diyordu: Rasûlullah bundan sonra bir kerre de Ubeyy ibn Ka'b el-Ensârî ile beraber Ibn Sayyâd'in bulundugu hurmaligi kasdederek gittiler. Nihayet Rasûlullah hurmaliga girince hurma gövdeleriyle saklanip gizlenmeye basladi. Böylece Ibn Sayyâd kendisini görmeksizin ondan birseyler isitmek istiyordu. îbn Sayyâd ise hurmalikta kendisine âid bir kadîfe içinde, dösegi üzerinde yatmakta idi. Kadife hirka içinde genizden gelen hafif bir ses, bir hirilti vardi. Tam bu sirada îbn Sayyâd'in annesi, hurma gövdeleriyle korunmakta olan Peygam-ber'i gördü de Ibn Sayyâd'a:

— Ey Safi! Iste Muhammed geldi! diye seslendi.

Safi, Ibn Sayyâd'in adidir. Ibn Sayyâd, bulundugu yatma hâline son verip sustu. Rasûlullah yanindakilere:

— "Su kadin oglunu o hâlde biraksaydi îbn Sayyâd saçma sözleri ve tabiî olmayan halleriyle size ne mâl oldugunu beyân ederdi" buyurdu [193].

Salim söyle dedi: Abdullah ibn Umer söyle dedi: Bir kerresinde Rasûlullah (S) insanlar içinde ayaga kalkti, (Allah'a hamdedip) lâyik oldugu sifatlarla Allah'i övdü. Bundan sonra Deccâl'i zikredip söyle buyurdu:

— "Ben sizleri kesin surette onun serrlerinden sakindiririm. Peygamberlerden herbir peygamber, muhakkak kavmine Deccâl'den haber verip korkutmustur. Nûh Peygamber de muhakkak kavmine

ondan haber verip sakindirmistir. Lâkin ben size bunun hakkinda hiçbir peygamberin bilsinler diye kendi kavmine söylemedigi bir vasfini söyleyecegim: Deccâl sasidir (kötü kilavuzdur), Allah ise sasi degildir (insanlari dogru yola irsâd eyler)".
Ebû Abdillah el-Buhârî: "Hase'tu'l-Kelbe", "Köpegi uzaklas-tirdim"; "Hâsiîn" (ei-Bakara: 65; d-A'râf: 165)"Uzaklastirilanlar" ma'nâ-sinadir, dedi [194].

98- Kisinin Bir Baskasina "Merhaba" Demesi Babi [195]

Aise de: Peygamber (S), Fâtima aleyha's-selâm'a hitaben "Merhaba kizim" buyurdu, demistir.
Keza Ümmü Hâni' de: Ben Peygamber(S)'in yanina geldim de, O bana "Merhaba Ümmü Hâni'" sözünü söyledi, demistir [196].

198-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Abdu'1-Kays hey'eti Peygamber(S)'in huzuruna geldigi zaman onlara:
— "Horlanmay anlar ve pisman da olmayanlar olarak gelmis bulunan hey'ete merhaba (yânî hos geldiniz)/" buyurdu.
Hey'et:
— Yâ Rasûlallah! Bizler Rabîa kabilelerinden bir kabileyiz. Sen'-inle bizim aramizda (kâfir olan) Mudarr kabileleri vardir. Bu sebeb-le bizler Sana haram aylardan baska bir zamanda ulasamiyoruz. Onun için bize kestirme birsey emret de biz onu yapmakla cennete girelim ve kavmimizden geride kalanlarimizi da ona da'vet edelim! dediler.
Rasûlullah:
— "Size emredecegim seyler dörttür, nehyedecegim seyler de dörttür: Namazi dosdogru kiliniz, zekâti veriniz, ramazân orucunu tutunuz ve ganimet aldiginiz seylerin beste birini devlete veriniz. Dubbâ', hantem, nakîr denilen kaplarda, bir de zift sürülmüs olan kapta sira kurup içmeyiniz" buyurdu [197].

99- Insanlarin Babalarinin Isimleri(Ne Nisbetjle Çagirilmalari Babi

199-.....Bize Yahya ibn Saîd el-Kattân, Ubeydullah'tan; o da Nâfi'den; o da Ibn Umer(R)Men tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Verdigi sözde durmayip cayan gadredici kimse için kiyamet gününde bir bayrak yükselttiler de (kendi ismi ve babasinin ismi söylenerek) 'Bu fulân oglu fulânin ahd ve sözünde durmamasidir!' denilir" buyurmustur.

200- Bize Abdullah ibn Mesleme, Mâlik'ten; o da Abdullah ibn Dinar'dan; o da Ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S): "Verdigi sözde durmayip cayan gadredici kisi için kiyamet gününde bir bayrak dikilir de 'Bu fulân oglu fulânin sözünde durmamasidir!' denilir (flân olunur)" buyurmustur [198].

100- Bâb:

'Insan 'Nefsim habis oldu' demesini3'

201-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne, Hisâm'dan; o da babasi Urve'den; o da Âise(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Sakin sizden biriniz 'Nefsim habis oldu' demesin. Lâkin 'Nefsim lakis oldu (yânî sikildi ve zebûn oldu)' desin!" buyurmustur.

202-..... Bize Abdullah ibn Mübarek, Yûnus'tan; o da ez-Zuhrî'den; o da Ebû Umâme ibn Sehl'den; o da babasi Sehl ibn Hu-neyf el-Ensârî'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Sizden herhangi biriniz sakin 'Nefsim habîs oldu' demesin. Lâkin 'Nefsim lakis oldu' desin!" buyurmustur.
Bu hadîsi ez-Zuhrî'den rivayet etmekte Yûnus ibn Yezîd'e Ukayl mutâbaat etmistir [199].

101- Bâb:

'Dehre sövmeyiniz!

203-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: RasûluIIah (S) söyle dedi: "Yüce Allah: Âdem oglu dehre söver. Hâlbuki ben dehr'im (yâni dehrin yaratani ve sahibiyim). Gece, gündüz benim elimdedir! buyurdu".

204-.....Bize Ma'mer ibn Râsid, ez-Zuhrî'den; o da Ebû Seleme'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Üzüme kerm adi vermeyiniz. 'Ey hasar ve ziyana ugrayasi dehrV sözünü de söylemeyiniz. Çünkü Allah dehr(\n yaratani ve sâhibi)tf/r" buyurmustur [200].

102- Peygamber(S)'In: "Kerm ancak müfminin kalbidir3' Sözü Babi [201]

Peygamber (S) sunlari da söylemistir:
"Hakîkî müflis, ancak kiyamet gününde iflâs edendir";
"Çok yenici olan gerçek pehlivan ancak öfke sirasinda kendi nefsine mâlik olan kimsedir";
"Lâ mülke illâ üîlâhi (= Hakîkî meliklik ancak Allah'a âiddir -diger bir zabta göre: Allah'tan baska melik yoktur)"; Peygamber bu sözünde Allah'i, melikligin sonu olmakla vasifladi. Sonra da melikleri zikredip, bunun dünyâ melikleri ma'nâsina da geldigini delîllemek için su âyeti söyledi:
"(Belkîs:) Sübhesiz ki hükümdarlar bir memlekete girdikleri zaman orasini perisan ederler. Halkindan serefli olanlari hor ve hakir kilarlar. Bunlar da böyle yapacaklardir... dedi" (en-Nemi: 34) [202]
205-.....Ebû Hureyre (R) dedi ki: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "(Insanlar üzüm agacina) kerm diyorlar. Kerm, ancak mü'mi-nin kalbidir" [203].

103- Insanin Baskasina "Babam, Anam Sana Feda Olsun!" Demesi Babi

Bu söz hakkinda ez-Zubeyr ibnu'l-Avvâm'in Peygamber'den rivayet ettigi senedli bir hadîs vardir [204].

206-.....Alî ibn Ebî Tâlib (R): Ben RasûluîIah(S)'m Sa'd ibn Ebî Vakkaas'tan baska hiçbir kisiye babasini, anasini feda ederken isitmedim. Ben O'ndan, zannederim Uhud günü sunu isittim: "(Ey. Sa'd!) Babam, anam sana feda olsun, ctf/"buyuruyordu, demistir [205]

104- Insanin (Sevdigi Kimse Için): "Allah Beni Senin Yolunda Feda Etsin" Demesi Babi

Ebû Bekr de Peygamber (S) için: Babalarimizi ve analarimizi Sana feda edelim! demistir [206].

207-.....Bize Yahya ibn Ebî Ishâk, Enes ibn Mâlik(R)'ten tahdîs etti ki, Enes ve babaligi Ebû Talha Peygamber'in beraberinde Usfâr harbinden dönüyorlardi. Peygamber'in beraberinde Safiyye de vardi. Peygamber (S) Safiyye'yi binegin arka tarafina bindirmisti. Yolun bir kisminda olduklari zaman bindigi disi deve sürçtü de Peygamber ile kadini Safiyye; ikisi birden düstüler.
Enes dedi ki: Zannederim Ebû Talha kendini devesinin üzerinden derhâl düsünmeksizin yere atti da Rasûlullah'in yanina geldi ve:
— Ey Allah'in Peygamberi! Allah benim hayâtimi Sana bedel kilsin! Sana birsey isabet etti mi? dedi.
Peygamber:
— "Hayir, lâkin sen kadina dikkat et (ona yardim et)/" buyurdu.
Bunun üzerine Ebû Talha kendi elbisesini (Safiyye'ye bakmamak için) kendi yüzü üzerine koydu ve onun bulundugu tarafa dogru yürüdü. Safiyye'nin yanma varinca elbisesini onun üzerine atti. Kadin ayaga kalkti. Akabinde Ebû Talha onlar için devenin esyasini düzeltip sikica bagladi. Rasûlullah ile Safiyye deveye bindiler ve kaa-file yürüdü. Nihayet Medîne sirtina vardiklari zaman -yâhud: Medîne'yi yukaridan gördükleri zaman- Peygamber (S):
— "Âyibûne, tâibûne, âbidûne ü-Rabbinâ hâmidûne { = Biz dönücüleriz, tevbe edicileriz. Rabb'imize ibâdet edicileriz, hamdedici-leriz)/" sözlerini söyledi ve Medine'ye girinceye kadar bunu söylemeyi devam ettirdi [207].

105- Aziz Ve Celîl Olan Allah'a Isimlerin En Sevgili Olani Babi

208-..... Câbir (R) söyle demistir: Bizim Ensâr'dan bir adamin bir oglu dogdu da o kimse dogan çocuga Kaasim adini verdi. Biz de ona:
— Biz seni Ebû'l-Kaasim künyesiyle künyelemeyiz ve sana ikram da etmeyiz! dedik.
O zât bizim sözümüzü Peygamber(S)'e haber verdi. Bunun üzerine Peygamber ona:
— "Sen ogluna Abdurrahmân ismini ver!" buyurdu [208].

106- Peygamber(S)'In: "Benim ismimi çocuklariniza isim veriniz, fakat künyem ile künyelenmeyiniz" Kavli Babi

Bunu Enes, Peygamber'den olmak üzere söylemistir [209].

209-.....Bize Husayn, Sâlim'den tahdîs etti ki, Câbir (R) söyle demistir: Bizim Ensâr'dan bir adamin oglan çocugu dogdu da kendisi çocuga Kaasim adini verdi. Ensâr:
— Bizler bunu Peygamber(S)'e soruncaya kadar sana bu künyeyi vermeyiz! dediler.
Sorduklarinda Peygamber onlara:
— "Benim ismimle çocuklarinizi isimleyiniz, fakat künyem ile künyelenmeyiniz!" buyurdu.

210-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne, Eyyûb'dan; o da Ibn Sîrîn'den tahdîs etti ki, Ibn Sîrîn söyle demistir: Ben Ebû Hureyre(R)'den isittim; Ebû'l-Kaasim (S): "Benim ismimi çocuklariniza isim veriniz, fakat künyemle künyelenmeyiniz" buyurdu, dedi.

211-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne tahdîs edip söyle dedi: Ben Ibnu'l-Munkedir'den isittim, söyle dedi: Ben Câbir ibn Abdil-lah(R)'tan sunu isittim: Bizden bir adamin oglu dogdu da ona el-Kaasim ismi verdi. Ensâr da ona:
— Bizler seni Ebû'l-Kaasim ile künyelemeyiz ve sana bu dogum sebebiyle "Göz aydin" diye ikram da etmeyiz, dediler.
O zât Peygamber(S)'e gelip onlarin bu sözlerini kendisine zikretti. Bunun üzerine Peygamber ona:
— "Ogluna Abdurrahmân ismi ver!" buyurdu.

107- Hazn Ismi(Ni Zikr) Babi [210]

212-.....Bize Ma'mer ibn Râsid, ez-Zuhrî'den; o da Ibnu'l- Müseyyeb'den haber verdi ki, babasi Hazn ibn Ebî Vehb el-Kurasî, Peygamber(S)'e geldiginde Peygamber ona:
— "Ismin nedir?" diye sormus. O da:
— Hazn'dir, diye cevâb vermis. Peygamber:
— "Sen Sehl'sin!" buyurmus. O ise:
— Ben babamin bana verdigi ismi degistirmem, demistir. Îbnu'l-Müseyyeb: Ondan sonra bizim aile içinde katilik, sertlik devam etti durdu, demistir [211].

213- Bana Alî ibnu Abdillah ve Mahmûd tahdîs edip söyle dediler: Bize Abdurrazzâk tahdîs etti. Bize Ma'mer, ez-Zuhrî'den; o da Saîd ibnu'l-Müseyyeb'den; o da.babasi el-Müseyyeb'den; o da dedesinden bu geçen hadîsi haber verdi.

108- Ismi Daha Güzel Bir Isimle Degistirmek Babi

214-.....Sehl ibn Sa'd (R) söyle dedi: Ebû Useyd'in oglu dogdugu zaman Peygamber(S)'in yanina

getirildi. Peygamber de çocugu kendi uylugu üzerine koydu. Babasi Ebû Useyd de orada oturmakta idi. Bu sirada Peygamber, önünde bulunan bir seyle mesgul olup daldi. Ebû Useyd O'nun mesguliyetini görünce oglunun alinmasini emretti. Böylece çocuk, Peygamber'in dizi üzerinden alinip geriye tasindi. Peygamber daldigi isten ayrilip kendine gelince:
— "Çocuk nerede?" diye sordu. Ebû Useyd:
— Biz onu geriye çevirip iade ettik yâ Rasûlallah! dedi. Rasûlullah:
— "Onun ismi ne idi?" diye sordu. Babasi:
— Fulân'dir, diye cevâb verdi. Rasûlullah:
— "Lâkin sen ona el-Munzir ismini ver!" buyurdu. Babasi da o gün çocuga el-Munzir ismini verdi [212].

215-.....Bize Muhammed ibn Ca'fer, Su'be'den; oda Atâibn Ebî Meymûne'den; o da Ebû Râfi'den; o da Ebû Hureyre(R)'den söyle haber verdi: Zeyneb'in adi Berre idi. Bu kiz adiyle kendi nefsini tezkiye ediyor denildi. Bunun üzerine Rasûlullah ona Zeyneb adini verdi [213].

216-.....Ibn Cureyc haber verip söyle demistir: Bana Abdulhamîd ibnu Cubeyr ibn Seybe haber verip söyle dedi: Ben Saîd ibnu'l-Müseyyeb'in yanma oturdum. O bana sunu tahdîs etti: Dedesi Hazn, Peygamber(S)'in huzuruna vardiginda Peygamber ona:
— "Adin nedir?" diye sormus. O da:
— Ismim Hazn'dir! diye cevâb vermis. Peygamber:
— "Hayir, sen Hazn degil, Sehl'sin (bu isimle anil)/" buyurmus. O ise:
— Ben, babamin bana verdigi ismi baska bir isimle degistirmem! demistir (yânî babamin verdigi ismi nasil degistireyim? diye özür ileri sürüp eski ismini muhafaza etmistir).
Ibnu'l-Müseyyeb: Artik ondan sonra bizim ailemiz içinde sertlik, katilik (yâhud hüzün ve keder) devam edip durdu, demistir [214].

109- Peygamberlerin Isimleriyle Isimlendiren Kimse Babi

Enes de: Peygamber (S), Ibrahim'i, yânî oglunu öptü, demistir [215].

217-.....Bize Ismâîl ibn Ebî Hâlid tahdîs edip söyle dedi: Ben Abdullah ibn Ebî Evfâ'ya:
— Sen Peygamber(S)'in oglu Ibrahim'i gördün mü? dedim. O:
— (Evet gördüm.) O küçük bir çocukken öldü. Eger Muham-med'den sonra bir peygamber olmasi hükmolunsaydi, oglu Ibrâhîm yasardi. Lâkin Muhammed'den sonra hiçbir peygamber yoktur, dedi (Çünkü O, peygamberlerin sonuncusudur).

218-.....Bize Su'be haber verdi ki, Adiyy ibn Sabit söyle demistir: Ben el-Berâ (ibn Âzib-R)'dan isittim, söyle dedi: (Peygamber'in oglu) Ibrâhîm aleyhi's-selam öldügü zaman Rasûîullah (S):
- "îbrâhîm için cennette bir süt emzirici vardir" buyurdu [216].

219-.....Câbir ibn Abdillah el-Ensârî (R) söyle dedi: Rasûîullah (S):
— "Benim ismimle isimleyiniz. Fakat künyemle künyelenmeyi-niz. Kaasim ancak benim; aranizda taksim ediyorum!" buyurdu.
Bunu Enes de Peygamber'den rivayet etmistir [217].

220-.....Bize Ebû Husayn, Ebû Salih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Benim ismimi çocuklariniza isim veriniz, fakat künyem ile künyelenmeyiniz. Her kim beni ru'yâda görürse hakikatte beni görmüs olur. Çünkü seytân benim suretime giremez. Bir de her kim benim agzimdan bilerek yalan uydururs a, cehennemdeki yerine hazirlansin' [218].

221-.....Ebû Mûsâ (R) söyle dedi: Benim bir oglum dogdu, ben hemen onu alip Peygamber(S)'e götürdüm. Peygamber ogluma "Ibrâhîm" adini verdi, bir hurmayi çignem yapip çocugun damagini ovaladi, ona bereketle duâ etti ve bana verdi. Iste bu Ibrâhîm, Ebû Musa'nin en büyük oglu idi.

222-.....el-Mugîre ibn Su'be (R): Ibrahim'in öldügü gün günes tutuldu, demistir. Bu günes tutulma hadîsini Ebû Bekre de Pey-gamber'den olmak üzere rivayet etmistir.

110- "Velîd" Ismini Vermek (Caizdir) Babi

223-.....Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Peygamber (S) basini rukû'dan kaldirdigi zaman söyle duâ etti: "Yâ Allah! el- Velîd ibnu 7-Velîd'i, Seleme ibn Hisâm 'i, Ayyas ibn EbîRabîa'yi ve Mekke'de müsrikler elinde zayif görülen diger mü'minleri kurtar! Allah'im! Mudar (kâfirleri) üzerindeki baskim daha da siddetlendir! Allah'im, içinde bulunduklari bu yillarini onlara Yûsuf Peygamber'in yillari gibi yap!" [219]

111- (Ev Halkindan Birini Yâhud) Bîr Arkadasini, Onun Isminden Bir Harfi Eksilterek Çagiran Kimse Babi

Ebû Hazim, Ebû Hureyre'den söyledi ki, o: Peygamber (S) bana: "Yâ Ebâ Hirr!" diye nida etti, demistir [220].

224-.....Peygamberdin zevcesi Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bana:
— "Yâ Âise! Bu yanimdaki Cibril'dir. Sana selâm okuyor!" buyurdu.
Ben de:
— Selâm ve Allah'in rahmeti onun üzerine de olsun! dedim. Âise: Peygamber (S), bizim görmedigimiz seyi görürdü, demistir.

225-.....Enes (R) söyle demistir: (Bir seferde annem) Ümmü Suleym -diger kadinlarla beraber-

yolcularin agirliklari içinde bulunuyordu. Peygamber(S)'in kölesi güzel sesli Encese'de onlarin bindikleri develeri hizlica sevkediyordu. Peygamber:
— "Yâ Encesu (Agir ol)/ Cam siseleri gibi olan kadinlari sevket meni daha yavas yap!" buyurdu.

112- Küçük Çocuga Ve Henüz Çocugu Dogmayan Kimseye Künye Verme(Nin Câizligi) Babi

226-.....Enes (R) söyle demistir: Peygamber (S) insanlarin en güzel ahlâklisi idi. Benim (annem Ümmü Suleym'den) Ebû Umeyr denilen bir kardesim vardi -zannederim ki, sütten yeni ayrilmisti, demistir-. Peygamber Ümmü Suleym'e geldigi zaman, o çocuga:
— "Yâ Ebâ Umeyr! Nugayr kusu ne yapti?" diye hitâb eder, sakalasirdi.
Nugayr (serçeye benzer bir kustur ki) kardesim onunla oynar dururdu. Peygamber bizim evimizde iken bazen namaz vakti gelirdi de hemen emir verir, altindaki yaygi süpürülür ve üzerine su serpilirdi. Sonra namaza durur, biz de arkasinda durur, O bize namaz kildirir-di [221].

113- Kendisinin Daha Önce Baska Bir Künyesi Olsa Bile "Ebû Turâb" Künyesiyle Künyelenme(Nîn Cevazi) Babi

227-..... Sehl ibn Sa'd (R) söyle demistir: Su muhakkak ki, Alî(R)'ye isimleri içinde kendisine en sevimli olani elbette "Ebû Turâb" künyesi idi. Yine muhakkak ki, kendisi bununla çagrilmaktan çok ferah duyardi. Bu künye ile ona isim takan, Peygamber'den baskasi degildi. (Bu söyle olmustu:) Bir gün Alî, Fâtima'ya öfkelenmis, bundan dolayi disariya çikmis, mescidin duvarlarindan birinin dibine uzanip yatmisti. Peygamber de Alî'yi ta'kîb ederek yâhud arayarak gelmisti. Birisi:
— Iste Alî duvarin dibinde yan-üstü yatmis! dedi.
Peygamber (S) Alî'nin yanina geldi ki, Alî, sirti kum ve toprakla dolmus hâlde yatiyordu. Peygamber onun sirtindan topraklari eliyle silmeye ve:
- "Otur yâ Ebâ Turâb!" demege basladi [222].

114- Azîz Ve Celîl Allah'a, Kullarin Isimlerinden En Sevimsiz Olani Babi

228-.....Ebû Hureyre (R): Rasûlullah (S): "Kiyamet gününde Allah katinda isimlerin en zelili (en alçagi) Meliku'l-Emlâk ismiyle isimlenen kimse(nin ismi)dir" buyurdu, demistir.

229-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne, Ebu'z-Zinâd'dan; o da el- A'rec'den tahdîs etti ki, Ebû Hureyre bir rivayetinde "Allah katinda en alçak isim" seklinde söylemistir.
Yine Sufyân birkaç kerre "Allah katinda isimlerin en zelili Mâliku'l-Emlâk ismiyle isimlenen adamdir" seklinde söylemistir.
Sufyân: Ebu'z-Zinâd'dan baskasi bu "Meliku'l-Emlâk" lafzinin tefsiri (Farsça'da) "Sâhân-sâh"dir, diyordu, demistir [223].

115- Müsrikin Künyesinin Hükmü) Babi

Misver ibn Mahrame: Ben Peygamber(S)'den minber üzerinde isittim: "Ancak Ebû Tâlib'in oglu benim kizimi bosamayi istemesi hâli müstesna..." diyordu [224].

230-.....Usâme ibn Zeyd (R) söyle haber vermistir: Rasûlullah (S) Bedir vak'asindan önce bir gün, üzerine Fedek dokumasi saçakli bir kadîfe örtü konulmus palanli bir merkeb üzerine bindi. Arka tarafinda da Usâme oldugu hâlde Haris ibnu'l-Hazrec ogullan ma-hallesinde(ki evinde hasta bulunan) Sa'd ibn Ubâde'ye hasta ziyaretine gidiyordu. Ikisi giderlerken nihayet yolda içlerinde Abdullah ibn Ubeyy ibn SelûFun bulundugu bir meclise ugradilar. Bu vak'a Abdullah ibn Ubeyy'in müslümân olmasindan önce idi. Bu mecliste müs-lümânlardan, müsriklerden, puta tapanlardan, Yahûdîler'den karisik birtakim insanlar vardi. Müslümanlarin içinde (sâir) Abdullah ibn Re-vâha da bulunuyordu. Merkebin kaldirdigi toz, meclisi kaplayinca Abdullah ibn Ubeyy, kaftâniyle burnunu kapadi ve:
— Bizim üzerimize tozlatmaymiz! dedi.
Rasûlullah onlara selâm verdi. Sonra da orada durup merkebin-
den indi, onlari Allah'a da'vet etti ve onlara karsi Kur'ân okudu. Bunun üzerine Abdullah ibn Ubeyy ibn SelûJ:
— Ey kisi! Bu söylediklerin gerçek ise bunlardan daha güzel birsey olamaz. Fakat bizim meclislerimize gelip de bizleri bununla ezâlan-dirma! Kendi menziline git, sana gelen olursa ona anlat! dedi.
Abdullah ibn Revana:
— Evet yâ Rasûlallah! Sen bizim meclislerimizde (her zaman) bizleri Kur'ân ile ört, bürü! Çünkü bizler Sen'in konusmani ve Kur'ân okumani çok seviyoruz! dedi.
Bunun üzerine müslümânlar, müsrikler, Yahûdîler sovüsmeye basladilar, hattâ birbirlerine dogru kalkisip dögüsmeye yaklastilar. Rasûlullah ise onlari devamli yatistiriyordu, nihayet sakinlesip sus-tular. Bundan sonra Rasûlullah, merkebine binip yürüdü. Nihayet Sa'd ibn Ubâde'nin evine varip yanina girdi. Rasûlullah (Ensâr'in ve Hazrec kabilesinin ulularindan olan) Sa'd'a hitaben:
— "Ey Sa'd! -Abdullah ibn Ubeyy'i kasdederek- Ebû Hubâb'-in söylediklerini isitmedin mi? O söyle söyle seyler söyledi" diye (biraz önce geçen vak'ayi anlatti.
Sa'd ibn Ubâde:
— Ey Rasûlallah! Babam Sana feda olsun! Sen Ibn Ubeyy'in kusurunu affet ve onu biraz da özürlü sayip hos gör! Sana Kitâb'i indiren Allah'a yemîn ederim ki, Allah'in irâdesi, Sana indirdigi hakki getirmek suretiyle tecellî etmistir. Hâlbuki su Belde halki, Ibn Ubeyy'in basina tâc giydirmege, üzerine de meliklere mahsûs olan sarigi sarmaga (bu suretle onu kendilerine melik edinmeye) ittifak edip hazirlanmislardi. Allah Sana vermis oldugu hakk peygamberlikle onlarin bu tasavvurlarini reddedince, bu mahrumiyet sebebiyle Ibnu Ubeyy mahzun ve kederli oldu. Yâ Rasûlallah! Iste bu keder sebebiyle Ibnu Ubeyy görmüs oldugun çirkin hareketleri yapmistir! (Sen onu affet!) dedi.
Rasûlullah da onu affetti. Esasen Rasûlullah ile sahâbîleri Allah'in kendilerine emrettigi gibi, müsriklerin ve kitâb ehlinin kusurlarim affedip ezalarina sabrediyorlardi.
Yüce Allah söyle buyurdu: "And olsun ki3 mallariniz ve canlariniz hususunda imtihana çekileceksiniz. Sizden evvel kendilerine kitâb verilenlerden ve Allah 'a es taniyanlardan da herhalde

incitici birçok laflar isiteceksiniz. Eger katlanir, sakinirsaniz iste bu, (hâdiselere karsi gösterilmis) bir azimdendir*1 (âiu imrân: i86>;
"Kitâb ehlinden birçogu, Hakk kendilerince besbelli olduktan sonra, ruhlarindaki hasedden ötürü sizi îmâninizdan sonra küfre döndürmek hevesine düstü. Allah'in emri gelinceye kadar, simdilik onlari birakin. Serzenis de etmeyin. Sübhesiz ki, Allah herseye hakkiyle
kaadIrdIr" (el-Bakara: 109).
Iste Rasûlullah, Allah'in kendisine onlarin affi hakkinda emretmis oldugu bu emirleri yerine getirip uyguluyor, onlarin kusurlarini affedip ezalarina sabrediyordu. Nihayet Allah, Peygamber'ine onlar hakkinda harbe izin verdi. Iste bu izin üzerine Rasûlullah, Bedir gazvesine gitti. Allah Bedir'de (Islâm ordusunun eliyle) kâfirlerin yigitlerinden ve Kureys'in ulularindan öldürdüklerini öldürdü. Rasûlullah ve sahâbîleri zafere ulastirilmislar ve ganimet kazanmislar olarak, beraberlerinde küffâr yigitlerinden ve Kureys ulularindan birçok esîr-ler bulundugu hâlde Medine'ye döndüklerinde Ubeyy ibn Selûl oglu ve beraberinde bulunan müsrikler ve puta tapanlar:
— Artik bu Bedir vak'asi isi, müslümânliga yönelmis açik bir zaferdir! Allah'in Rasülü'ne Islâm Dîni'ne girmek üzere bey'at ediniz! dediler ve müslümân oldular [225].

231-.....Bize Abdulmelik ibn Umeyr, Abdullah ibnu'l-Hâris ibn Nevfel'den tahdîs etti ki, Abbâs ibnu Abdi'l-Muttalib:
— Yâ Rasûlallah! Amcam Ebû Tâlib'e herhangi birseyle fayda verdin, yarar sagladin mi? Çünkü o dâima Sen'i korur ve Sen'in için düsmanlarina karsi öfkelenirdi! dedi.
Rasûlullah (S):
— "Evet, o simdi topuklarina kadar dibi yakin atesten bir çukur içindedir. Eger ben olmasaydim, muhakkak o cehennem' ?n derin çukurunda olacakti" buyurdu [226].

116- Bâb: "Tevriye Ve Kinaye Yoluyla Söylenen Ta'rîzli Sözler, Yalandan Kurtulmadir" [227]

Ishâk ibn Abdillah söyle dedi: Ben Enes'ten isittim: Üvey babam Ebû Talha'nin bir oglu öldü. Eve geldiginde: — Oglan(in hastaligi) nasil oldu? diye sordu.
Annem Ummü Suleym: — Oglanin nefesi sâkinlesti, ben onun istirahata kavusmus olmasini timîd ediyorum, dedi.
Ebû Talha, Ummü Suleym'in bu sözünden, onun dogru söylemekte oldugunu zannetti, dedi [228].

232-.....Bize Su'be, Sabit el-Bunânî'den; o da Enes ibn Mâlik(R)'ten tahdîs etti ki, o söyle demistir: Peygamber (S) bir seferinde yol alirken Habesli bir deve sürücüsü güzel sesiyle kadinlarin bindikleri develeri hizli bir sekilde yürüttü. Bunun üzerine Peygamber ona hitaben:
— "Yâ Encese, yumusak ol! Yazik sana! Camlari (yânî cam gibi nâzik olan kadinlari) hizli yürütme!" buyurdu.

233-.....BizeHammâdibnYezîd, Sâbit'ten; o daEnes'ten ve yine Hammâd, Ebû Kilâbe'den; o da

Enes(R)'ten söyle tahdîs etti: Peygamber (S) bir seferde idi. Encese denilen bir siyah köle de kadinlarin bindikleri develeri güzel sesiyle tegannî ederek hizli hizli yürütüyordu. Peygamber ona:
— "Yavas ol yâ Encese! Camlari sürüsünde agir ol!" buyurdu.
Ebû Kilâbe: Peygamber "Kavarîr{= Camlar)" sözüyle kadinlari kasdediyordu, demistir.

234-.....Bize Katâde tahdîs etti. Bize Enes ibn Mâlik (R) tahdîs edip söyle dedi: Peygamber'in Encese denilen bir deve sürücüsü vardi, o güzel sesli bir kimse idi. Peygamber (S) ona:
— "Yavas ol yâ Encese! Cam siseleri kirma!" buyurdu.
Katâde: Peygamber "Cam siseler" sözüyle, kadinlarin (gönüllerinin) za'flarini kasdediyordu, dedi [229].

235-.....Enes ibn Mâlik (R): Medine'de düsmandan bir korku olmustu. Rasûlullah (S) hemen Ebû Talha'nin atma binip hareket etti. Döndügünde:
— "Biz korkulacak hiçbirsey görmedik. Su muhakkak ki, biz bu beygiri bir derya (gibi hizli) bulduk" buyurdu [230].

117- Insanin Birsey Için "O Hakk Degildir" Demeyi Kasdederek. "O Hiçbirsey Degildir" Demesi Babi

Ibn Abbâs (R) da:
Peygamber (S) iki kabir için: "Bunlar (kendilerince) büyük günâh olmaksizin azâb olunuyorlar, hâlbuki o muhakkak büyük günâhtir" buyurdu, demistir [231]

236-..... Âise (R) söyle demistir: Birtakim insanlar Rasülullah'a kâhinlerden (onlarin gaybi bilme iddialarindan) sordular. Ra-sûlullah (S), bu soranlara:
— "Onlar(m bu gayb ilmi hakkindaki sözleri) hiçbirsey degildir" buyurdu.
Sahâbîler:
— Yâ Rasûlallah! Onlar bâzi vakitler gaybdan birsey söylüyorlar da bu sey bir hakk oluyor? dediler.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Bu haktan bir kelimedir ki, cinnîler onu (melekler birbirlerine söylerlerken kulak hirsizhgiyle) kaparlar da, artik onu tavugun bagirip çagirmasi gibi kendi kâhin dostlarinin kulaklari içine yüksek sesle söyler dururlar ve o (vahiyden çaldiklari) bir tek hakk kelimenin içine yüzden fazla yalan karistirirlar" buyurdu [232].

118- Gözü Semâya Dogru Yükseltme Babi

Ve Yüce Allah'in su kavli: 'Onlar hâlâ bakmazlar mi o deveye, nasil yaratilmistir o?
O göge nice yükseltilmistir o? O daglara; nasil dikilmistir o?... "
(el-Gâsiye: 17-19);

Eyyûb es-Sahtiyânî de Ibnu Ebî Muleyke'den; o da Aise'den; ölecegi sira Peygamber (S), basini semâya dogru yükseltti... diye söylemistir [233].

237-.....Ibn Sihâb söyle demistir: Ben Ebû Seleme ibn Abdirrahmân'dan isittim, söyle diyordu: Bana Câbir ibn Abdillah (R) haber verdi ki, kendisi Rasûlullah(3)'tan söyle buyururken isitmistir: "Sonra benden vahy bir müddet kesildi. Bir gün yürürken gökyüzü tarafindan bir ses isittim. Ben hemen gözümü gökyüzüne dogru kaldirdim. Bir de gördüm ki, Hira Dagi 'nda bana gelen melek (yânî Cibril aleyh'Vselâm) semâ ile Arz arasinda bir kürst üzerinde oturmustu. (Pek ziyâde korktum...)".

238-..... Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Ben bir gece teyzem Meymûne'nin evinde kaldim. Peygamber (S) de onun yaninda idi. Gecenin son üçte biri -yâhud bir kismi- olunca yatagindan kalkip oturdu ve akabinde gökyüzüne dogru bakti da su âyetleri okudu:
"Hakikat göklerin ve Yer'in yaratilisinda, gece ile gündüzün birbiri ardinca gelisinde temiz akil sahihleri için elbet ibretler vardir. Onlar ayakta iken, otururken, yanlan üstünde yatarken hep Allah h hatirlayip anarlar ve göklerin, Yerin yaratilisi hakkinda inceden inceye düsünürler. Ey Rabb Imiz, Sen bunlari bosuna yaratmadin. Sen pak ve münezzehsin. Bizi atesin azabindan korut Ey Rabb 'imiz, hakikat Sen kimi o atese sokarsan, sübhesiz onu hor ve zelîl edersin. (Orada) zâlimlerin hiçbir yardimcilari da yoktur. Ey Rabb Imiz, dogrusu biz 'Rabb Hnize inanin' diye insanlari îmâna çagiran bir da 'vetçiyi isitip hemen îmâna geldik. Ey Rabb Imiz, artik bizim günâhlarimizi magfiret eyle, kusurlarimizi ört, canimizi da iyilerle beraber al. Ey Rabb -imiz, Senin rasûllerine karsi bize va'd ettiklerini bize ver. Kiyamet
günü yüzümüzü kara çikarma. Sübhe yok ki Sen asla sözünden dönmezsin... " (Âlu îmrân: 190-200) [234].

119- Bâb: Deynekle Suda Ve Çamurda Çizgiler Çizerek Tefekkür Edip Düsünen Kimse

239-..... Bize Ebû Usmân en-Nehdî, Ebû Musa'dan söyle tahdîs etti: Ebû Mûsâ (R) Medine bustânlarindan bir bustân içinde Peygam-ber(S)'in beraberinde bulunmustur. Oradaki kuyunun basinda otururlarken, Peygamber'in elinde bir deynek vardi. Peygamber bu deynekle su ile çamur arasina vurarak düsünüyordu. Bu sirada bus-tânin kapisina bir adam geldi de içeriye girmek için kapinin açilmasini istedi. Peygamber, Ebû Musa'ya:
— "Kapiyi aç ve o geleni cennetle müjdele!" buyurdu.
(Ebû Mûsâ dedi ki:) Ben gidip gördüm ki, o Ebû Bekr'dir. 'Hemen ona kapiyi açtim ve kendisini cennetle müjdeledim.
Ondan sonra baska bir adam bustân kapisinin açilmasini istedi. Peygamber yine:
— "Ona kapiyi aç ve kendisini cennetle müjdele!" buyurdu. Gidip baktim ki, o Umer'dir. Ona da kapiyi açtim ve cennetle
müjdeledim.
Bundan sonra baska bir adam kapinin açilmasini istedi. Peygamber dayanmis vaziyette idi, oturdu da:

— "Ona da kapiyi aç ve kendisine isabet edecek -yâhud: Meydana gelecek- musibetlere, belâlara karsi cennetle müjdele!" buyurdu.
Ben gidip gördüm ki, o Usmân'dir. Ona da kapiyi açtim ve cennetle müjdeledim de Peygamber'in söylemis oldugu "Isabet edecek belâlara karsi" sözlerini kendisine haber verdim. Usmân:
— (Peygamber'in haber verdigi belâlara sabretmenin aciligina karsi) kendisinden yardim istenecek olan ancak
Allah'tir! Dedi [235].

120- Elindeki Birseyle Yerde, Dürtükleyerek Çizgiler Çizip Düsünen Kimse Babi

240-.....Alî (R) söyle demistir: Bizler Peygamber (S)'in beraberinde bir cenazede idik. Oturdugumuzda Peygamber (basini egdi de) elindeki deynekle yere vurup dürtüklemeye (birtakim çizgiler çizmege) basladi. Iste bu tefekkür hâlinde:
— "Sizlerden hiçbir kimse müstesna olmamak üzere, muhakkak cennetten ve cehennemden oturacagi yeri bosaltilmis olarak hazirdir" buyurdu.
Sahâbîler:
— Öyle ise bizler (çalismayi birakip) bu takdire dayanip güvenmeyelim mi? dediler.
Rasûlullah:
— "Sizler çalisiniz. Çünkü (saadet ve sekaavet ehlinden olan) herkes, ne için yaratilmissa, onun yolu kendisine kolaylastinhp hazirlanmistir" buyurdu ve su âyetleri okudu:
"Hakîkaten sizin çalismalariniz ayri ayridir: Bundan sonra kim verir ve sakinirsa ve o en güzeli de tasdik ederse, biz de onu o en kolaya hazirlariz. Amma kim cimrilik eder, kendisini müstagni görür ve o en güzeli yalan sayarsa, biz de ona o en güç olani hazirlayip müyesser kllariZ..." (el-Leyl: 4-10) [236].

121- Birseye Hayret Etme Sirasinda 'Attâhu Ekber" ve "Subhânallah" Diye Tekbîr Ve Tesbîh Eylemek Babi

241-.....Ümmü Seleme (R) söyle demistir: Bir gece Peygamber (S) uykusundan uyandi da:
— "Subhânallah! Bu gece ne hazîneler indirildi ve ne fitneler indirildi! Hücrelerin sahibelerini kim uyandirir -bununla zevcelerini kasdediyordu- ki, onlar da kalkip gece namazi kilsalar! Dünyâda nice giyinik kadinlar vardir ki, âhirette çiplaktirlar!" buyurdu [237].
Ibnu Ebî Sevr, Ibn Abbâs'tan söyledi ki, Umer söyle demistir: Ben Peygamber(S)'e:
— Sen kadinlarini bosadin mi? diye sordum. Peygamber:
— "Hayir (bosamadim)" buyurdu. Ben de bundan taaccüb ederek:
— Allâhu Ekber! dedim, demistir [238].

242-.....Peygamber'in zevcesi S afiyye bintu Huyey söyle haber vermistir: Peygamber (S) ramazânin son on günü içinde mescid-de i'tikâf yaparken Safiyye, Peygamber'i ziyaret etmek üzere

yanina gitmis ve yatsinin ardindan bir saat (yânî bir müddet) kendisiyle konustuktan sonra evine dönmek üzere kalkmis. Peygamber de onu menziline geçirmek için onunla beraber kalkmis, Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'nin evinin yanindaki mescid kapisma ulastiginda yanlarina Ensâr'dan iki kisi ugramis ve Rasûlullah'a selâm verdikten sonra hizlica yürüyüp geçmisler, Rasûlullah onlara:
— "Acele etmeyiniz! Durunuz! Yanimdaki bu kadin, Safiyye bintu Huyey'dir!" buyurdu.
O iki zât; Rasûlullah'in bu sözü kendilerine agir geldi de:
— Subhânallah! Yâ Rasûlallah! dediler. Rasûlullah:
— "Sübhesiz seytân, Âdem oglunun bedenindeki kanin ulasmasi gibi, her yerde cereyan eder. Ben seytânin sizin kalblerinizin içine kötü bir sübhe atmasindan endîse ettim" buyurdu [239].

122- Parmaklarla Küçük Çakil Tasi Atmaktan Nehy Babi

243-..... Katâde söyle demistir: Ben Ükbe ibn Suhbân el- Ezdî'den tahdîs ederken isittim ki, Abdullah ibn Mugaffel (R): Peygamber (S) parmaklarla -ve sapanla- küçük çakil tasi atmaktan neh-yetti, demistir.
Râvî Ibn Mugaffel rivayetine devamla: Sübhesiz ki, bu parmaklarla ve sapan ile tas atmak, avi öldürmez, düsmani da yaralamaz. Böyle atilan tas, ancak göz çikarir ve dis kirar, demistir [240].

123- Aksiran Kimsenin Hamdetmesi Babi

244-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Bir defasinda iki kisi Peygamber(S)'in yaninda (ayri ayri) aksirdüar da, Peygamber bunlardan birisine: "Yerhamukettâhu(= Allah sana merhamet eylesin)" diye duâ etti, ötekisine duâ etmedi. Peygamber'e:
— Buna niçin duâ etmediniz? diye soruldu. Peygamber:
— "Su, Allah'a hamdetti, el-Hamdu Uttan dedi, ben de onu rahmet duasi ile karsiladim. Su ise Allah 'a hamdetmedi (ben de onu duâ ile karsilamadim)" buyurdu [241].

124- Aksiran Kimse Allah'a Hamdettigi Zaman, Onu 'Yerhamukellâhu (= Allah sana merhamet eylesin)" Diye Duâ Ile Karsilamak Babi

Aksirip da hamdedene duâ etmek hakkinda Ebû Hureyre'nin rivayet ettigi bir hadîs vardir [242].

245-..... el-Berâ ibn Âzib (R) söyle demistir: Peygamber (S) bize yedi seyi islememizi emretti, yedi seyden de bizleri nehyetti: Peygamber bizlere hastayi ziyaret etmeyi, cenaze arkasindan gitmeyi, ak-sirana duâ etmeyi, da'vet edene icabet eylemeyi, selâmi karsilamayi, zulme ugrayana yardim etmeyi, yemîn edenin yeminini kabul etmeyi emretti. Yine Peygamber bizleri su yedi seyden: Altin yüzükten -yâhud altin halkadan-, harîr, dîbâc ve sündüs denilen ipek kumaslar giy-mekten, at eyerlerinin üzerlerine konulan ipek altlik minderlerden nehyetti [243].

125- Aksirip Hapsirmaktan Müstehâb Olacak, Esnemekten De Mekruh Olacak Sey Babi

246-.....Bize Saîd el-Makbûrî, babasi Keysân el-Medenî'den; o da Ebû Hureyre(R)'den; o da Peygamber(S)'den söyle buyurdugunu tahdîs etti:
"Allah (sihhat ve hafifleme sebebi olan) aksirmayi sever, (gaflet ve tenbellik eseri olan) esnemeyi de çirkin görür. Bir kimse aksirip da Allah 'a hamdetligi zaman, onun hamdeîtigini isiten her müslümân üzerine 'Yerhamuke'llâhu (= Allah sana merhamet eylesin)' diye mukaabele etmesi aksiran mü 'min için bir hakk olur. Esnemeye gelince; sübhesiz o, seytândandir. Biriniz esnemek hâli geldiginde, gücü yettigi derecede onu gidermeye çalissin! Çünkü biriniz esneyip de 'Hâ' diye agzini açip ayirinca, onun bu gafletinden dolayi seytân güler" [244].

126- Bâb: Bir Kimse Aksirdigi Zaman Nasil Tesmît Edilip Karsilanir?

247-.....Bize Abdullah ibn Dînâr, Ebû Salih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Sizin biriniz aksirdigi zaman 'el-Hamdu lillâh * desin. Mü 'min kardesi veya arkadasi da ona 'Yerhamuke'llâhu (= Allah sana merhamet eylesin)' diye duâ ile mukaabeiede bulunsun. Ona 'Yerhamuke'llâhu' dedigi zaman, öteki de bu îesmîîe cevâb olarak ' Yehdîkumu 'llâhu ve yuslihu bâlekum (= Allah sizlere hidâyet eylesin ve hâlinizi, isinizi de iyilestirsin)' duasini söylesin!" [245].

127- Bâb: Aksiran Kimse Allah'a Hamdetmedigi Zaman Duâ Ile Karsilanmaz

248-.....Bize Süleyman et-Teymî tahdîs edip söyle dedi: Ben Enes(R)'ten isittim, söyle diyordu: Peygamber(S)'in yaninda iki kisi (arka arkaya) hapsirdi da Peygamber onlardan birisine "Allah sana merhamet eylesin" diye duâ etti, digerine duâ etmedi. Bir adam:
— Yâ Rasûlallah! Suna duâ ettin, suna duâ etmedin? dedi (de sebebini ögrenmek istedi).
Peygamber (S):
— "Çünkü su, Allah'a hamdetti, su ise Allah'a hamdetmedi" buyurdu [246].

128- Bâb: "Bir Kimse Esnedigi Zaman, Elini Agzinin Üzerine Koysun"

249-.....Bize Ibnu Ebî Zi'b, Saîd el-Makburî'den; o da babasi Keysân'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur:
"Sübhesiz ki Allah hapsirmayi sever, esnemeyi de çirkin görür. Sizden biriniz hapsirip aksirdigi ve Allah 'a hamdettigi zaman, bunu isiten her müslümân üzerine, o kisiye 'Yerhamuke'llahu (= Allah sana merhamet eylesin)' demesi bir hakk olmustur. Esnemeye gelince; bu, ancak seytândandir. Biriniz esnemek hâli geldigi zaman, gücü yettigi kadar onu geri çevirmeye çalissin! Çünkü biriniz esnedigi zaman, seytân bundan dolayi güler!" [247].

---

[1] Edeb, ahlâk güzelliklerini almak yâtiud kavlen ve fiilen övülecek seyleri kullanmak yâhud üstündeki kimselere ta'zîm, altindaki kimselere sefkat; yâhud güzel sayilan seylerin beraberinde durmaktir (Kastallânî).
el-Edeb; iki fetha ile zarafet ve usluluk ki, insanlarla kavlen ve fiilen hituf-lu muamele ve güzel münâvele eylemekten ibarettir... Mütercim der Vi,Ta'rîfât'ta "Edeb", bütün hatâ nevi'lerinden sakinilacak olan nesneyi bilmekten ibarettir diye ta'rîf edilmistir. Bâzi büyük âlimler de zahir olan güzel ahlâk ile tefsîr eylemistir. Ve Islâm Devleti'nden bir müddet geçtikten sonra Arabça ile sür ilimlerine, edeblenmeye sebeb oldugu için "Edeb" dediler ve "Edeb" nefsin köklü bir melekesidir ki, muttasif olan kimseyi kötülenme ve ayiplanmayi gerektirecek seylerden korur. Ve edeb iki nevi'dir: Biri "Edebu'n-nefs", biri "Edebu'd-ders"tir dedikleri, anilan ta'rîfin son fikrasina bahis olmus olur. Birinci fikrasi arifler istilahinda "Hifzu hudûdi ser'iyye ve sülûku tarikati mer'iyye"dii ki, bâtiriî güzel huylardan ibarettir (yânî biri fitrî, biri kesbîdir). Hakk yollarin hepsi edeb-lerdir. Fakîhlere göre edeb, sünnet üzerine kurulmus hareketler demektir... Ve isbu "Edeb" kelimesi, "Edb" lafzindan isimdir, hemzenin fethi ve dâl'in sükûnu ile bir kimseyi yemege ve ziyafete da'vet eylemek ma'nâsina olmakla anilan ahlâk da sahibini hayirlara ve güzelliklere da'vetçi olmak münâsebetiyle edeb denilmistir. Âlimler arasinda bir de "Edebu'l-bahs" vardir ki, bahs ve münâ zara ilminin kaanûnlarmi ihtiva eder. Hulâsa edebin altina, hosnûd olunan zahirî ahlâktan baska, ser'in sevdigi ve, aklin güzel saydigi bütün tavirlar, sözler girmistir: Iffet, zarafet, nezâket, adalet izhâri, lutufiu ve insafli muamele ve sâir iyi ahlâk ve güzel sifatlar gibi... (Kaamûs Ter.).
Sems Tebrîzî'nin edeb'i anlatan su beyitlerini de yazalim:
—Efendi, anla ki insanin tenindeki can ne ise, edeb de odur. Efendi, insanlarin kalbindeki, gözündeki nurlar edebden ibarettir.
Âdem ulvî âlemdendir (yâni yaratilisi yüksektir), onu süflîve alçak sanma! Bu kâinat kubbesinin dönüsündeki nizâm ve revnak edebdir.
Ayagini Iblîs'in kafasina koymak, ona hâkim olmak istersen gözünü aç ve anla ki, seytâni öldüren edebdir.
Gözünü aç da bastan basa Tanri kelâmina bak: Âyet âyet bütün Kur'ân'm ma'nâsi edebden ibarettir.
Akla "îmân nedir?" diye sordum. O, kalb kulagima dedi ki: "îmân edebdir!.."
Ey Sems-i Tebrîzî, artik sus ki, sen Huda'nin bir sirrisin. Geceleri parildayan en nurlu ve en üstün isik edebdir. (Terceme: H.Basrî Çantay, Diyanet îsleri Baskanligi Dergisi, 1964, S.72)
Sa'd ibn Hisâm, Hakîm ibn Eflah ile beraber Âise'ye gittigini haber vererek söyle dedi: Âise'ye hitaben:
— Ey mü'minlerin anasi! Bana Rasûlullah'in ahlâkini haber ver, dedim. Âise:
— Sen Kur'ân'i okumuyor musun? dedi
Ben:
— Evet okuyorum, dedim.
Bunun üzerine Âise (R):
— HIç sübhesiz Allah Peygamberi'nin ahlâki Kur'ân'dan ibaret idi, dedi (Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn ve kusrihâ, Câmiu salâti'1-leyl, 139).
[2] Üç yerde geçen bu lafzin devamlari söyledir: "Biz insana ana-babasina güzellik yapmasini tavsiye ettik. Eger onlar, hakkinda bilgin olmayan birseyi bana ortak kosman için ugrasirlarsa kendilerine itaat etme. Dönüsünüz ancak banadir. Binâenaleyh ne yapar idiyseniz size haber verecegim'" (el-Ankebût: 8).
"Biz insana ana-babasini tavsiye ettik. Onun anasi kendisini zaj üstüne za'file tasimistir. Sütten ayrilmasi da iki yil (sürmüstür). 'Bana ve ana-babana sükret. Dönüs ancak Banandir' (dedik). Eger onlar sence ilimde (yeri) olmadik herhangi birseyi Bana ortak tutman üzerinde seni zorlarlarsa kendilerine itaat etme. Onlarla dünyâda iyi geçin. Bana dönenlerin yoluna uy! Nihayet dönüsünüz ancak Bana 'dir. O vakit Ben de size ne yapiyordunuz, haber veririm" (Luk-mân: 14-15).
"Biz insana ana-babasina iyilik etmesini tavsiye ettik. Anasi onu zahmetle tasidi. Onu zahmetle dogurdu. Onun bu tasinmasi ile sütten kesilmesi otuz aydir. Nihayet o, yigitlik çagina erdigi, kirk yila ulastigi zaman söyle demistir: Ey Rabb 'im, gerek beni, gerek ana-babami nVmetlendirdigine sükretmemi, Sen'in razi olacagin iyi islerde bulunmami bana ilham et! Zürriyetim hakkinda da benim için salâh nasîb et. Sübhesiz ben Sana döndüm. .Sübhesiz ben Sana teslim
Oldum" (el-Ahkaaf: 15)
[3] "Namaz îmândan sonra amellerin sübhesiz en fazîletlisidir. Çünkü dînin diregidir. Ana- babaya iyilik Islâm Dîni'nin insana yükledigi en büyük vecîbelerdendir. Ana-baba kâfir de olsalar onlara ihsan ile muamele ederek kendilerine itaatsizlikten çekinmek farzdir. Onlara can sikintisi ile "Off!" demek bile Kur'-ân'm nassi ile (el-îsrâ: 23) nehyolunmus ser'î haramlardandir. Ma'siyet olmadikça emirlerine itaat vâcibdir.
Allah yolunda cihâd da "Allah'in kelimesini en yüksek kilma" ve Islâm seâirini izhâr kasdiyle hem nefisle, hem de mal harcayarak ugrasmak, mukaate-le etmektir. Namazi terkeden kimse, diger Allah haklarini evleviyetle terkeder. Ana-baba haklarini gözetmeyen kimseden, baska insanlarin haklarini gözetmek ne kadar beklenir? Allah'in kelimesini en yüksek kilmayi ve Islâm seâirini izhâr etmeyi mühimsemezse, Allah'a yaklasmaga vesile olan diger amelleri terketme-sinden kolay ne var?..."
Bunun bir rivayeti bu isnâd ve metinle Namaz Vakitleri, "Namazin vaktinde kilinmasi bâbi"nda da geçmisti.
[4] Bâzilari: Gelip de bu sorulan soran kimsenin Muâviye ibn Hayde olmasi muh-temil olur, çünkü Buhârî el-Edebu 'l-Müfred Kitâtn'nda bu zâtin hadîsini tahrîc etmistir... dedi.
Hadîste anaya ihsanin üç kerre tekrar edilmesi, Ibn Battâl'm da dedigi gibi, ananin evlâd üzerinde babanin üç misli iyilik ve ihsana hakk kazandigini ifâde eder. Bunlar sirasiyle karinda tasima, sonra dogurma, sonra emzirme zorluklari karsiligidir.
ÂIle içinde ana hakkinin önde bulunduguna dâir baska hadîsler de vardir, bunlari Aynî, Umdetu 'l-Kaarl"de nakletmistir.
Bu hadîsi Müslim de Edeb'de, Ibn Mâce Vesâyâ'da getirmistir.
[5] Sarihler cihâd yapmak isteyen kimsenin Muâviye ibn Canime oldugunu, îbn Ab-dilberr'in hadîsinden olmak üzere rivayet etmislerdir. Bunun Câhime ibn Ab-bâs oldugu da bildirilmistir.
Aile yuvasi ilk evvel ana-baba ile kuruldugu, aile dirlik ve düzenliginin temel tasi bunlar oldugu için Islâm Dîni, ana-baba rizâsina üstün bir yer vermistir. Peygamber bu vakiada o zâta cihâda katilabilmesini ana-babasimn rizâsina baglamistir. Ana-baba rizâsina ta'lîk edilen bu cihâdin devlet tarafindan çagrilan umûmî bir seferberlik veya husûsî surette farz olan bir cihâd olmadigi, bunun belki ihtiyara tâbi' gönüllülerden tertîb olunan bir seriyye cihâdi oldugu zikredilmistir. Selef âlimlerinden pek çogu devletçe bir zaruret görülmedikçe ana-babadan izin istenir, devletçe zaruret görülünce ihtiyar zail olup cihâda katilmak vâcib olur demislerdir. Bunun bir rivayeti Cihâd'da da geçmisti.
[6] Bu suretle ana-babasinin sövülmesine sebeb olan kisi, bizzat ana-babasma sövmek derecesinde büyük günâhlarin en büyüklerinden birisini islemis sayilmaktadir. Evlâdin ana-baba sövülmesine sebeb olmasi en büyük günâhlardan sayildigina göre, bu çirkinligi bizzat yapmasi elbette daha fecî ve daha agir bir cürüm olacaktir.
[7] Buhârî bunun bîr rivayetini Alisverisler Kitabi, "Baskasi için izni olmadan bir-sey satin aldigi zaman bâbi"nda da getirmisti.
Buradaki basliga delîlligi sirf Allah rizâsini istemek için ana-babaya iyilik ve iyi isler yapmanin dualarin kabulüne sebeb olmasidir
[8] Müellif bunu Eymân ve Nuzûr Kitâbi'nda es-Sa'bî rivayetinden; o da Abdullah ibn Amr ibni'l-As'tan; o da Peygamber'den olmak üzere rivayet etmistir.
[9] Metindeki Men' ve Hâti, iki nehye isaret olunan iki kelimedir. Sarihler birincisini; Verilmesi üzerine vâcib olan borcu men' edip vermemektir, diye; ikincisini de:

Alinmasinda hayir ve seref bulunmayan birseyi almak suretinde tefsîr etmislerdir ki, her ikisi de, yânî vermemek de, almak da haramdir. Bu iki kelimenin delâlet ettigi ma'nâyi Ahmed ibn Hanbel söyle açiklamistir: Ishâk ibn Mansûr dedi ki: Ben Ahmed ibn Hanbel'e bunlarin ma'nâsim sordum. O bana: Üzerindeki fakîr haklanni men' edip sadaka vermemendir, sana verilmezken elini uzatip halktan sadaka istemendir, diye cevâb verdi.

[10]
Bunlarin birer rivayeti Sehâdetler Kitâbi'nda da geçmisti.

[11]
Bundan sonraki âyet de söyledir: "Allah sizi ancak sizinle dîn muharebesi yapmis, sizi yurdlarimzdan çikarmis ve çikarilmaniza arka çikmis olanlarla dostluk etmenizden men' eder. Kim onlari dost edinirse, iste bunlar zâlimlerin tâ kendileridir1'.

Taberî de bu âyetin Ebû Bekr'in eski zevcesi Kuteyle bintu Abdiluzzâ hakkinda indigini haber veriyor. Ebû Bekr, Kuteyle'yi Câhiliyet devrinde bosamis-ti. Kuteyle, Rasûlullah Mekke müsrikleriyle sulh anlasmali bulundugu sirada Medine'ye kizi Esmâ'ya ziyarete gelmis ve ona kuru üzüm, yag gibi bâzi hediyeler getirmisti.

Bu âyet, Yüce AHah tarafindan mü'minlere düsmanlik yapmayan ve onlarla harb etmeyenlerle irtibat kurmak ve onlara iyi muamele yapmak hakkinda bir ruhsattir...

[12]
el-Leys ibn Sa'd'dan olan bu rivayeti Buhârî burada ta'lîk seklinde getirdi, bunu Ebû Nuaym el-Müstahrac'mda senediyle rivayet etmistir.

Ibn Battal dedi ki: Hadîste fikihtan su vardir: Peygamber, Esmâ'ya, annesine iyilik etmesine ruhsat verdi ve kocasi Zubeyr'Ie bu hususta müsavere etmesini sart kilmadi. Bir de kadinin kocasinin malinda, onun izni olmadan tasarruf etme hakki vardir... (Aynî).

[13]
Bu hadîs Buhârî'nin evvellerinde Vahy Bâbi'nda geçmisti. Buhârî onu burada kisaltilmis olarak getirdi, buradaki maksadi irtibat ve iyiligi zikretmektir. Bunun basliga uygunlugu umûmî olusundan ve mutlakligindan alinir... (Kastallâ-nî).

[14]
Bundan giymesi caiz olmayan seyi mal edinmek ve baskasina hediye etmek caiz oldugu ma'nâsi çikar. Zîrâ sahibi giymese bile kadinlara giydirmek gibi baska suretle de faydalanabilir.

Bu zât Umer ibnu'l-Hattâb'm yâhud biraderi Zeyd'in ana-bir kardesi, bir kavle göre de Umer'in süt kardesi Usmân es-Sulemî'dir. "Islâm'a girmesinden önce" denildigine göre, sonradan Islâm'a girdigi anlasilir.

Umer'In bu fiilinden, kâfir olan hisimlari bile gözetmek müstahsen olup kâfire hediye vermenin caiz oldugu hükmü alinabilir.

Bu hadîsin bâzi rivayetleri Cumua, Hibe, Libâs... Kitâblan'nda geçti.

[15]
Hadîsteki "Namazi ayakta tutma", namazi kilmayi devam ettirme ve muhafaza etme ma'nâsinadir. Mesru' kilindigi gibi namaz kilmaktir da denilmistir.

Silatu'r-Rahim, hayirli islerde yakin olan kimselere ziyaret edip, bitisikligi devam ettirmektir. Hadîste diger dînî vâciblerden hisimlara ilgiyi devam ettirme maddesi, soranin hâline nazaran hassaten zikredilmistir. Sorucu, yakinlar ve hisimlar ziyaretini terketmeyi mübâh sayan bir kimse farz edilerek, "Silatu'r-rahim" ile emr olunmustur.

Kurtubî dedi ki: Rasûlullah'in sorucuya nafile ibâdetlerden haber vermeyip de vâcibler ile yetinmesi, bu suâl ve cevâbin Islâm'in baslangiçlarinda cereyan etmis olmasindan ve dînî vâcibler ile tatavvu'un birbirine karistirilarak, nafilelerin vâcib i'tikaad edilmesi endîsesinden dolayidir. Bu sebeble Rasûlul-Iah, ümmetinin gönülleri Islâm mahabbeti ile açilincaya kadar ümmetine kolaylastirmalar Ibraz eylemistir.

[16]
Silatu'r-Rahim'in hükümleri ve derecelerini Kaadi Iyâd söyle açikliyor: Sila-i Rahim'in fî'1-cümle vâcib oldugunda ihtilâf yoktur. Vâcib olan silanin kesilmesi ve terki, sübhesiz ki, büyük bir ma'siyettir. Buna birçok sahîh hadîsler sehâ-det ve delâlet etmektedir. Su kadar ki, bunun mertebeleri ve dereceleri vardir. Bu derecelerin bâzisi bâzisindan daha yüksektir. Bu derecelerin en asagi mertebesi de tatli söz ile, selâm ile, hâl hatir sormak ile olan siladir. Bundan baslayarak ziyaretle, hizmetle, mâlî yardimla yapilan derecelere kadar yükselir. Bu dereceler de kudretin ve ihtiyâcin ihtilâfi ile muhtelif olur. Bir kismi vâcib olur, bir kismi da müstehâb olur. Bunlardan en asagi mertebedeki silaya kudreti yetisip de onu îfâ eden ve yüksek mertebesine erisemeyen kimse sila etmis olur. Fakat daha yüksek bir silaya, meselâ mal ve bedenle yardima kudreti olan kimse, kuru bir selâm ve ziyaretle gecistirirse sila etmis sayilmaz, elbette sorumlu olur... (Nevevî).

[17]
Bu âyetteki "Tevellî"iki ma'nâya muhtemildir: Birisi, arkasini dönüp kaçmak ma'nâsma "TevellF'den, birisi de "Velayet"ten tefa'ûl olarak, vâlî olmak, is basina geçmek ma'nâsma tefsîr olunmustur. Binâenaleyh su iki ma'nânin ikisi de dogrudur.

"Erhâm", "Rahim"'m cem'idir. Rahim, esasen kadinda çocuk yatagi olan husûsî organdir. Neseb yakinliginin mensei olmak hasebiyle akrabaliga da "Rahim" denilir. Bu ma'nâ ile akrabaya "Ulu'l-Erhâm" denildigi gibi, "Er-hâm"da. denilir ki, burada bu ma'nâyadir. Yânî çolugunuzu, çocugunuzu, kadinlarinizi, hisimlarinizi parçalatabilir misiniz? demek olur. Çünkü müslümân ordusunda fesâd çikarip düsman isti'Iâsina sebebiyet verildigi takdirde meydana gelecek netîce budur.

Öbür ma'nâca: Nasil o korkaklikla is basina geçer, kumandayi elinize alir da vataninizi Câhiliyye devri gibi fesada verip ihtilâl içinde hisim-akrabânizi öyle perîsân edebilir misiniz? buyurulmus oluyor. Bu âyet ile akrabalik münâsebetlerini kesip atmanin harâmligma delîl getirilir.

[18]
Rahim, Ketif vezninde, kadinlarda ve disi hayvanlarda bulunan döl yatagina denir ki, çocuk onun içinde olusur. Rahim, ayni zamanda akrabalik, ve akrabalik sebebi ma'nâsma da gelir. Nitekim "Sila-i rahim", akrabaya ihsan, "Kat'-i rahim" de hisimlik alâkasini kesmek demektir. Herhalde Rahm kelimesinin me-veddet, merhamet, sefkat ve rikkat is'âr ettigi ve bunlarin, kadinligin hilkati geregi bulundugu cihetle, kadinlara incelik ve sefkatle muamele etmek, seref ve haysiyetleri geregince fitratlari muhafaza olunmak, tecâvüzden, sû'-i istimalden, izdivaç gayesini ihlâl edecek münasebetsizliklerden korunmak ve bütün ev halki, çoluk çocuk, umumiyetle akraba ve ilgililer hakkinda da rahm rikkatine yarasan rakîk ve câzibedâr bir sevgi beslemek ve bütün bunlarda Mahabbetu '-ilah ile Mehâbetu'ilah'm hâsili demek olan htikaaullah çerçevesinde ilgiyi ve iyi münâsebetleri devam ettirmek lüzumu gösterilmistir (Hakk Dîni, II, 1276).

[19]
Miskaat serhinde söyle dedi: Bunda taninan ve meshur olan bir mübalaga san'-ati vardir: Rafim, yânî hisimlik bir arza benzetildi. Bu arazî su ile hakkiyle sulandigi zaman çiçek açar, meyve verir ve meyvelerinde parlaklik eseri görülür.

Rahm, yânî hisimlik da hisimlik duygusu ile eklenir durursa, o da mahab-bet ve safa meyveleri verir.Sulanmadan birakildigi zaman ise kurur,çoraklasir da düsmanlik ve kesiklikten baska meyve vermez olur.

Buhârî bu hadîsin bir rivayetini îmân'da da getirdi. (Kastallânî).

[20]
Yânî hakîkî sila yapan, yakinma onun fiili karsiliginda ihsan edip mükâfat ve-(ren kimse degildir, çünkü bu bir nevi' ivâzlasmadir.

[21]
Su âyetler de hisimlik bagini ekleyip durma konusuna delîl sayilmistir: "... Ancak selim akillarin sahihleridir ki, iyice düsünür (idrâk ederler). Onlar ki, Allah 'in ahdini yerine getirirler, mîsâki bozmazlar. Onlar ki, A ttah 'm ulastirilmasini (idâme ve riâyet edilmesini) emrettigi seyi ulastirirlar, Rabb Herinden korkarlar, kötü hesâbdan endîse ederler" (er-Ra'd: 19-21).

Ulastirilmasini emrettigi seyde, akrabalik rabitasini devam ettirme, mü'-minlerle dostluga ve birlige riâyet, bütün peygamberlere îmân, bütün insanlarin haklarina riâyet lüzumu da dâhildir (Beydâvî).

[22]
Hadîsin bir rivayeti Zekât Kitâbi'nda da geçmisti. Bu hadîsin ifâde ettigi hüküm, kâfirin Islâm olmasi ve Islâm üzere vefat etmesi takdîrinde, küfür ve sirk hâlinde Isledigi hayir islerinden sevaba nail olup faydalanmasidir. Küfür üzerine olursa "Kim îmâni tanimayip kâfir olursa, herhalde bütün yaptigi bosuna gitmistir ve o, âhirette en çok ziyana ugrayanlardandir" (el-Mâide: S) âyeti hükmünce küfürde isledigi hayirlari ve haseneleri bâtil olur.

Peygamber'in "Sen mâzîdeki hayirlarinin haseneleri ile müslümân oldun" sözünün medlulünde âlimlerin Ihtilâfi vardir... Âlimler bunu birkaç sekilde te'vîl etmislerdir:

a. Hadîsin ma'nâsi: Sen mâzîde kazandigin güzel tabîatler ile Islâm oldun. Müslümanlikta da bu selîm tabîatinden faydalanirsin, demektir.
b. Yâhud: Câhiliyet devrinde isledigin hayirlarla iyi bir nâm aldin. Ve bu içtimaî serefinle müslümân oldun, denilmis bulunmasi ki, bu daha câzibdir. c. Islâm'daki hayirlarinin haseneler i'tibâriyle ziyâde olmasi, ecri çogalmasi gibi bir ma'nâya hamledilmek de uzak degildir, denilmistir.

[23]
Hadîsin basliga uygunlugu "Peygamberlik mührü ile oynamaga basladim" sö zündedir. Bu hadîsin bâzi rivayetleri Cihâd, Habesistan'a Hicret ve Libâs'ta da geçmisti. Abdest Alma Kitâbi'ndaki Sâib ibn Yezîd hadîsinde de bu Peygamberlik Mührü geçmektedir: Sâib söyle demistir: Çocuklugumda teyzem beni Peygamber'in yanma götürdü de: Yâ Rasûlallah! Benim su kizkardesimin oglunun ayagindan rahatsizligi var, dedi. Rasûlullah basimi sigayip bana bereket duasi etti. Sonra abdest aldi. Abdest suyundan içtim. Sonra arkasinda durdum ve iki omuzu arasinda gerdek çadirinin koca dügmeleri (yâhud keklik yumurtasi) gibi nübüvvet hâtemini gördüm.

[24]
Buhârî, Sâbit'in Enes'ten olan bu rivayetini Cenazeler Kitâbi'nda uzunca bir metinle getirmistir.

[25]
Kadinin tek hurmayi iki yavrusuna taksîm edip de kendisinin bundan hiçbir-sey yememesi, Yüce Allah'in analarin gönlünde yarattigi hârika merhamet ve sefkatin en belîg bir misâlidir. Hadîsin son fikrasi, kiz çocuklarinin nafakasi.ter-biye edilip yetistirilmeleri hususunda gayret sarfetmenin cehennemden kurtulusu saglayan çok hayirli islerden oldugunu takrir etmektedir.
Bu hadîsi Müslim de Edeb'de getirmistir.

[26]
Müslim'de "Peygamber(S)'i omuzunda Umâme oldugu hâlde halka imâm ola rak namaz kildirir gördüm" rivayeti oldugu gibi, Ebû Davud'un Soner'inde de "Biz ögle, ya ikindi namazi için Rasûlullah'i beklemede, Bilâl de O'nu namaza da'vet etmis iken bir de baktik ki, kizinin kizi Umâme bintu Ebi'l-Âs omuzunda olarak mescide girip namaza durdu, biz de durduk" rivayeti vardir. Bunlara göre, bu hareketi farz namazda yapmis oluyor. Namaz Kitâbi'nda da belirtildigi üzere, âlimlerin bâzilari söyle demislerdir: Umâme'nin namazda iken omuzda tasinmasindaki incelik, kizlari sevmemek, tasinmalarindan çekinmek gibi Arab'in Câhiliyet'ten kalma çirkin âdetlerini hükmen ibtâl etmektir. Bu münasebetsiz çekinme ve büyüklenmeyi reddetmekte mübalaga olsun diye omuza alinabileceklerini bi'1-fiil göstermis oldu ki, fiil ile beyân, söz ile beyândan elbette daha kuvvetlidir (Tecrid Ter., II., 374-377 "313" ve hasiyesi).

[27]
Buyû'daki Ebû Hureyre hadîsinde Peygamber'in torunu Hasen'I kucaklayip sarmastigi, öptügü, sonra "Allah'im bu çocugu sev, bunu seveni de sev" diye duâ ettigi geçmisti (Tecrîd Ter., VI, 525).

[28]
Yüce Allah'in rahmeti nihayetsizdir. O'nun rahmeti sayiya, ölçüye sigmaz. Buradaki rakamla yapilan ifâdeyi söyle anlamalidir: Rahmet, hayir ve saadet ulastirmakla ilgili bir kudretten ibarettir. Kudret ise cüz'lere ayrilma ve adedlesme kabul etmeyen bir sifattir. Binâenaleyh bunun yüz adedine hasri ve tahsisi yeryüzünde bizim yanimizda olan ilâhî rahmet, kendi kerem ve inayet hazînesinde bulunan hudûdsuz rahmetin yaninda bir zerreden ibarettir demektir.

[29]
Âyetin Peygamber'in sözünü tasdîk ciheti, Allah'a ortak tanima sirasina, öldürme ve zinanin girdirilmesinden, bunlarin da en büyük günâhlar oldugunun bilinmis olmasindadir (Aynî).

[30]
Çocugu kucaga koymakta çocuk sevgisi, çocuga merhamet ve sefkat ma'nâsi oldugu gibi, koyanin tevâzû'unu ve hilmini de bildirme vardir

[31]
Ibn Hacer Fethu'l-BârFde söyle dedi: O, bu hadîsi evvelâ Ebû Temîme'den; o da Ebû Usmân senediyle isitmis, sonra Ebû Usmân'a kavusup bir de vasitasiz olarak ondan isitmise benziyor. Yâhud isitmesi Ebû Usmân'dan olmus da Ebû Temîme, bunda hadîsi tesbît etmistir (Kastallânî).
Bu hadîsin birer rivayeti Usâme ve Hasen'in Faziletleri bâbi'nda da geçmisti.

[32]
Hadîsin basliga uygunlugu, ahdi güzel korumayi içine almasi bakimindandir ki, o da Peygamber'in, Hadîce'nin ahdini koruyarak kardeslerine, dostlarina ve tanidiklarina et hediye etmesidir. el-Hâkim ile Beyhakî'nin Âise'den yaptiklari rivayetin sonunda Peygamber: "Ahdi güzel korumak îmândandir" buyurmustur. Buhârî, âdeti üzere zihinleri bilemek için ona isaretle yetinmistir. Bunun bir rivayeti Menâkib'da da geçmisti (Aynî, Kastallânî).

[33]
Hadîsin bir rivayeti Talâk'ta da geçmisti.

[34]
Buhârî 35 rakamli hadîste "Peygamber'e yükseltiyordu" ifadesiyle belirttigi saglamligi 36 rakamli senedi sevkederek daha da kuvvetlendirmistir.

[35]
Buradaki iki bâb ile hadîsler, cemiyetin himayesiz ve fakîr zümrelerinin nafakalarini ve geçimlerini saglamaya çalisanlarin faziletinin ve cemiyete yaptiklari hizmetin düsmanla Allah yolunda harbeden mücâhidin hizmeti derecesinde kiymetli oldugunu anlatmaktadir.

[36]
Basliga uygunlugu "Peygamber ince yürekli ve çok merhametli idi" sözünde-dir. Bunun bir rivayeti Namaz Kitabi, "Cemâat olduklari zaman yolcular için ezan okuma bâbi"nda da geçmisti.

[37]
"Her yas cigeri sulamakta ecir vardir" fikrasi, kendisinde hayât eseri olarak biraz rutubet bulunan her hayvani, her yas seyi sulamakta sevâb var demektir. Bu hadîsten alinan hükümlerin en miihimmi, su hayrinin Allah'a yakinlik oldugudur. Susuz bir köpegi sulamak magfirete vesile olunca, bir insanin susuzlugunu gidermenin evleviyetle magfirete sebeb olacagi muhakkaktir, hattâ bitkileri de...

[38]
Âyet, Musa'nin seçtigi yetmis adamin dualarinin bir kismidir: "Allah buyurdu: Ben azabimi kimi dilersem ona isabet ettiririm. Benim rahmetim ise herseyi kusatmistir. O 'nu sakinmakta, zekâti vermekte, bir de âyetlerimize îmân etmekte olanlara has olmak üzere yazip tesbît edecegim. Onlar yanlarindaki Tevrat ve IncîVde (ismini ve sifatini) yazili bulacaklari Ümmî Nebî olan o RasûVe tâbi' olanlardir..." (ei-A'râf: 155-157).

[39]
Bu hadîs cevâmi'u'I-kelim'den, yânî câmiali sözlerdendir. Iki küçük cümle ile en genis, en cem'iyyetli ve en sümullü ma'nâ ifâde olunmustur. Bu hadîsi ha-dîsciler daha degisik metinlerle de rivayet etmislerdir. En kisasi Buhârî'nIn bu metnidir.

[40]
Bâzi nüshalarda "Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-râhim. Kitâbu'l-Birri ve's-Silati, Bâbu'l-Vesâeti bi'1-Câri" seklindedir. Tavzih sahibinin nüshasinda böyle vâki' olmustur. Geçen babin sonundaki Cerîr hadîsinin serhini bitirince: Bu Edeb Ki-tâbi'nin sonudur, demis, bundan sonra da Besmele ve daha sonra söylediklerimizi zikretmistir. en-Nesefî rivayetinde ise "BismI'Ilâhi'r-rahmâni'r-rahîm. Bâbu'l-Vesâe bi'1-Câri ve Yüce Allah'in su kavli..." seklindedir (Aynî).

[41]
Komsu hakkini gözetmek hususunda gelen bu vasiyyetin mübalaga derecesinde bir ciddiyeti vardir. Komsu ta'bîrinde de müslümân, kâfir, âbid, fâsik, dost, düsman, mukîm, müsâfir, yararli, zararli, yakin, uzak istisnasiz bütün komsular dâhildir. Komsu sinirini Hz. Alî'nin "Ses isitilmek" suretiyle sinirlandirdigi rivayet edilmistir. Âise, her taraftan kirk evin komsuluk hakki bulundugunu bildirmistir. Korunacak komsuluk hakki da komsularla güzel geçinmek, hayir isteyici olmak, zarardan korumak, nasîhat edip görüp gözetmek gibi umûmî ta'-bîrlerle özetlenebilir.

[42]
Bu kelimelerin geçtigi âyetler: "Yâhud (Allah bu gemileri binenlerin) kazandiklari günâhlar yüzünden (firtina ile batirip) helak eder, birçogunu da bagislar (kurtarir) .

Tâ ki âyetlerimiz hakkinda mücâdele etmekte olanlar, kendileri için kaç (ip kurtul)acafc/fl/7 hiçbir yer olmadigini bilsinler" (es-Sûrâ: 34-35);
"O gün Allah: Bana iddia edip kattiginiz serikleri çagirin, der. Iste çagirmislar, fakat bunlar kendilerine cevâb vermemislerdir. Biz onlarin aralarina (cehennemden) bir uçurum koymusuzdur. Günahkârlar atesi görmüsler de onun içerisine düsenlerin kendileri olduklarini anlamislar, fakat ondan savusacak bir yer bulamamislardir" (el-Kehf: 52-53).

[43] "Mü'min olmaz" cümlesiyle nefyolunan îmânin esasi degil, îmânin kemâlidir; tam ve kâmil mü'min olmaz demektir.

[44] Buhârî hadîsi burada evvelâ Asim ibn Alî'den; o da Ibn Ebî Zi'b'den; o da Saîd el-Makburî'den; o da Ebû Surayh'ten senediyle getirdi, sonra da bunu diger mu-tâbaatlar ve senedlerle kuvvetlendirdi

[45] Bu hadîsi ayni metinle Müslim de Zekât'ta getirmistir. Hadîsteki "Çâre", "Câr"-in müennesidir. Arablar arasinda bir haremde zevcine mücâveret ettigi için zev ceye ' 'Çâre" denilir. Arabça'da kadinin darresine, yânî esine de kinaye yoluyla "Çâre" denildigi vardir. "Firsin", deve tabanina denir. Koyun tirnagi için de istiare edilmistir ki, burada öyledir. Lisânimizda "Paça" ta'bîr olunur. Burada bu kelime ile kasdedilen ma'nâ, hediye edilen sey az olsa bile hediye edilmesinin lüzumunu beyân ve bunun hor görülmemesidir...

[46] Bu ikinci hadîste Ibn Surayh rivayetini vesîkalandirici durumu da metindeki ifadeleriyle belirtmistir. Hadîsin "Konuklarina ikram etsin" cümlesinin ardindan bu konuklugun caize denilen gelip geçici kisminda konugun aile yemeginden daha hürmetli ve ikrâmli agirlanmasi ve caize, yânî gelip geçici konuklugun müddeti bir gün bir geceden Ibaret oldugu, üç güne kadar devam eden kqnukluk zamaninda âdet olan agirlamanin yetecegi, üç günden fazla olan konuklukta yapilan ikramin sadakadan ibaret oldugu ziyâdesini de rivayet etmistir. Iste bu ziyâde; Ebû Hureyre hadîsinden sonra bunun burada getirilmesi, onun en güzel te'kîdi i ve gerekçesi olmustur.

[47] Buhârî bunun bâzi rivayetlerini Suf a ve Hibe KItâblari'nda da getirmistir. Hz. Alî ile Âise'nin komsuluk sinirlamasi hakkindaki beyânlari 44. hadîsin hasiyesinde yazilmisti. Ebû Davud'un Merâstl'inde Ibn Sihâb'dan rivayetinde: “Kirk ev komsudur" buyurulmustur. Yûnus ibn Sihâb'a sordum: Bu kirk ev nasil ta'yîn edilir? dedim. Ibn Sihâb: Sagdan kirk, soldan kirk, önden kirk, arkadan da kirk! diye cevâb verdi, demistir.
Hasen ibn Hayy: Ortaktan sonra suf'a hakki, komsunundur; ister o komsu bitisik olsun, ister olmasin, müsâvîdir, demistir. Komsu suf asi hakkindaki delillerden birisi de Bezzâr'in Enes ibn Mâlik'ten, Tirmizî ile Tahavî'nin alti yol ile Semure'den rivayet ettikleri "Câru'd-döri ehakku bi'd-dâri = Bir evin komsusu o eve sefi' olmakta herkesten çok hakk sahibidir" hadîsidir. Bu açiklamalar daha genis olarak Suf'a bâbi'nda da verilmisti.

[48] Ma'rûf, akl ile idrâk olunup dînin de güzel saydigi söz, fiil ve amele denir, Münker mukaabilidir. Münker, akil ve dînin kabul etmeyip inkâr eyledigi söz ve amelden ibarettir. Kur'ân'da Yüce Allah "... Iyiligi emret, kötülükten vazgeçirmeye çalis..." (Lukmân: 17) hitâbiyle Peygamberine teblig ve irsâd vazîfesinin iki mühim ana düstûrunu ögretmistir. Buradaki Ma 'ra/da, halk arasinda alinip verilmesi âdet olup dînin tesvîk ve aklin güzel gördügü ikramlar, ihsanlar, iltifatlar, ziyafetler, içtimaî yardimlar dâhildir. Bunlarin hepsi sadakadir, sahibi için ecir ve sevaba sebeb olan seylerdir. Bu hadîs de cevâmi'u'l-kelimden, yânî az kelime ile çok ma'nâlar toplayan sözlerdendir.

[49] Bu hadîsteki "Çalisir, yardim eder, emreder, kendini serrden tutar" fiilleri gâ-ib emir sîgasiyle cezImli olarak da zabtedilmistir. Bu da ma'rûfun çok genis ma'-nâlan sâmil oldugunu gösterdigi gibi, millet ferdlerini en veciz sekilde iyiliklerin her çesidini ögreten ve kötülüklerin de her türlüsünden uzaklastiran çok kiymetli bir ahlâk düstûrudur. Bunun bir rivayeti Zekât'ta da geçmisti.

[50] Yânî güzel ve tatli sözün meydana getirecegi hayirlari beyân babi. Yüce Allah tatli ve güzel söz söylemeyi birçok yerde zikr ve emretmistir:
"Rabb*inîn yoluna hikmetle, güzel Ögütle da'vet et. Onlar/a mücâdelem en güzel olan yol ile yap... " (en-Nahl: 123);
"Fir'avn'a gidin. Çünkü o azdi. Ona yumusak söz söyleyin. Olur ki nasihat dinler yâhud Allah'tan korkar" (Tâhâ: 43-44);
"Sen kötülügü en güzel hasletle def et... " (d-Mü'minün: 96); "Ne iyilik, ne de kötülük bir olmaz. Sen kötülügü en güzel hasletle önle. O zaman görürsün ki, seninle arasinda düsmanlik bulunan kimse bile sanki yakin dost olmustur" (Fussilet: 34);
"Güzel kelimeler ancak O'na yükselir. Onu da iyi amel ve hareketler yükseltir..." (Fâtir: 10).
Burada Yûnus Emre'nin söz hakkindaki siiri de zikre deger:
Keleci bilen kisinin yüzünü ag Ide bir söz
Sözü pisip diyenin isini sag ide bir söz.
Söz ola kese savasi, söz ola kestire basi
Söz ola agulu asi bal ile yag ide bir söz.
Kelecilerin pisürgil, yaramazlarin sasirgil
Sözün usûle düsürgil dem agin çag ide bir söz
Yürüye yürüye yol gele, gâfil olma bilgin ile
Key sakin kim dile gele canina dag ide bir söz.
Kisi bile söz demini, demiye sözün kemini
Bu cihan cehennemini sekiz uçmak ide bir söz.
Yûnus imdi sez yatindan, söyle sözü gayetinden
Ki sakin ol sâh katindan seni irag ide bir söz

[51] Bu ta'lîk,Sulh ve Cihâd Kitâblan'nda getirdigi hadîsin bir parçasidir. Ibn Battal söyle demistir: Hos kelimenin sadaka olmasinin vechi sudur: Mal vermek, verilen kimsenin kalbini açar ve kalbindeki seyleri giderir. Güzel söz de böyledir, bu bakimdan güzel sözü sadakaya benzetmistir (Aynî).

[52] Bu hadîsin bir rivayeti Cehennemin sifati bâbi'nda da geçmistir. Müslim, Zekât; 20. bâbda, 68 rakamiyle birkaç rivayeti geçmektedir.

[53] Ebû Davud'un SümvTindeki rivayetine göre, yaslik degen topragin kazinip atilmasindan sonra, yeri üzerine bir kova su dökülmesi emredilmistir. Müslim'in rivayetinde bu A'râbî'yi yanma çagirip: "Bu mescidiere ne sidik, ne de baska pislik yakisik almaz. Bunlar ancak Allah 't anmak, namaz kilmak ve Kur'ân oku mak içindir" buyurmustur.
Buhârî'nin Tahâret'teki Ebû Hurevre'den getirdigi hadîsin sonunda: "Çünkü sizler güçlük degil, ancak kolaylik göstermek üzere ba's olundunuz" buyurdu, ziyâdesi vardir.

[54] Peygamber el parmaklarini birbirine geçirmekle mü'minler arasindaki içtimaî dayanismayi haricî bir misâl ile gösteriyordu.

[55] Âyetin tamâmi söyledir: "Ey îmân edenler, Allah'tan korkun, O'nun Rasûlü'-ne de îmân edin ki, Allah size rahmetinden iki kat nasfb versin. Sizin için yürüyeceginiz bir nûr lütfetsin. Sizi magfiret eylesin. Allah çok magfiret edici, pek merhametlidir" (el-Hadîd: 28).

[56] Rasûlullah'in sahâbîlerine ögrettigi sefaat, bir fikir için yâhud bir hacet sahibi için diger bir kimse yaninda istenen seyin kabulüne delâlet etmektir. Basliktaki âyette

bir muhtacin zaruretini gidermek için üçüncü sahis yaninda sefaat ve delâlet edene, o hayri isleyen gibi ecir ve sevâbdan verilecegi bildirilmistir. Peygamber de "Bir kul mü'min kardesinin yardiminda bulundukça Allah da o kufr yardimda bulunur" buyurmustur

[57]
Rasûlullah'in ahlâki Kur'ân'dan ibaret idi; O, Kur'ân danldigi için darilir, Kur'ân begendigi için begenirdi:
Sa'd ibn Hisâm, Hakîm ibn Eflah ile beraber Âise'ye gittim de:
— Ey mü'minlerin anasi! Bana Rasûlullah'in ahlâkindan haber ver, dedim. Âise:
— Sen Kur'ân okumuyor musun? dedi.
— Evet okuyorum, dedim. O:
— Allah'in Peygamberi'nin ahlâki Kur'ân'dan Ibaret idi, dedi (Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn ve kasrihâ, "Gece namazini ve uyuyakalip yâhud hasta olup da bunu kilamayani cami' olan bâb", Müslim Ter., II, 384-388 "746").

[58]
Bunun bir rivayeti "Herseyde incelik ve yumusaklik babi' 'nda 53 rakamiyle geçmisti.

[59]
Hattâbî dedi ki: Bu duâ iki veçhe muhtemil olur: Biri "Yüzü yere düssün de alnina toprak bulassin", biri de bunun ona tâat duasi olmasidir ki, "Namaz kilsin da alni topraklansin" demek olur.
Bu "Alni toprak olasi" sözünü Arablar hakikat ma'nâsina degil de, daha çok mecaz olarak kullanirlar. "Eli toprak olasi", "Yüzü toprak olasi", "Allah canini alsin" ta'bîrleri de ekseriya hakikat ma'nâsina degil, mecazî ma'nâda kullanilir. Buna göre Peygamber'in bu "Alni toprak olasi" duasi, hakikat ma'nâsina degil de, namaz kilip secdede alnina toz toprak bulasmasini temennîden ibaret ölür.

[60]
Kaadi lyâd söyle dedi: Bu adam Uyeyne ibn Hisn'dir. Islâm'i izhâr etmis ise de henüz mü'min olmus degildi. Peygamber insanlar onu tanisinlar ve onun hâlini bilmeyenler onunla aklanmasinlar diye onun hâlini beyân etmek istemistir. Onda Peygamber'in hayâtinda da, ondan sonra da îmâninin za'fina delâlet eden hâl vardi. Nihayet mürtedlerle beraber irtidâd etmis, kendisi esîr olarak Ebû Bekr'e getirilmistir. Peygamber'in onu "Kabilenin kötü kardesidir" diye vasiflamasi, nübüvvet alâmetlerindendir. Çünkü onun kötülügü, Peygamber'in vasfettigi gibi meydana çikmistir. Peygamber ona karsi ancak onu ve benzerlerini Islâm'a isindirmak için yumusak konusmustur (Nevevî).

[61]
Bu, Vahy Bâbi'nda geçen hadîsin bir parçasidir.

[62]
Buhârî, Menkabeler Kitabi, Zemzem kissasi ve içinde Ebû Zerr el-Gifârî'nin Islâm'i babi; Müslim, Sahâbîlerin Faziletleri Kitabi, "Ebû Zerr'in faziletlerinden bir bâb", Müslim Tercemesi, VII, 390-397 (132 "2473")

[63]
Peygamber'in hârika cesaretini ve yigitligini ortaya koyan daha birçok hadîsler vardir. Bunlardan biri bir sefer esnasinda Istirahat ederlerken Peygamber'in yalniz basina bir agaç altinda uyudugu sirada, bir bedevinin O'nun kilicini çekerek bas ucunda dikilmesi ve Peygamber'i öldürmekle tehdîd edisi, Peygamber'in hârika cesareti ve sogukkanli, te'sîrli sözleri karsisinda kilicinin elinden firlayip düsmesi vak'asi anilmaya deger: Buhârî, Zâtu'r-Rikâ' gazvesi babi.
Esasen Rasûlullah'm kildigi her namaz sonunda yaptigi dualardan biri de ümmetine yigitligi asilayip ögretmek için, korkakliktan Allah'a siginmakti.

[64]
Bunun birer rivayeti Cenazeler Kitâbi'nda "Kefeni hazirlamak isteyen kimse babi "nda ve Libâs'ta geçmisti.

[65]
Enes ibn Mâlik, Peygamber'in Medine'ye hicret etmesinden sonraki aylar içinde hizmetine girmis olduguna göre, dokuz sene birkaç ay devamli hizmetinde bulunuyordu. Bu hesâbca kesirler bir sene i' ;bâr edilmistir

[66]
Bu hadîs, Peygamber'in en küçük hizmetine herkes can feda etmek isterken, ehlinin hizmeti ile mesgul olmakla gösterdigi büyük tevâzu'unu ortaya koyuyor. Âise'nin Tirmizî'nin Semâil'indekI lafzi sudur: "O da her beser ferdi gibi bir ferd idi. Elbisesini temizler, davarini sagar, kendi hizmetçigini görürdü." Hâkimin Iklîl'deki rivayetinde "Eliyle ne bir kadina, ne bir hizmetçiye vurdugunu görmüs degilim" demistir. Allah O'na salât ve selâm eylesin!

[67]
Buhârî'den baska hadîsçiler bu hadîsin alt tarafini da su suretle rivayet etmislerdir: "Allah bir kisiye bugz edip ondan nefret edince de Cibril'e:
— Ben fulân kisiyi sevmiyorum, onu sen de sevme! diye emreder. Cibril de onu sevmez. Sonra Cibril de gök halkina:
— Allah fulân kisiyi sevmiyor, siz de onu sevmeyiniz! der.
Göktekiler de o kimseyi sevmezler. Sonra yerdeki insanlarin gönüllerine (Allah tarafindan) o kimse hakkinda bir nefret konulur (da insanlar arasinda sevilmez olur)".
Bu ziyâde rivayeti îsmâîfî, Ibn Cureyc'den gelen bir yol ile getirmistir. Tûfî de: Buhârî, Sahîh'mde hadîsin muhabbet ve ragbete dâir kismini rivayet etmis de bugz ve nefrete âid kismini birakmis diye ta'rîf etmistir.
Hadîsin birinci kismi:Müslümân]ar arasinda sevimli olan her kisi Allah yaninda da sevimlidir suretinde umûmî bir hükmü içine almistir. Ikinci kismi da bunun aksi bir hükmü içine alir, yânî: Müslümanlar arasinda nefret edilen her kisi Allah yaninda da sevilmez bir kisidir hükmünü içine alir.

[68]
Beydavî söyle dedi: "Bu üç sey bu lezzeti meydana getirici olan îmânin kemâline unvan yapildi. Çünkü kisinin îmâni, ni'met veren ve mutlak olarak herseye . kaadir olanin, ancak Allah oldugu, ondan baska verici ve mâni' olucu bulunmadigi, ondan baskalarinin sâdece mi'mete vâsita oldugu inanci gönlünde kuvvetle yerlesinceye kadar kemâle ulasmaz..." Bunun biraz degisik bir rivayeti îmân Kitabi, "Rasûlü sevmek îmândandir bâbi"nda da geçmisti. Yardim isteme ancak Allah iledir (Kastallânî).

[69]
Buhârî bunun tamâmim bu isnâd ve metinle Hacc Kitabi, "Minâ günlerinde hutbe bâbi"nda, Ibn Abbâs ve Ebû Bekre'den de ilim Kitabi, "Peygamber'in, kendisine teblig edilen kimse bizzat isitenden daha iyi belleyici olabilir sözü babi"n-da getirmistir. Bu hutbeleri Müslim Hacc'da, Câbir'den en uzun ve tamam metinlerle rivayet etmistir.

[70]
Peygamber'In maksadi -Allah Peygamberi'nin maksadini en bilendir- müslü-mân ile sövüsmek fisk ve fucûr ehlinin, müslümân ile kital de küfür ehlinin sânindan oldugunu beyân olsa gerektir. Küfür ehlinin sânindan olan ahlâk ve fiiller vakia insani âsî mertebesine de düsürüp hemen îmânini gidermez. Fakat îmân kalesini yaralayip sahibini Allah korusun küfür ve nifak vadisine sürüklemelerinden korkulur (Ahmed Naîm).

[71]
Fisk ve Fusûk, hakk yoldan çikmak ma'nâsina umûmî bir ta'bîrdir. "Hani biz meleklere: Âdem için secde edin demistik de Iblîs'ten baskasi hemen secde etmislerdi. O ise cinnden oldugu için Rabb'inin emrinden disari çikmisti. Simdi siz beni birakip da onu ve onun neslini (avenesini), hepsi sizin düsmaniniz oldugu hâlde dostlar edinir misiniz? Zâlimler için ne kötü trampadir bu!" (el-Kehf: 50). Bu âyette de Hakk'in emrinden çikmanin mâhiyeti umûmîdir, her veçhile sapkinliktir. Fiskm mâhiyeti böyle umûmî oldugundan, hadîs, her hangi kötü bir sifati baskasina isnâd edip de, isnâd olunan kimse onunla muttasif olmayinca, o kötü sifatin onu isnâd edene dönmesi hükmünü tesbît etmistir. Böylece hadîsin ma'nâsi umûmî bir ahlâk kaanûnudur.
Eger fisk ve küfür isnâd olunan kisi, hakîkaten fâsik veya kâfir olursa, isnâd eden kimse sözünde sâdik oldugundan, o kötü sifatin kendisine dönmemesi ve bu isnâddan dolayi günahkâr ve ahlâkan sorumlu olmamasi gerekir. Su kadar ki, bu sorumsuzluk mutlak degildir. Nasîhat gibi, terbiye gibi bir hayir maksadina, bir fazilete âid olmakla sartlidir. Böyle bir niyetle kisinin kusurunu yüze vurmak caizdir. Fakat kisiyi ayiplamak, ayibiyle teshîr etmek, ezâ eylemek maksadiyle isnâd ederse caiz degildir. Çünkü

bu yolda hareket, düsmanliktir. Dosta düsen vazife, dostun kusurunu açmak, saçmak degil, ögüt vermektir, düzeltmek, iyilestirmektir...

[72] Bunun bir rivayeti yakinda geçmisti

[73] Sabit ibn Dahhâk'in bu hadîsi, birkaç hadîsin özetidir ve bes hüküm toplamaktadir:

a. Islâm milletinden baskasi adina yemîn, ve:

b. Mâlik olmadigi seyi adamak mu'teber degildir.

c. Intihar,

d. Mü'mine la'net etmenin, onu öldürmek gibi günâh olmasi. Çünkü la'net mü'minin âhiret menfâatlerinin zevalini temennî oldugundan, öldürmekle müsâvî günâh sayilmistir.

e. Mü'mine "Yâ kâfir!" diye küfür isnadi. Bu da kisinin dünyâ menfaatlerini ihlâl ettigi için, onu öldürmek derecesinde günâhtir.

[74] Bunun bir rivayeti Bed'u'l-Halk'ta "Iblîs'in ve ordusunun sifati bâbi"nda geçmisti.

[75] Basliga uygunlugu "Fetelâhâ" sözündedir ki, o da çekisme ve husûmet ma'nâ-sma olup bu da ekseriya sövüsmeye götürür. Bu hadîsin birer rivayeti îmân ve Hacc'da da geçmisti.

[76] Velîd ibn Müslim'in kesik rivayetine göre sövülen zât Bilâl Habesî imis, Ebû Zerr ona: "Kara kadinin oglu!" diye sövmüs. Bilâl'in sikâyeti üzerine Peygam-ber'in bu azarlamasi vâki' olunca Ebû Zerr yanagini yere koyup: "Bilâl ayagiy-le basmadikça yanagimi yerden kaldirmayacagim" diyerek kusurunu affettirmek istemistir. Bunun da birer rivayeti îmân ve Itk'ta geçmisti.

[77] Peygamber'in bu "Zu 'î-yedeyn ne diyor?" sözü Namaz Kitâbi'nin evvellerinde "Mescidde parmaklan birbirine geçirme bâbi"nda geçen hadîsin bir parçasidir. Buhârî bununla lakab, sahsi tanitmak için olursa, Peygamber'in kullandigi gibi kullanmanin cevazina isaret etmek istemistir.

[78] Basliga uygunlugu "Peygamber'in Zu'I-yedeyn diye çagirir oldugu zât" sözün-dedir. Çünkü o sahis böyle denmekle taniniyordu. Böyle olan sifatlari kullanmak caiz olmaktadir.

[79] Giybet, bir kimsenin yoklugunda hoslanmayacagi birsey söylemektir. Peygamber (S):

— "Giybet nedir bilir misiniz?" buyurdu. Sahâbîler:

— Allah ve Rasûlü en bilendir, dediler.

— "Kardesini hoslanmayacagi birsey ile anmandir" buyurdu.

— Ya söyledigim kardesimde varsa? denildi.

— "Eger söyledigin onda varsa giybet gelmis olursun. Ve eger söyledigin onda yoksa o vakit ona iftira etmis olursun" buyurdu ki, bunu Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Neseî ve digerleri de zikretmislerdir...

Âyet giybetin tab'an, aklen ve ser'an çirkinligini tasvirdir. Giybet edilen kimse gâib olup, söylenen söze suuru bulunmamak ve o anda müdâfaa edecek vaziyette olmamak hasebiyle bir ölü, hem de kardes olan bir ölü ve o vaziyette onun kötülügünü söyleyerek giybet ile haysiyetine saldirmak bir ölünün etlerini parçalayip yemek kabilinden bir canavarlik olmak üzere tasvîr olunuyor... {Hakk Dîni, VI, 4474-4476).

[80] Peygamber'in bu fiiliyle onbes asir önceden yas hücrelerin çevresinde biyo-manyetik alan meydana gelip serrli cereyanlardan orayi korudugunu bildigi, daha dogrusu kendisine bunun bildirildigi anlasiliyor.

[81] Bunun bir rivayeti Ensâr kabilelerinin fazîleti babinda geçti, basliga uygunlugu, islâm'a giristeki fazilet dereceleri mukaayesesinin umûmundan alinir.

[82] Rasûlullah, kötülügünden sakinmak ve onu iyilestirmek için o kimseye yumusak sözler söyleyip müdârât etmis oluyor. Bunun bir rivayeti yakinda geçmis, orada Kaadi Iyâd'in bu vak'a hakkindaki açiklamasi verilmisti.

[83] Bunun da bir rivayeti yakinda geçmisti. Bunlarin kendilerine büyük ve mesakkatli birsey olmayan ve fakat Allah katinda büyük günâh olan bu iki sey yüzünden azâb edildikleri apaçik ifâde edilmistir: "... Hiçbir bilginiz olmayan seyi agizlarinizla söylüyordunuz ve bunu kolay saniyordunuz- Hâlbuki ftw(nun günâhi) Allah katinda büyüktür" (en-Nûr: 15).

[84] Fethu'l-Bârî'dt söyle dedi: Buhârî bununla, hakkinda söz tasman kisi kâfir ve zararli oldugu zaman, onlarin zarar ve fesâdlanndan korunmak için ve tedbîr almak için o gibilerin haberlerini nakletmenin cevazina isaret etmis gibidir. Nitekim küffâr beldelerinde casusluk yapmak ve onlarin zararli faâaliyetlerini nakletmek caiz olur... (Kastallânî).

[85] Birinci âyetin bir evveliyle tamâmi söyledir: "Onlar arzu ettiler ki, sen yumusak duvranasin da kendileri de yumusaklik göstersinler. Alabildigine yemin eden, izzeti nefsi bulunmayan, dâima ayiplayan, lâf getirip götürmeye kosan, hayirdan durmayip men 'eyleyen, asiri zâlim, çok günahkâr, kaba, hasîn, bütün bunlardan baska da kulagi kesik (damgali soysuz) olan hiçbir kisiyi tanima" (en,-Nûn: 9-13).

[86] Kattât, "Nemmâm" demektir; koguculuk etmek ma'nâsina olan "Ennemmu" lafzindan mübalaga sîgasidir. "Nemime" de ondan isimdir, koguculuk'tur. "Kattât" ile "Nemmâm" arasinda sârih Hattâbî ve Seyyid Serîf söyle bir fark bildirirler: "Nemmâm ", insanlar arasinda söz getirip götürerek birbirine düsüren kimsedir. "Kattât", görünmez gizli bir yerden söz dinleyen, sonra da bu dinledigi sözü nakleyleyen kimsedir ki, bunun fesâd ve kötülügü daha büyüktür. Kaamûs Mütercimi Âsim Molla: "Kattât'a Türkçe'de "Dikici" derler, demistir.

[87] "Atfah'tn ihtiyâci yoktur" demek, Allah yalan söyleyen ve yalanla, cahillikle amel eden kimsenin tuttugu oruca hiç kiymet vermez ma'nâsmadir. Bunlar zâten nehyedümis iken oruçlu için daha da fena oldugu ve orucun kemâli, bunlardan dilin tamâmiyle salim olmasiyle hâsil olacagina delâlet etmektedir. Yalan ve giybet, âlimler cumhuruna göre, orucu bozmaz, fakat orucun kemâl ve faziletini yok eder.

Sufyân es-Sevrî, giybetin orucu bozacagina hükmetmistir. Mucâhid'in de "Iki huy orucu bozar: Giybet ve yalan" dedigini: el-Leys Ibn Sa'd, Mucâhid'-den rivayet etmistir.

[88] Müslim'in Abdullah ibn Umer'den rivayet ettigi bir hadîste münafik, iki davar sürüsü arasinda saskin bir koyuna benzetilmis, saskin koyunun iki sürüden kâh birisine, kâh öbürüsüne kostugu gibi, münafik da cemiyet içinde bazen bir halk zümresine, bazen de Öbür halk zümresine kosar buyurulmustur (Müslim, Kitâ-bu sifati'1-münâfikîn ve ahkâmihim, 18-"2784")-

[89] Bunun bir rivayeti Cihâd'da "Peygamber'in müellefeye atiyye vermesi bâbi"n-da geçti.

[90] Buhârî, Sa'd ibn Ebî Vakkaas'in bu hadîsini, Abdullah ibn Selâm'm menkabe-leri bâbi'nda senedli olarak getirmisti

[91] Bunun bir rivayeti Libâs Kitâbi'nda geçmisti.

Buradaki baslik ve sevkedilen hadîsler, fazîlet ve iyilik sahibi kimselerin bu meziyetlerinin söylenebilecegini,bunlarla övülmelerinin caiz oldugunu göstermektedir. Çünkü iyi vasifli kimseleri bu vasiflanyle övmek, o vasiflarin tesvik edilip baska kimseler tarafindan da benimsenmesini saglar.

Peygamber kendi hayâtinda Hassan ibn Sabit, Ka'b ibn Zuheyr, Abdullah Ibn Revâha gibi sâirlerin siirleri ve hutbelerinde medholunmus, kendisi de bu sâirleri övüp medhetmistir.

[92] en-Nahl: 60. âyet hakkinda Ibn Mes'ûd: Kur'ân âyetleri içinde hayri da, serri de en toplu bir surette bir arada zikreden âyet budur, demistir. Eger Kur'ân'da baska âyet olmasaydi yalniz basina bu âyet "Sana bu Kitâb'i herseyin apaçik bir beyâni, bir hidâyet, bir rahmet ve müslümânlar için bir müjde olmak üzere peyderpey indirdik" (en-Nahl: 89) denmeye kâfî gelirdi, ihtimâl ki bu 60. âyetin 89. âyetten sonra getirilmesi de buna isaret ve tenbîh içindir (Beydâvî).

Bu âyetin hutbelerden sonra minberlerde okunmasi Umer ibn Abdilazîz (99-101)'in halifeligi zamaninda ve onun emriyle baslamistir, Allah kendisinden fazi olsun... (Seyhzâde).

[93] Baslikta zikredilen âyetlerle hadîs arasindaki uygunluk, Hattâbî'nin sözlerinden alinan su özettir: Allah bagyden nehyedîp, bagyin zararinin bâgîlik yapana dönecegini, bagye ma'rûz kalan kimseye de yardimin garanti oldugunu bildirince, bagye ugrayana yakisanin, bagy yapani affetmek suretiyle ihsanina karsi Allah'a sükretmesi oldugudur. Peygamber de bunu misâl edinmis, sihirle belâ-landigmda sihir yapana ceza vermeye kudreti bulunmakla beraber, onu cezâ-Iandirmamistir... (Aynî, Kastallânî).

Bu tatbîkaati, basligin sonundaki müslümân yâhud kâfir hiçbir insan üzerine serr tozutmamak fikrasina da tam uymustur.

Hadîsin bir rivayeti Tibb Kitabi, "Sihir bâbi"nda da geçmisti.

[94] Allah'in rizâsi yolunda yürüyerek kazanacaginiz iyi huylarla sefkatte, rahmette, mahabbette, birbirinize yardim ve nasîhat etmekte neseb kardesleri gibi olunuz.

[95] Hadîsin son fikrasi darginligin ve küslügün müddetinin sonunu üç gün olmak üzere sinirlamistir. "Müslümânin müslümâna küslügü tülbend kuruyuncaya kadardir" atalar sözü, barisma müddetini daha kisa bir zamanla hudûdlandirmistir.

[96] Ism, sonunda üzerine ukubet sabit olan günâhtir. Çünkü zann, ihtimâl üzere bir hüküm oldugundan bir kismi hakka hiç isabet etmez, etmeyince de baskasinin hakkini ilgilendiren hususta o suretle aleyhine hüküm bühtan ve iftira ve bir vebal olur. Bilhassa zannin mensei sirf nefsî isler oidugu zaman, hatâ daha da büyük olur. Zannin bâzisi ism ve vebal olunca da böyle bir vebal ve zarara düsmemek için ihtiyat etmek ve hangi nevi' zanndan oldugunu düsünebilmek üzere onun birçogundan sakinmak lâzim gelir. Nehyolunan çirkinliklerden birçogu da böyle zannlardan meydana gelir. Gerçi zannin hepsi ism ve günâh degildir. Allah'a ve mü'minlere güzel zann gibi vâcib olan zann da vardir. Nitekim "Onu isittiginiz vakit, erkek mü 'mirilerle kadin mü 'minler kendilerine hayir zann-da bulunsalardi..." (en-Nûr: 12) buyurulmus ve kudsî hadîste: "Ben kulumun bana zanmyamndayimdir" diye gelmistir. Peygamber (S): "Herbiriniz Allah'a güzel zannederek ölsün" ve "Güze! zann imândandir" buyurmustur. Amelî islerde, kesinlik bulunmayan hususlarda zannî delîl ile amelin vâcib oldugu yerler de vardir. Sonra maisetle ilgili hususlarda oldugu gibi, mübâh olan zannlar da vardir. Lâkin zannm bir kismi da haramdir. Yakîn vâcib olan ilahiyatta, nü-büvvâtta zann haram oldugu gibi, Allah'a ve salâh ehline kötü zann da haramdir. Peygamber (S) "Allah Taâlâ müslimden kanini, irzini ve kendisine kötü zannedilmesini haram kilmistir" buyurdu. Iste bu âyet de bu siyakta gelmistir. Ve hepsinin degil, bâzi zannin ism oldugu tasrîh buyurulmustur (Hakk Dîni, VI, 4471-4472).

[97] Bu hadîsin bir rivayeti yakinda bundan önceki bâbda da geçmisti.

[98] Buhârî, Âise'nin bu hadîsini iki ayri sened ve metinle getirmis oldugu için biz de eksiltmeden sened ve metinleri aynen tercüme edip yazdik. Münafiklar Pey-ganiber'e vahiy ile bildirildiginden, buradaki zann ta'bîri yakînî ilim ile temr edilmistir. Bu hadîslerdeki zann, nehyedilmis olan zann nev'inden degildir. Çünkü bu, hâli o iki kisinin hâli gibi olacak kisileri sakindirma makaamindadir. Nehy ise ancak dîni ve irzinda salim olan müslümâni kötü zannetmektendir. Münafiklarin her türlü hâlleri ve hareketleri Tevbe Sûresi'nde tafsîlâtiyle bildirilmistir. Onun için Ibn Abbâs: "Biz bu sûreye Nâdiha derdik, bütün münafiklari vasiflarindan tanirdik. Fakat Allah münafiklari öldürmeyi emretmedi" demistir. Peygamber'den ve O'nun bildirdiklerinden baskalarinin münafiklari tanimasi zann iledir. Çünkü Allah "Siz onlari bilmezsiniz, onlari ancak Allah bilir" (el-Enfâl: 60) buyurmustur.

[99] Basliga uygunlugu, Allah'in onun günâhlarini örtmesi, mü'min kulun da günâhlarini kendi üzerinde örtüp gizli tutmasini gerektirmesi yönündendir

[100] Bu "Necvâ Hadîsi" diye meshurdur. Buhârî bunun bâzi rivayetlerini birkaç yerde getirmistir. Mezâlim ve Tefsîr'de (Hûd: 18. âyetin tefsîrInde) daha genis bir metinle geçmisti.

Necvâ: Yavasça söz söylemege denir ki, fisildamak ta'bîr olunur. Ibn Esîr de en-Nihâye'de: Necvâ, Isimdir, masdar yerinde durur, kiyamet gününde Allah Taâlâ'nm, mü'min kuluna gizlice hitabidir, der- Buhârî sarihleri de: Necvâ: Allah ile mü'min kulu arasinda kiyamet günündeki gizli konusmasidir ki, bunda kuiun ma'siyetleri gizlice kendisine sayilir ki, Allah'in facilidir, demislerdir.

Tiybî de söyle demistir: Bu hadîsteki kenef ve ilâhî koruma, kusun kanadindan istiare buyurulmustur. Kus kanadiyle kendini örtüp korudugu gibi, yumurtasini da örtüp muhafaza eder. Iste bu hâl Allah'in, mü'min kulunu mahser halkinin bakislarindan setredip rezîl ve rüsvây olmaktan korumasi ma'nâsma istiare buyurulmustur.

[101] Âyet iki evvelkisiyle söyledir: "Insanlar içinde öylesi vardir ki, ne bilgisi, ne is-tidlâl edecegi bir senedi, ne de aydinlatici bir kitabi olmaksizin, (insanlari) Allah yolundan saptirmak için (kibirle) yanini egip bükerek, Allah hakkinda kavga eder durur. Dünyâda rüsvâylik onundur. Biz ona kiyamet gününde de yangin azabim tattiracagiz. Bunun sebebi iki elinin önden gönderdigi seylerdir ve çünkü Allah, sübhesiz, kullari hakkinda zulmedici degildir" (ei-Hacc: 8-10).

[102] Bunun bir rivayeti Nûn Sûresi Tefsîri'nde de geçmisti. Bu hadîste sayilan cehennemlik sifatlar daha genis olarak Nûn: 8-15 âyetlerinde de sayilmaktadir.

[103] Rasûlullah'in elinden tutmakla murâd, bunun lâzimi ma'nâsidir ki, o da Rasû lullah'in o kadina inkiyâd etmesidir. Onun bu hareketinde büyük tevazuu, alçak gönüllülügü ve kibir nevi'lerinin hepsinden tamâmiyle beri oldugu apaçik görülmektedir. Allah'in salât ve selâmi üzerine olsun!.

[104] Âise'nin Îbnu'z-Zubeyr hakkinda, onunla konusmamaya nezretmesi ve isi ondan ebediyyen ayrilmaya kadar vardirmasi haramdir, mekruhtur diyenlere söy^ le cevâb verilmistir: Âise, Ibnu'z-Zubeyr'in "Ben Âise'yi muhakkak bundan men' ederim" sözünü söylemekle büyük bir günâh isledigini düsünmüstür. Çünkü bu sözde Âise'nin kadrini eksiltmek ve onu tasarruftan men' etmeyi gerektirecek bir israfa nisbet etmek ma'nâsi vardir. Mü'minlerin anasi olmasi, teyzesi olmasi ve kizkardesinin oglu olmasi da bunlara eklenince Âise, tbnu'z-Zubeyr'den sâdir olan isin bir nevi' isyan ve ezâ vermek oldugunu, ve bunun da özürsüz olarak Tebük gazvesinden geri kaldiklari için onlara ceza olarak Peygamber'in bütün müslümânlari Ka'b ibn Mâlik ve iki arkadasiyla konusmaktan nehyet-mesi ma'nâsinda görmüstür... (Kastallânî).

[105] Hadîste küslügün son müddeti üç gece olmak üzere sinirlandirilmistir. Bundan daha az bir zaman içinde ilk selâm veren mü'minin daha hayirli ve faziletli oldugu anlasilir.

Sonra iki mü'min arasindaki darginligin selâm vermek suretiyle zail olup gidecegi de bu hadîsten alman hükümler cümlesindendir. Küslük hakkindaki bu hükümler

beseriyet îcâbi iki mü'min arasindaki alisilan darginliklara âiddir. Asî, fâsik ve zâlim kimselerden yüz çevirmek ise hadîste bildirilen ale'1-âde küslük mâhiyetinde degildir. Onlardan sakinip çekinmek Kitâb ve Sünnet'in emrettigi bir vazifedir. Nitekim Tebûk gazvesinden özürsüz geri kalan Ka'b ibn Mâlik ile arkadaslarina Peygamber'in emriyle elli gün ne selâm verilmis, ne de güler yüzle bakilmisti. Sonra bu üç sahâbî Allah tarafindan affolunarak sahâ-bîler arasindaki eski serefli yerlerini almislardi: Magâzî Kitabi, "Tebûk gazvesi babi", Ka'b ibn Mâlik hadîsi; et-Tevbe: 117-118.

[106]
Buhârî, Magâzî Kitabi, "Tebûk gazvesi babi", Ka'b ibn Mâlik hadîsi, et-Tevbe: 117-118.

[107]
Buhârî bu hadîsin bir rivayetini Nikâh Kitabi, "Kadinlarin kiskançligi ve öfkelenmeleri bâbi"nda, 157
rakamiyle; Müslim de Fadâil'de getirmistir:
"Müslim Tercemesi, Sahâbîlerin Faziletleri Kitabi, "Hz. Âise'nin fazileti hakkinda bâb", VII, 341-342, 80 "2439".

[108]
Basliga uygunlugu ve cevâb olan yeri "Gündüzün iki tarafinda sabah ve aksam vakitlerinde Rasûlullah bize muhakkak gelirdi" sözündedir. Hadîs, Peygamber'in ve sahâbîlerinin Medine'ye hicreti babinda uzun bir metinle geçmisti, burada kisa bir parçasini getirmistir.

[109]
Bu, Oruç Kitâbi'nda geçen Ebû Cuhayfe hadîsinin bir parçasidir.

[110]
Bu hadîsin bir rivayeti de Namaz Kitabi, "Duna namazi bâbi"nda geçti.

[111]
O, üzerinde istebraktan takim elbise olan adam Utarit ibn Hâcib idi. Bu Benû Temîm reislerinden "Zu'I-kavs = Yay sahibi" lakabiyle taninan zâttir. Benû Te-mîm kabîlesi tarafindan Peygamber'in huzuruna gönderilen yetmis-seksen kisilik kalabalik hey'etin basinda olanlardan biri idi.
Bu hadîsten, hey'etlerle karsilasma sirasinda en güzel elbiseler giyme hükmü alinmistir. Bunun bir rivayeti Libâs Kitabi, "Ipek, kadinlar içindir bâbi"n-da geçmisti.

[112]
Bu, Medîne'ye hicret bâbi'nda geçen hadîsten bir parçadir

[113]
Bu da Ensârin Faziletleri kisminda geçen hadîsten bir parçadir

[114]
Bu hadîsin tam bir rivayeti Buyu' Kitâbi'nin evvellerinde geçti.

[115]
Bunun bir rivayeti Kefalet Kitâbi'nda geçmisti.
Bu hilfler, bu dostluk ve ittifaklar, saldirilardan korunmak veya diger ka-bîleler aleyhine hareket etmek üzere yapilirdi. Bir çanaga kokulu bir su doldurmak, ellerini bulayarak Ka'be duvarina sürmekle yemini kuvvetlendirmek Câhiliyet âdetleri cümlesinden idi. Peygamber "Müslümanlikta hüf yoktur"^buyurarak Arab'in alisik oldugu bu âdetleri kaldirmis ve yerine dînî bir kardeslik ahdi ikaame etmistir.

[116]
Tebessüm, sevinç sebebiyle yüzün yayilip sessiz olarak dislerin meydana çikmasina kadar agzin açilmasidir. Eger sesli olup uzaktaki kimse isitecek olursa, bu, kahkahadir. Eger yalniz yakindaki isitecek kadar sesli olursa bu da Dihk, yânî gülmedir. Bunun için agizm ön tarafindaki dislere Davâhik, yânî gülen disler ismi verilir.

[117]
Fâtima'nin bu sözü, Peygamberin vefati bâbi'nda geçen hadîsin bir parçasidir.

[118]
Ibn Abbâs'm bu sözü Cenazeler Kitâbi'nda ölünün arkasindan aglamanin hükmü konusunda yapilan bir münâkasayi anlatan Ibn Ebî Muleyke'nIn uzunca hadîsi içinde söylenmisti. Bu söz yakm lafizla Kur'ân'da da geçmektedir:
"Sübhesiz ki, en son gidis ancak RabbHnedir. Hakikat su: Güldüren de aglatan da ancak O'dur. Hakikat su: Öldüren de, dirilten de O'rf«r"(en-Necra: 42-44).

[119]
Basliga uygunlugu "Rasûlullah ise gülümseme üzerine birsey artirmadi" sözün-dedir. Bunun bir rivayeti Talâk'ta, "Karisina: Sen bana haramsin diyen kimse bâbi"nda geçmisti.

[120]
Bu hadîste kadinlarin Umer'e karsi kullandiklari "Çünkü sen yogun sözlü ve katisin- Efazz ve aglaz" tafdîl isimleri, tafdîl ma'nâsma alinmadigi takdîrde "Sen Allah 'tan bir rahmet sayesindedir ki, onlara yumusak davrandin. Eger kaba ve kati yürekli olsaydin, onlar etrafindan herhalde dagilip gitmislerdi. Artik onlan bagisla, Allah 'tan günâhlarinin magfiretini iste. Is hususunda onlarla müsavere et. Bir kerre de azmettin mi artik Allah'a güvenip dayan... " (Âlu Imrân: 159) âyetiyle zidlik olmaz.
Bunun bir rivayeti Bed'u'1-Halk, "Iblîs'in ve ordularinin sifati" ile Fadâ-il'de "Umer'in menkabeleri bâbi"nda da geçmisti.

[121]
Basliga uygunlugu "Rasûlullah da sahâbîlerinin bu sevinçli sükûtlarina (taaccüb edip) güldü" sözündedir. Bunun bir rivayeti Magâzî'de, "Tâif gazvesi bâ-bi"nda geçmisti.

[122]
Basliga delîlligi "Peygamber (S) yan disleri meydana çikip görülünceye kadar güldü" sözündedir. Hadîsteki "Lâbeteyhâ = Medîne'ninikilâbesi", Uhud'laÂir Daglari'dir. Bu iki dag arasindaki arazîye "Medîne Haremi" denildigi daha önce geçmisti. Bunun bir rivayeti Oruç Kitabi, "Ramazân'da cima eden kimse bâbi"n-da geçti. Orada da ifâde edildigi üzere bu hadîs, dîn mürsidlerine dîn ögretiminde tutulacak yolu gösterir: Dîn âlimlerinin güler yüzlü olmalarini, ögrencileri nfk ve yumusaklikla dîne isindirmalarini ögretmektedir. Bununla dîn islerinde müsamaha ve genislik yolu tutulmasi ögretilmistir. Çünkü Peygamber o zâta yumusaklikla gereken dînî cezalari sirasiyle saymis ve aldigi olumsuz cevâblarm beyyinelerini arastirmayarak derece derece yürüyerek en kolay çözüme ulastirmistir..-

[123]
Bunda Rasûlullah'm hilmi, nefsinde ve malinda ezaya karsi sabrinin beyâni vardir. Bunun bir rivayeti Beste bir ile Libâs'ta geçmisti.

[124]
Bunun daha genis birer rivayeti Cihâd'da've Cerîr'in fazîleti'nde geçmistir.

[125]
Hadîsteki BIrr, bütün hayirlari toplayan câmiâli bir ta'bîr olup hâlis iyilik, itaat, dogruluk, sözünde durmak gibi ma'nâlara gelir.
Fucûr, serr ve fesada meyil ve mahabbet ma'nâsina olup her türlü serr ve fesadi içine alan bir ta'bîrdir.
Siddîk; çok dogrucu ma'nâsina mübalaga sîgasidir.
Kezzâb da çok yalanci ma'nâsina bir mübalaga sîgasidir.
"Kim Allah 'a ve Rasûlü 'ne itaat ederse iste onlar, Allah 'in kendilerine nV-metler verdigi peygamberlerle, siddîklarla, sehîdlerle, iyi insanlarla'beraberdirler. Onlar ne iyi arkadastirlar" (en-Nisâ: 69) âyetinde "Siddîk" Peygamberlik mertebesinden sonra gelen yüksek bir rütbedir.

[126]
Buhârî bunu Namaz, Cenazeler, Buyu', Cihâd, Bed'u'1-Halk, Gece Namazi, Peygamberler, Tefsîr ve Ta'bîr Kitâbîari'nda getirmistir. Buradaki, Cenâzeler'de geçen uzun hadîsten bir parçadir. Bu parça, yalanciitin öldükten sonra kiyamete kadar sürecek olan fecî' azabini anlatmaktadir.

[127]
el-Hüdâ, dogru yola gitmek ve dogru yola delâlet eylemege denir ki, isimdir.
el-Hedyu, bir adamin sîret, meslek ve tarîkina denir...

[128]
Ebû Mûsâ el-Es'arî (R) söyle demistir: Ben kardesimle Yemen'den Medine'ye geldigim zaman bir müddet bekledik. Peygamber'in hâllerini, yakinlarini ted-kîk ettik. Bu sürede biz Abdullah ibn Mes'ûd'u, Peygamber'in ev halkindan bir kisi olarak bildik. Çünkü Peygamber'in huzuruna dâima Ibn Mes'ûd'la anasinin girdigini çiktigini görüyorduk.

[129]
Bu sözü, Peygamber, hutbe mukaddimesinde söyler idi: Câbir ibn Abdillah <R) söyle demistir: Rasûlullah hutbe yapacagi zaman hamdeder, sonra "Amma ba'du = Bundan sonra biliniz ki, sözün en hayirlisi Allah'in Kitabi, yolun hayirlisi da Muhammed'in yoludur. Islerin en kötüsü (dînde) sonradan çikarilan seylerdir. (Dînde çikarilan) her bid'at sapikliktir., "büyütüyordu. (Müslim, Cu-mua, "Namaz ve hutbenin hafif tutulmasi babi".) Bunu "Sözün en dogrusu Allah'in Kitabi, yolun en faziletlisi de Muhammed'in yoludur" seklinde Ahmed ibn Hanbel de Câbir'den rivayet etmistir.

[130]
Bâbdaki âyet ve burada getirilen hadîsler insanlarin ezâ ve cefâlarina, zor ve çetin islerin sikintilarina karsi sabretmenin, bunlardan yilmayip tahammül etmenin faziletini beyân etmektedir. Yüce Allah'a sabirli demek, hilmli ma'nâsi-nadir. Hilm de cezaya hakk kazanan günahkârin cezasini hemen vermeyip, baska bir zamana habs ile geri birakmaktir.

[131]
Hadîste Peygamber'in ruhsat verdigi hususlardan istifâde etmenin, yânî islerin dâima kolaylik ve sadelik cihetinin tercîh edilmesi lüzumu belirtilmis, islerin bu kolaylik ve sadelik cihetlerini tercîh etmeyip de zor ve mesakkatli olanlarim tutanlar müdellel bir üslûbla serzenis edilmistir. Bu konu ile iki hadîs Müslim, Fadâil, "Peygamber'in Yüce Allah'i bilmesi ve O'na saygi ile korkusunun siddeti bâbi"nda rivayet edilmistir: Müslim Ter., VII, 329-330-127 "2356".

[132]
Millet, dîn ma'nâsmâdir. Islâm milleti, Yahûdî milleti, Nasrâniyye milleti gibi Islâm'dan baska bir dîne yapilan yeminin sureti, bunlardan herbirine veya kâfir milletlerden herhangibirinin adina yemîn etmektir. "Yalanci olarak" kaydi, "Halefe" fiilinde gizli bulunan zamirden hâldir. Ve: "Yemîn eden kimse,adina yemîn ettigi dîn ve millete ta'zîm etmekte yalanci olarak" demektir. Ve bu hâl, lâzime hâllerdendir. Çünkü Islâm Dîni'nden baska bir dîne yemîn eden kimse, herhalde ve her zamanda bu yemininde yalancidir...
La'net, mü'minin uhrevî menfâatlerinin zevalini temennî etmek oldugu için öldürmekle mûsâvî sayilmistir. Mü'mine "Yâ-kâfir!" diye küfür isnâd etmek de onun dünyevî menfâatini ihlâl ettigi için, onu öldürmek derecesinde günâh sayilmistir.
Bu hadîslerin bâzi rivayetleri daha önceleri de geçmisti.

[133]
Buhârî, Umer'in bu sözünü içine alan hadîsi el-Mumtehine Sûresi tefsirinde senedli olarak getirmisti.

[134]
Basliga uygunlugu Peygamber'in Muâz'i "O bir münafiktir" sözü hakkinda ma' ziretli kabul etmesi yönündendir. Çünkü Muâz, cemâat namazim terkedenin münafik oldugunu zannederek te'vîl edici olmustur.
Bunun bâzi rivayetleri Namaz Kitabi, "Imâm namazi uzattigi zaman... bâ-bi"nda geçmisti.

[135]
Umer, bununla yemîn etmekten nehyi isitmeden evvel yemîn ettigi için ma'zûr olmustur. Bunun için Peygamber nehiy ile yetindi de onu muaheze etmedi... Bu iki hadîsin birer rivayeti en-Necm Sûresi'nin tefsirinde geçmisti (Kastallânî).

[136]
Bu hadîslerden imâm için namazi hafif kildirmasinin mendûb oldugu anlasiliyor, hattâ bazilarinca bu emri vâcibdir.
Sikâyet olunan bu fulânca kimse, Muâz ibn Cebel ile Ubeyy ibn Ka'b'dan birisidir.

[137]
Namaz Kitâbi'ndaki Enes ibn Mâlik hadîsinin bundan sonrasi da: "Muztarr kaldiginda ya sol tarafina, ya sol ayaginin altina tükürsün "; sonra ridâsinin kenarindan tuttu da içine tükürüp dürerek "Yâhud iste böyle yapsin" buyurdu, ziyâdesi vardir.

[138]
Bu hadîsin birer rivayeti Namaz Kitabi, "Gece namazi bâbi"nda Âise'den ve Zeyd ibn Sâbit'ten olarak geçmisti. Burada getirilmesi ve basliga uygunlugu, Rasûlullah'in öfkelenerek onlarin yanina çikmasi bakimindandir.

[139]
Buhârî gadabdan sakinmak gerektigini burada zikrettigi iki âyetle delîllendir-mistir.
Gayz, hoslanilmadik birseye karsi tab'in heyecani, yânî öfke demektir ki, gadabin aslidir ve ondan farki vardir. Deniliyor ki, her hâlde gadabin arkasinda intikaam irâdesi vardir veyâhud gadab, ihtiyârsiz yüzde ve organlarda zahir olur. Gayz ise yalniz kalbde kalabilir. Bir de Allah'a gadab isnâd edilir ve gayz isnâd edilmez.
Keztn, dolu bir kirbanin agzini baglamaktir ki, burada Öfkesini yutup tutmak, zarar gördügü kimselere karsi kudreti bulundugu halde intikaama kalkismamak ve hattâ nahos bir hâl göstermeyip hazm ve sabretmektir... (Hakk Dîni, II, 1176-1177).

[140]
Bu hadîsin birer rivayeti îblîs'in ve ordusunun sifati ile sövüsme ve la'net bâb-larinda geçmisti. Seytân, gadabi insana zînetleyen serrli mahlûktur.îstiâze. onun tuzagini def etmeye en kuvvetli silâhtir. O kimse "Ben deli degilim" demekle gadabin seytân ilismesinden bir nevi' oldugunu bilmedigini ortaya koymustur. Bu hadîste istiâzenin gadabi terketmeye yardim edecegi ve gayzi yutmaya hazirlayacagi hükmü vardir... (Kastallânî).

[141]
Hattâbî söyle dedi: "Gadablanma!" ögüdünün ma'nâsi, "Gadabin sebeblerin-den çekin ve gadabi çekecek islere girisme!" demektir. Çünkü gadabin kendisi insanda tab' olunmustur, onun cibilliyetinden çikarilip atilmasi mümkin olmaz... Bu bir kelimelik ögüt, sayilmayacak birçok hikmetleri, maslahatlari ve ni'met-Ieri çekmeyi, birçok mefsedetleri ve intikaamlan def etmeyi sâmil olmustur.,. (Kastallânî).
Peygamber'in bu adama tekrar tekrar ögüt istegine karsi yalniz "Gadablanma!" ögüdünü vermesi, bu adamin hâl ve tavrinda asabîlik görmesinden dolayidir. Peygamber'in âdeti, nasîhat isteyenlere kendi hâl ve tavirlarinin ifâde ettigi lüzum ve Ihtiyâca göre tavsiyede bulunmakti. Belki bu adam da titizdi, gadabli bir tip idi ve kendisine bu bir kelimelik ögüt reçetesini vermis, gadablanmazsa bütün serrlerden, belâlardan kurtulacagini ögretmistir.
Beydâvî söyle demistir: Insana ariz olan bütün mefsedetler, insandaki sehvet ve gadab kuvvetlerinin eseridir. Vasiyet temenni eden kisi, sübhesiz ki, fenaliklardan korunma çâresine irsâd edilmesi niyazinda bulunmustu. Peygamber de bütün fenaliklarin çikis sebebi olan gadabin birakilmasini vasiyet buyurmustur.

[142]
Haya, halkin ayiplamasi endîsesinden ötürü insana ariz olan sikilma hâlidir, Türk-çesi "Utanmak"tir. Bu ruhî hâl, insanlarda fitrîdir. Avret yerini açmaktan, insanlarin ortasinda cinsî münâsebetten utanmak, bütün medenî insanlarda bulunan bir halettir. Hayanin bir nev'i de îmânîdir. Bu da Allah korkusu ile günahli islerde bulunmaktan utanip sikilmaktir. Gerek fitrî ve ruhî bir haletin ese ri olarak insanlardan utanmak, gerek bir îmân eseri olarak Allah'tan utanmak, hadîste bildirildigi üzere insana hayirdan baska birsey getirmez... Müslim Sa-/if/i'indeki Imrân ibn Husayn hadîsinde Rasûlullah: "Hayanin hepsi hayirdir" buyurmustur. Yânî haya, gerek fitrî, gerek îmânî olsun, ister Allah'tan korku, ister kuldan utanmak eseri olsun, hepsi hayirdir;bunlarin hepsi insani hayra, saadete sevkeder demektir.

[143]
Imrân'in Buseyr'e kizmasi, Buseyr'in hikmet kitabindan naklettigi sözün kendi rivayet ettigi hadîse eklenip ziyâde edilmesi endîsesinden, yânî Peygamber sözüne hakimlerin sözünün eklenmesi endîsesinden olmustur. Bir de hadîs "Hayanin hepsi hayirdir" seklinde oldugu hâlde, hikmetteki söz "Hayadan bir kismi sekînet ve vakaardir" seklinde olup, hayanin bir kismi seiûnet ve vakaari hâiz degildir ma'nâsina olabilecegi içindir. Hikmet ilmi, mevcudatin varlik ve görünüslerindeki vaziyetlerine göre hakikatlerinden, beser zekâsinin erisebildigi kadar bahseden bir ilimdir.

[144]

Bu hadîsin birer rivayeti Gusl'de ve daha baska yerlerde geçmisti. Bu, dîn islerinde hakikati ögrenmek için suâl cormaya hayanin mâni' olmamasi lâzim gelecegini ifâde eder. Buhârî, "Haya bâbi"nda geçen "Hayanin hepsi hayirdir"'hadîsinin amma mahsûs olduguna, bu gibi hususlarda utanmanin iyi olmadigina isaret etmistir. Nitekim Âise'den ta'lîkaan gelen bir rivayette "Ensâr kadinlari ne iyi kadinlardir! Hayalari kendilerini dînlerini ögrenmekten men' etmedi"duyurulmustur.

[145]
Ibn Umer'in hadîsinin bir rivayeti Ilim Kitâbi'nda, Enes ibn Mâlik hadîsinin bir rivayeti de Nikâh'ta geçmisti.
Enes'in kizina karsi söyledigi sözde de belirttigi gibi, kadinin Peygamber'-le evlenme istegini açikça ve utanmadan Peygamber'e arzedip söylemesi, basli basina yüksek bir fazilet örnegi ve basliga tam bir uygunluktur.

[146]
Ebû Mûsâ hadîsinin bir rivayeti Magâzî'nin sonunda, bir rivayeti de îlim Kitâ-bi'nda geçmisti.
Enes'in hadîsi îiim'de, Âise'nin hadîsinin bir rivayeti Peygamberin sifati bâbi'nda da geçmisti. Hadîslerin basliga delâletleri meydandadir.

[147]
Bunun bir rivayeti Namaz Kitâbi'nin sonlarinda "Namaz içinde iken binek hayvani çözülüp giderse bâbi"nda geçti.

[148]
Bunun bir rivayeti de Tahâret'te "Mescidde sidik üzerine su dökülmesi bâbi"n-da geçti. Hakikatte bu sifatlarla gönderilen, Peygamber'in kendisidir. Sahâ-bîler de bunu teblig edici olduklarindan mecazen Peygamber bu sifatlan onlara isnâd etmistir. Bunda kolaylastirmada mübalagaya bir tenbîh ma'nâsi da vardir (Kastallânî).
di). Hattâ (kusu olan) küçük kardesime:

[149]
Ebû Umeyr, Umeyr'in babasi demektir, ve küçük çocuga Peygamber tarafindan verilen künyedir. Üç bes yasindaki küçük çocuga babalik künyesi vermek bir latîfedir. Çocugun asil adi Zeyd ibn Sehl'dir. Bu çocuk Enes ibn Mâlik'in ana-bir kardesidir. Bu çocuk Peygamber'in sagliginda ölmüstür. Nugayr, "Nugr"-un küçültme ismidir. "Nugr", serçe kusu kadar kirmizi gagali bir kustur. Me-dîneliler bu kusa bülbül derlermis. Küçük Zeyd'in böyle bir kusu ölmüs, Peygamber çocugu gördükçe latîfe eder: "Yâ Ebâ Umeyr, nugayr ne yapti?" dermis.
Peygamber'in çocuklara böyle güleryüzle karisip latîfelesmesi güzel huyunun, kerem ve alçakgönüllülügünün en güzel delilidir.

[150]
Âise Peygamber'le evlendigi zaman dokuz yasinda bir kizdi.Iste bu çocukluk günlerinde kiz çocugu suretindeki oyuncak bebek timsâlleriyle kizlara mahsûs oyunlar oynamistin Peygamber, Âise'nin yasitinda olan komsu kizlarini onunla oynamalari için Âise'nin yanma yollar, beraber oynamalarina yardimci olurdu, îste Peygamber'in bütün bu hâlleri ve davranislari O'nun güzel huyunun, kiz çocuklarina varincaya kadar Insanlarla kariskanliginm ve onlarla ilgilenip mesgul olusunun delilleridir.

[151]
Ebu'd-Derdâ'mn bu sözünü Ibnu Ebi'd-Dünyâ, Ibrâhîm Harbî ve Dinâverîsenedli olarak rivayet etmislerdir.
Mudârât: Câhili ögretmekle, fâsiki fiilinden nehiyde yumusak davranmaktir.

[152]
Bunun bir rivayeti "Fesâd ehlinin kötülügünü söylemenin caiz olacagi bâbi"nda geçmisti.

[153]
Mahrame hadîsinin de bâzi rivayetleri Hibe'de ve Libâs'ta geçmisti.

[154]
Muâviye'nin bu sözü "Halîm, ancak tecrübe sahibi olandir" lafziyle de rivayet edilmistir. Bunu Ahmed ibn Hanbel, Ibn Hibbân senediyle rivayet etmislerdir.
Halîm, büyük ve çetin islerde teenni ile hareket eden kimsedir. Arab dahîlerinden birisi olan Muâviye, siyâsî hayatindaki bütün basarilarini hilmI ve ,te-ennfile hareketi sayesinde kazanmistir. Onun siyâsî hayâtta düstûru su idi: "Halk bana pamuk ipligi ile baglansin kâfidir. Ben o zayif bagi kirmam, onlar benden çekindikçe ben onlara dogru teenni ederek yaklasirim, o bagi koparmam!" de-' misti. Bu hazm, ihtiyat ve teennf ile harekpfden

[155]
Yânî akilli ve olgun mü'min, dîn ve dünyâ islerinde sakinilacak seylerden sakinir, ihtiyâthve uyanik hareket eder, bir defa aldatilsa bile gaflete düsüp ikinci defa aklanmaz.

[156]
Basliga delîlligi "Ziyaretçilerin için üzerinde bir hakk vardir" sözündedir. "Zevr", "Zâir"in cem'i olup "Ziyaretçiler" ma'nâsinadir. Bunun bir rivayeti Oruç Kitâbi'nda "Konugun hakki... bâbi"nda geçmisti.

[157]
Buhârî bu baslikta "Dayf" ve "Zevi'" kelimeleri hakkinda bilgiler vermektedir. "Tezzâveru" fiili magarada uyuyanlar hakkindaki âyette geçer: "(Onlara baksaydin) görürdün ki, günes dogdugu zaman magaralarinin sag tarafina yönelir, battigi vakit de onlarin sol yanini kesip giderdi..." (el-Kefh: 17).

[158]
Bunlarin birer rivayeti bu kitabin evvellerinde de geçmisti

[159]
Bunun bir rivayeti Zulümler Kitabi, "Zâlimin malini buldugu zaman mazlumun kisasi bâbi"nda geçmisti.

[160]
Bunun bir rivayeti Oruç Kitabi, "Gönüllü oruçta kardesinin orucunu bozdurmak için yemîn eden kimse bâbi"nda geçmisti.

[161]
Bunun bir rivayeti Nübüvvet Alâmetleri Bâbi'nda geçti. Bundan sonra gelen bâb-daki rivayet, bâzi nüshalarda daha tafsîllidir.

[162]
Selmân'in Ebu'd-Derdâ'ya "Sen yemedikçe ben de yemeni" sözü, bundan bir bâb önce geçmisti.

[163]
Hadîsin Namaz Vakitleri Kitâbi'ndaki rivayetinde burada su ziyâde vardir: Ebû Bekr o yemekten bir lokma yedikten sonra Peygamber'e gönderdi.Yemek orada sabaha kadar durdu. Bizimle bir kavim arasinda bir ahid vardi, müddet son bulmus oldugu için Medîne'ye gelmislerdi. Içlerinden arîf olarak oniki kisi ayirdik. HerbIri ile beraber kaç kisi oldugunu ancak Allah bilir. Iste onlarin hepsi o yemekten yediler. (Râvî rivayetini bitirdikten sonra) yâhud bu lafizlara benzer lafizlarla (rivayet olunmustur dedi).
Basliga uygunlugu "Konuklar da Ebû Bekr yemedikçe yemekten yememeye yemîn ettiler" sözünden alinir.
Bu yemekte görülen bereket, evliyanin kerametlerine kaail olan sünnet ehli mezhebini te'yîd edici bir delîldir. Bu bereket Muhammed'in mu'cizesinin eseri olarak Ebû Bekr Siddîk'm elinde zahir olmus ulu bir kerametti r. Müslim ile Ebû Davud'un rivayetlerine göre, ertesi günü Peygamber'in huzuruna vardiginda konuklarin ettiklerini naklettikten sonra: Yâ Rasûlallah, onlar yemînlerinden bârr oldular, yânî sâdik kaldilar; ben ise hânis oldum, demis. Rasûlullah da: 'J ^il ^!I j; = Hayir, onlarin en bârri, en sâdiki sensin" buyurmustur.

[164]
Abdurrahmân ibn Sehl, öldürülen Abdullah ibn Sehl'in kardesidir. Her ikisi de Muhayyisa ile Huveyyisa'nm kardesi ogullaridir.

[165]
Buna "Kasâme yemîni" denir. Maktulün velîleri veya onlarin istegi üzerine kaa-tilin velîleri tarafindan elli kisinin yeminidir. Kimsenin tasarrufunda olmayan bir yerde yarali olarak bir maktul bulunur da kaatili bilinmezse, maktulün vârisleri, civardaki köy ahâlîsi tarafindan öldürüldügünü iddia ederler ve bu iddialarini elli kisinin yemîni ile te'yîd ederlerse, maktulün diyetine hakk kazanirlar. Yâhud da velîsinin talebi üzerine köylülerden onun seçtigi elli kisinin redde dâir yemîn etmesidir ki, buna da "Kasâme" denilir. Ve bu suretle maktulün diyetinden kurtulurlar.
Bunun bir rivayeti Cihâd'm sonlarinda "Müsriklerle mütâreke ve musâla-ha bâbi"nda geçmisti.

[166] Bu ta'lîklerden el-Leys'inkini Müslim, Tirmizî ve Nesâî senedli olarak getirmislerdir.

[167] Bunun bir rivayeti yakinda "Haktan haya edilmez bâbi"nda geçtigi gibi, Ilim Kitâbi'nda da geçmisti. Burada getirilmesi, içinde büyüklere ta'zîm bulundugu , içindir.

[168] Siir, lügatte birseyi zekâ ve fetânetle iyice anlamak ma'nâsina olup, ilimden daha husûsîdir. Istilahta Siir, kasd ve irâde ile söylenen vezinli, kaafiyeli sözdür. Siir'in kasd ve irâde ile söylenmesi sart oldugundan vezinli ve kaafiyeli gelen âyet ve hadîslere siir denilmez. Mantikçilar arasinda taninan ve istilah olan bir siir vardir ki, hayâli küçük ve büyük önermelerle tanzim olunan kiyastan ibaret olup nefsin birseye ragbet veya birseyden nefret ettirilmesiyle infialine hizmet eder. Buhârî'nin bu babina mantikin siiri de dâhil olur.

Recez de siirden bir nevi'dir. Vezni alti kerre Müstefittin'dür.

Huda' da deveyi nagme ve terane ile bilhassa recez insâdiyle sevklendire-rek yürütmek ve sürmektir. Arablar arasinda seferlerde siir insâdiyle deve yürütmek Mudar ibn Nizâr zamanindan beri tecrübe olunarak devam edegelmistir. Deve siir vezinlerinin çabukluk ve yavasligina uyarak hizini artirip yavaslatir.

[169] Buhârî bu âyeti siir ve recez insâd eden sâirlerin kötülerini ve iyilerini ta'rîf etmekte oldugu için burada getirmistir. Bu âyetlerle Ubeyy ibn Ka'b hadîsinin de-lâletinden, siirin hayra, fazîlete tesvik edip ragbetlendiren yararlilari ve iyileri oldugu gibi, fuhsa, rezalete, ahlâksizliga hizmet eden zararlilari ve kötüleri de oldugu anlasilmaktadir. Birinciler ögülmüs, ikinciler kötülenmistir.

[170] Yânî dogru ve hakka uygun bir sözdür. Cehlden, beyinsizlikten men' eden, yararli bir sözdür de denildi. Siirden bir kismi Insanlara yarar veren meseller, va'z-lar gibi hikmet olunca, böylesinin söylenmesi ve insâd ediimesinin câIz olacagi sübhesizdir (Kastallânî).

[171] Bâzi rivayete göre Peygamber'in parmagi bu yarayi Uhud harbinde almis, çokça agriyip sizlamaya baslayinca Istiare suretiyle parmaga hitâb ederek Abdullah ibn Revâha'nin siirinden olan bu recezi söylemistir. Bunun bir rivayeti Cihâd'da da geçmisti.

[172] Lebîd ibn Rabîa ile Umeyyetu'bnu Ebi's-Salt, Câhiliyet devri sairlerindendir. Lebîd, Arab'in en büyük sâirlerinden ve Muallaka sâhiblerindendir. Islâm devrine de yetisip 120 yâhud 140 sene kadar uzun bir ömür yasamistir. Usmân'in halifeligi zamaninda Kûfe'de vefat etmistir. Kur'ân'in i'câzi karsisinda hayran kalarak, onu okuyup dinlemeyi siir söylemeye tercih etmistir. Lebîd'in burada verilen sözü, on beyitli bir siirindendir. Bir îzâha göre su kit'asinin bir parçasidir

Elâ kuîîi sey'in mâ hala'llâhe bâtilu

(= Kâinatin bütün satirlari, iyi düsün ki, Mele-i A'lâ'dan sana (hitaben) yazilmis risalelerdir. Onlarda yazilanlarin hulâsasi da teemmül edersen sundan ibarettir: Gözünü aç, Allah'tan baska hersey bâtildir) (H. B. Çantay, Meâl-i Kerîm, II, 760, es-Sâffât Sûresi 9. âyetin hasiyesi).

Umeyyetu'bnu Ebi's-Salt da Câhiliyet devrinde yetisen Kureys sairlerindendir. Tevhide, öldükten sonra dirilmeye ve âhiret gününe îmân ederdi. Bu inançlarini siirlerinde dile getirmistir. Müslim'in bir rivayetinde Serîd ibn Suveyd dedi ki: Bir gün Rasûlullah'a binegin terkisinde refakat ettim. Sefer sirasinda "Umey-ye'nin siirinden birsey biliyor musun?" diye sordu. Ben de: Evet, biliyorum, dedim ve yüz beyit kadar okudum. Bunun üzerine Rasûlullah: "Umeyye müs-lümân olmaga yaklasmistir" buyurdu (Müslim, Siir Kitabi, Müslim Ter., VII, 122-123)

[173] Âmir ibnu'1-Ekva', bu hadîsin râvîsi Seleme ibnu'l-Ekva'in amcasidir. Sahâbîler arasinda tecrübe ile bilinmistir ki, Rasûlullah'in rahmet ve duâ ettigi kimse sehîd olurdu. Bunun için Umer: Âmir'le bizi faydalandirsaydm! Temennisinde bulunmustur.

[174] Hadîsin birer rivayeti siirlerde bâzi küçük farklarla Cihâd ve Magâzî'de "Hay-ber gazvesi bâbi"nda geçmisti.

[175] Bu hadîsin bâzi rivayetlerini Müslim de Fadâil'de getirdi.

Bundan murâd, yürütmede rifktir. Çünkü deve teganni ve terennüm ile sürüsü isitince, bundan lezzet alarak yürüyüste sür'at eder, dolayisiyle binicilerini rahatsiz kilip yorar. Iste bundan dolayi Peygamber, Encese'yi nehyetti. Çünkü kadinlar siddetli hareketten zayiflik duyar, zarara ugrayip düsmelerinden de korkulur (Nevevî). {Müslim Ter., VII, 201-203).

[176] Bunun da bir rivayeti Magâzî'de geçtigi gibi, Müslim de Fadâil'de, Hassan ibn Sâbit'in faziletleri bâbi'nda daha tafsîlli olarak getirmistir.

[177] Bu hadîsin bir rivayeti Teheccüd'de, "Gecenin bir kisminda uykusuz kalip ibâdet eden kimsenin fazîleti bâbi"nda da geçmisti.

Bu üç beyit, Abdullah ibn Revâha'nm tavîl bahrindan insâd ettigi beyitlerdendir. Merhum Kâmil Mîrâs, bunlari nazmen de tercüme etmistir:

"Seherde fecri sâdik yükselip nûr saçtigi bir ân Rasûlullah okur ashabina tertîl ile Kur'ân Halâs etti dalâletten hidâyet etti Islâm 'a Inandi gönlümüz bildirdigi bilcümle ahkâma Anin irsâden tergîbiyle girdik Dîni Meftûre Çikardi zulmeti küfrü dalâletten bizi nûre Firâsmdan çikip eyler idi Mevlâ'yi istikbâl

Gece kârirlere, madca'lan eylerken istiskal" {Tecrîd Ter., IV, 155) Buradaki metinde kâfirler bulundugu için tercümedeki "Müsriklere" yerine "Kâfirlere" seklinde küçük bir degisiklik yapildi (M. Sofuoglu).

[178] Bunun bir rivayeti Namaz Kitabi, "Mescidde siir bâbi"nda geçti.

[179] Bunun bir rivayeti Bed'u'l-Halk'ta geçti.

[180] Bu hadîsleri Müslim de Tibb'da ve Siir Kitâbi'nda getirmistir.

Bu hadîslerdeki zecr , tamâmiyle siire yönelen ve onunla mesgul olup kendini Kur'ân tilâvetinden, zikrden, ibâdetten, ilimden alikoyan kimseler içindir.

Bir de insani vâciblerden, müstehâblardan, ilimden alikoyan kötü siirlerle kafalarini ve gönüllerini dolduran kimselere yöneliktir.

[181] Teribetyemînuki" ta'bîri "Sag eli toprak olasi!" ma'nâsinadir. Arablar bunun hakîkat ma'nâsmi kasdetmeyerek "Zengin ol, elin toz toprak kadar bol mala ersin" temennisi yerinde kullanirlar. Bir de tesvik ma'nâsma kullanirlar. "Akra ve halkaa" ta'bîrleri de lügatçe "Allah onu kesip helak etsin, Allah onun bogazina dokunup hastalandirsin!", ma'nâlannda olmakla beraber, Arablar bunlari da kendi ma'nâlarina kullanmayip mutlak olarak rastgele söylerler...

Buradaki birinci hadîs Nikâh'ta; ikinci hadîs de Hacc Kitâbi'nda geçmisti.

[182] Basliga uygunlugu Ümmü Hâni'in "Anamin oglu zu'm etti" sözündedIr.

ez-Zu'm: Zâ'nin üç harekesiyle söylemek ma'nâsinadir. Hakk ve dogru sözde, bâtil ve yalan sözde kullanilmakla zidd ma'nâli fiillerdendir. Çok defa ger-çeklesmeyip sübheli ve seçilmez olan yerde kullanilir (Kaamûs Ter.)

Bu hadîsin bir rivayeti Namaz Kitabi, "Bir libâs içinde namaz bâbi"nda geçmisti.

[183] el-Veyl: Leyi vezninde serrin gelmesi ma'nâsinadir. Bâzilari dedi ki, Veyl, fecaate düsme kelimesidir, bir musibet meydana geldiginde söylenir. Lisânimizda"Vay, yazik, hayf ve dirig" ile îa'bîr olunur. "Veyîeh", "Veylek", "Veylî" denilir ve imdâd isteme hâlinde "Vey/âh!" derler... "Vay" kelimesi hüzün ve husrân ma'nâsinadir (Kaamûs Ter.).

[184]
Basliga uygunlugu Peygamber'in "Veylek, kim adalet eder... " sözündedir. Bunun bir rivayeti Nübüvvet Alâmetleri'nde geçti.
Bu lafza en yakin metin Müslim'de Zekât, Hâricîler'in ve sifatlarinin zikri babi altinda 148 rakamiyle geçen hadîstir: Müslim Ter., III, 265-266.
[185]
Basliga uygunlugu "Vayhake" ve "Veyleke" ta'bîrlerindedir. Bunun bir rivayeti Oruç Kitâbi'nda geçmisti.
[186]
Bu mutâbaati et-Tahâvî, Leys tarîkinden; o da: Bana Abdurrahmân tahdîs etti, seklinde rivayet edip zikretmistir (Kastallânî).
[187]
Bedevî, Medine'ye hicret etmek istiyordu. Kendisi Mekkeli degildi. Hicret ise Mekke'nin fethinden evvel, Mekkeliler'in Medine'ye gelmeleri ve ikaamet etmeleri için farz kilinmisti. Peygamber onun için bedeviye: "Vayh sana, yazik sana! Hicret çok çetin bir istir!" diye, onu hicret etmekten men' eylemisti. Bunun Mekke fethinden evvel oldugu anlasiliyor. Çünkü Mekke fethinden sonra hicret yoktu.
"Vayh " ta'bîri hakkinda Dâvûdî: Bu kelime, söylenen bir sözün islenmesi istenmedigi zaman zecr ve men' için kullanilir, demistir. Buna göre Peygamber bu ta'bîrle bedeviye: "Sakin hâ, hicrete kalkisma!" demis oluyor. Kaamûs Ter-cemesi'nde de: Vayh kelimesi rahmet ve sefkattir; vay, yazik, hayf demektir ki, bir adamin hâline aciyip rahmet ve rikkat ettigin zaman söylenir, denilmistir. Bu hadîsin birer rivayeti Zekât ve Hicret Kitâblari'nda da geçmisti.
[188]
Buhârî bunun aslini Sahîh'inin birçok yerinde bâzi farkliliklarla getirmisti: Ma-gâzî'nin sonlarinda, VedâHacci bâbi'nda, "Ey îmân edenler, bir kavim bir kavme alay etmesin..." (el-Hucurât: 11) âyeti bâbi"nda, Fiten'de, Diyetler'de, Hudûd'da.
[189]
Dâvûdî söyle dedi: Çünkü o sirada Peygamber'in huzurunda bulunanlarin çogu bedevilerdi. Peygamber onlara bilmiyorum deseydi, onlar sübheye düseceklerdi. Onun Için Peygamber onlara ta'rîzli olarak böyle söyledi.
Müslim'deki Âise hadîsinde: Bedeviler Peygamber'in huzuruna geldiklerinde, O'na kiyametin ne zaman kopacagini sorarlardi. Peygamber de onlardan yasça en genç olanina bakar da: "Eger su yasarsa, ona ihtiyarlik erismeden sizin kiyametiniz sizin üzerinize kopar" buyururdu. Kaadi Iyâd'in da dedigi gibi, bu daha açik olan rivayet, metindekini tefsîr etmektedir... (Kastallânî).
Bu hadîsi Müslim, Fiten'de getirmistir.
[190]
Mahabbet, nefsin kemâl idrâk ettigi birseye öyle bir meylidir ki, ona yaklasmak için lâzim gelen sebeblere ve vesilelere sevkeder. Sevenin gayesi, sevilenin rizâsina nail olmak ve öfkesinden sakinmak oldugundan, Mahabbet, itaat ve ma'siyetten sakinma irâdesini gerektirir. Herhangibir nefis, hakîkî kemâl ancak Allah'in oldugunu, bütün vücûdda gerek kendinden, gerek baskalarindan gördügü, görecegi, tasavvur edebilecegi herhangi hayir ve kemâlin Allah'tan ve Allah ile ve Allah'a oldugunu idrâk ettigi zaman, onun bütün mahabbeti Allah için ve Allah yolunda, Allah'in rizâsi ugrunda olur. Allah'in Dîni de Tevhîd ve Islâm oldugundan, mahabbeti ancak bu dâirede cereyan eder. Tâat irâdesinde ancak bu dîn hâkim olur... (Hakk Dîni, II, 1075-1076).
[191]
Gazâlî el-Ihyâ'da. söyle dedi: Rasûlullah'm "Kisi sevdigi ile beraberdir" sözü sakin seni aldatmasin. Çünkü HrIstiyanlar Hz. îsâ'yi. Yahûdîler de Hz. Musa'yi sevdiklerini ve bu sebeble Mûsâ ile îsâ'nin bunlara fâide verecegini iddia ediyorlar. Hâlbuki bir kimseyi sevmek, ona muhalefet etmemeyi gerektirir, yâni muhalefetle beraber sevmek fâide vermez. Zîrâ böylesi, sevdigini gerçekten ve samîmi olarak sevmis degildir. Böyle olunca da sahte sevgililerin birbirleriyle beraber olmasi mümkin degildir.
Bu ma'nâyi pek belîg ifâde eden bir âyet meali: "Allah 'a ve âhiret gününe îmân eder hiçbir kavmi, Allah ve Rasûlü 'ne hudûdyansina kalkisan kimselerle sevisir bulamazsin; babalari veya ogullari veya kardesleri veya soy sop hisimlari olsalar bile. Iste Allah Öyle kimseleri sevmeyen bir kavmin kalblerine îmâni yazmis ve bunlari kendinden bir rûh ile te 'ytd buyurmustur. Bunlari altlarindan irmaklar akar cennetlere koyacaktir. Bunlar orada ebediyyen kalacaktir. Allah onlardan razi olmustur, onlar da Allah 'tan hosnûd olmuslardir. Iste onlar Allah fir-kasidir. Gözünüzü açin ki, Allah firkasi muhakkak hep felaha erenlerdir" (el-Mucâdile: 22).
[192]
el-Has'e, hâ'mn fethi ve sînin sükûnu ile ve el-Husât "Kuûd" vezninde sürüp kovmak... ma'nâsinadir. Lâkin gerek müellifin, gerek diger ana kitaplarin temsillerine göre köpek kismini sürüp kovmaga mahsûstur, üçüncü bâbdandir. Bu ma'nâda lâzim olur, sürülmekle yikilip gitmek ma'nâsina (Kaamûs Ter.).
Bu bilgiye göre "Ihse" kelimesi, aslinda köpegi kovmak için kullanilan bir lafizdir. Sonra bir men' ve horlama hitabi olmustur. "Zelîl ve kovulmus olarak sus!" demektir.
[193]
Buhârî bu Ibn Sayyâd hadîsinin bir rivayetini Cenazeler Kitabi, "Sabî müslü-mân olup da öldügünde üzerine namaz kilinir mi? babi"nda getirmisti. Bâzi açiklamalar orada verilmisti.
Bu hadîsin bir haylî farkli isnâdlarini Müslim de Fitneler ve Kiyamet Alâmetleri Kitâbi'nda getirmistir: Müslim Ter., VIII, 459-470.
[194]
Bunu da Müslim Fitneler...'de getirmistir.
Deccâl, zamanin sonunda meydana çikacak, peygamberlik veya ulûhiyet iddia edecek pek yalanci bir mahlûktur. Hadîslerde "Zamanin sonlarinda birçok deccâller olacagi"haber verilmistir. Sarihler "Deccâlun" lafzini "Yalancilar ve aldaticilar" ile tefsir etmisler ve "Deccâl"in bir degil, nice yalanci ve yaldizci makûlesi insanlar oldugu ve bunlarin dünyâ târihînin son zamanlarinda çoklukla görülecegini" söylemislerdir.
[195]
el-Merhab, "Matlab" vezninde, genislik ma'nâsina mimli masdar ve genis yer ma'nâsma mekân ismi olur. Arablar'in "Merhaban ve sehlen" sözleri bundandir, "Genislige ve düzlüge geldin" demis olurlar. Yânî Arablar gelen konuga "Merhaban ve sehlen" derler ki, darhksiz, küçük görülmek saibesinden ârî, sen ve ma'mûr yere geldiniz, kalb genisligiyle üns ve ülfet üzere olup kat'iyyen kirik gönüllü ve ürkek olmamaniz ümîd edilir, denmis olur... (Kaamûs Ter.)
[196]
Âise'nin rivayeti Nübüvvet Alâmetleri'nde geçen hadîsin bir parçasidir. Ümmü Hâni'in hadîsi de yakinda "Zaamû hakkinda gelen sey bâbV'nda geçmisti.
[197]
Bunun bir rivayeti imân Kitabi, "Beste biri ödemek îmândandir bâbi"nda -ve aha baska yerlerde- geçmis, açiklamalar orada verilmisti.
[198]
et-Gadr, el-Gadarân: Vefa mukaabilidir ki, ahidde durmayip vefasizlik ve hiyanet eylemek ma'nâsmadir... (Kaamûs Ter.)
insani kendi ismi ve babasinin ismiyle çagirmak ta'rîfte daha siddetli ve temyîzde daha beligdir.
Bu hadîste "Insanlar kiyamet gününde babalarina karsi bir örtme olmasi için analarinin isimlerinden baskasiyle çaginlmazlar" diyen kimselere bir reddiye vardir. Hattâbî: Evet bu söz Taberânî'de Ibn Abbâs hadîsinde rivayet edilmistir, lâkin pek zayif bir senedledir, demistir... (Kastallânî).
Ebû Davud'un Ebu'd-Derdâ'dan rivayet ettigi hadîste Peygamber (S): "Sizler kiyamet gününde kendi isimlerinizle ve babalarinizin isimleriyle çagirilacaksiniz, onun için güzel Isimler seçiniz!" buyurmustur. Bu hadîsi îbn Hibbân da rivayet edip "Sahihtir" demistir. Buhârî'nin bunu almamasi, Sahih1 mût aradigi sartlara uymamis olmasindandir... (Aynî).
[199]
Habîs, gerek hissedilen, gerek akledilen olsun, murdar ve nahos nesneye denir ki, tayyib mukaabilidir. Alçak, dubârecî, aldatici ve mekkâr kimseye denir...
Lakis... bir nesneyi gönül siddetle Özleyip arzu eylemek ma'nâsmadir. Bu, dördüncü bâbdandir. Ve bir nesneden igrenip gönül dönmek ve mi'de bulunmak ma'nâsmadir. Nefis bir seye zebûn ve habîs oldugu zaman "Lakiset nefsehû" denilir. Peygamber (S) çirkinligi için ve müslümâmn habisligi kendi nefsine nis-bet etmemesi için "Habîs oldu" ta'bîrini kerîh görmüstür. Yânî Peygamber'in bu ta'bîrden nehy buyurduklari iki sebebe dayanir: Biri habîs ve habaset maddesini kabîh gördügü için; biri de müsîümân olan kimsenin nefsine habaseti nisbet etmesinin lâyik olmadigi içindir... {Kaamûs Ter., II, 1013).

Hulâsa Peygamber, ümmetine lafizlar ve ta'bîrler hususunda da edebliligi ögretmis, güzellerini kullanmayi ve çirkinlerinden uzaklasmayi ta'lîm eylemistir. Salât ve selâm olsun!
Bu hadîsi Müslim de Kitâbu'l-Elfaz mine'1-Edeb ve gayriha'da getirmistir: Müslim Ter., VII, 118-119, "2151".

[200] Dehr'i Râgib el-Isfahânî el-MüfredâVinda, kâinatin ezelden ebede kadar devam eden bekaasi müddetinin ismidir, diye ta'rîf etmistir. Bâzilari bir milletin târihte devam eden hayât müddetidir, demislerdir. Dehr, hâdiselerin mensei olan gece ile gündüzün arka arkaya gelmesine de denildigi, bu hadîs ve açiklamasindan anlasilir. Zaman da mâzî, hâl ve istikbâl kisimlarim içine alan Dehr'm gayri muayyen bir kismi oluyor.
Sârih Hattâbî söyle demistir: Câhiliyet zamaninda bütün hâdiseler, bütün musibetler gece ve gündüzden ibaret olan Dehr'e nisbet edilirdi. Bu i'tikaadda-kI câhiliyet adamlari, iki firka olup bunlardan bir firkasi Allah'a îmân etmezdi. Dehr'den ve hâdiselerin mahalli olan gece ile gündüzden baska bir müessir tanimazlardi. Bunlar her fenaligi Dehr'e nisbet ederlerdi. "Dehriyye" denilen bu firka "Bizi ancak dehr helak eder" (el-Câsiye: 23-24) derlerdi.
Ikinci firkasi bir yaratan tanirlardi, fakat sevilmeyen isleri ona nisbet etmekten tenzih ederler ve her fenaligi Deh?t nisbet ederlerdi. Ve "Vay dehrin mahrumiyet ve hüsranina!" diye Dehr'e söverlerdi.
Peygamber bu hadîslerinde bu akideyi ibtâl etmis ve Dehr'e sövmeyi yasaklamistir. "Ben dehr'im" cümlesi, "Ben dehrin mâliki ve mutasarrifiyim" demektir. Kisaltilarak "Mâlik" lafzi hazf olunmustur. "Allah dehrdir" sözü de böyledir.
el-Câsiye: 245 ve ed-Dehr: 1 âyetlerinde geçen Dehr'in tefsiri, yerinden okunmaga deger: Hakk Dîni, V, 4322-4323; VII, 5492.
Bu hadîslerin bir haylî rivayetlerini Müslim de Kitâbu'1-Elfaz...'da getirmistir.

[201] Kerm, "Adi" ve "Dayf" lafizlarinda oldugu gibi "Kerîm" ma'nâsina bir mas-dardir. Masdarla yapilan vasiflamalarda erkek, disi, tesniye, cemi'lerde bu lafiz degismez, hep ayni kalir. Bu "Kerm ancak..." sözünde zahire göre hasr yoktur. Bunun ma'nâsi: "Kerm ismine en hakli olan mü'mInin kalbidir" demektir, böyle olunca baskalarini kerm ismiyle isimlemeyi reddetmemis olur... (Kastallânî).
Hâsili "Kerem" maddesinden alinmis olan bu Isim, ancak müslümân ve mü'mine lâyiktir, "Kerem"in kökü olan bu Isme hakli olan ancak müslümân-dir demektir. Bu hususta diger bir tevcîh sudur:
"Ineb" ve "Kerm" kelimeleri esdeger olarak üzüm ma'nâsina gelir. Bununla beraber kelimenin kökü cömertlik ve asalet ma'nâlarinadir. Bu sebeble belki Peygamber bu mühim kelimenin sâdece üzüm ve üzüm asmasi ma'nâsina kullanilmasini uygun bulmamistir.

[202] Buradaki ta'lîkler, senedli olarak rivayet edilmislerdir. "Lâmülke ille'tiah" sözü hasri gerektirir. Bu da melikligin Allah indinde kesilmesinden ibarettir ki, O'ndan baska melik yok demektir. Yânî hakîkî metiklik Allah'a âiddir. Fakat melik sözü mecaz olarak dünyâ melikleri hakkinda da kullanilir.

[203] Bunu Müslim de Kitâbu'1-Elfâz...'da getirmistir.

[204] ez-Zubeyr'in bu hadîsi, kendi menkabesi babinda ve Ahzâb harbinde kahramanca yaptigi hizmetler hakkindadir

[205] Sa'd ibn Ebî Vakkaas da: Uhud günü Rasûlullah (S) ok kabindaki oklarini çikarip bana verirdi de: "Ey Sa'd, babam, anam sana feda olsun, at" derdi, demistir.

[206] Ebû Bekr'in buna yakin bir sözü Hicret hadîsi içinde de geçti. Bu sözü aynen Peygamber'in hicreti bâbi'nda Ubeyd ibn Huneyn'in Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet ettigi hadîste vardir. Lafzi söyledir: Rasûlullah (S) minber üzerine oturdu da: "Allah bir kulu kendiyanindakilerle dünyâdakiler arasinda muhayyer kildi da o kul, Allah yaninda olani tercih etti" buyurdu. Bunun üzerine Ebû Bekr: "Babalarimizi ve analarimizi Sana feda edelim!" dedi... (Buhârî, Menâkib, "Peygamber'in ve sahâbîlerinin Medine'ye hicretleri babi", rakamli nüsha, IV, 151-167; hadîs rakami: 123)

[207] Hadîsin basliga uygunlugu "Allah beni Sana feda kilsm" sözünde oldugu açiktir. Bunda bu sözü söylemenin caiz olduguna delîl vardir. Bunun bâzi rivayetleri Cihâd'da,' 'Gâzî gazveden döndügü zaman söyleyecegi söz babi' 'nda ve Libâs Kitâbi'nda geçmisti.

[208] Müslim'deki Ibn Umer hadîsi söyledir: Rasûlullah (S): "isimlerinizin Allah'a en sevimli olani Abdullah ve Abdurrahmân'dir" buyurdu (Kitâbu'1-Âdâb, 2-"2132" rakamli hadîs). Yânî Isimlerinizin Allah katinda en razi olunani Abdullah ve Abdurrahmân'dir. Çünkü Abdullah isminde ubudiyet ve tezellülü i'tirâf vardir, ikincide ise her mahlûku arara ve sâmil olan rahmeti i'tirâf vardir. Keza birinci isimde bu isimle adlandirilan kimsenin Allah'a ibâdet edici olmasi, ikincide ise ilâhî rahmeti izhâr edici olmasi tefe'ülü vardir... {Müslim Ter., VI, 391).

[209] Enes'in bu hadîsi Buyû'da ve Peygamber'in sifati bölümünde senedli olarak geçmisti.
Künye ve Kinye bir kimseye eb, ümm, ibn ve bint (yânî baba, ana, ogul ye kiz) kelimelerinin birini muzâf yaparak Isimlendirmek ma'nâsinadir ki, onunla isminden tevriye eylemis olur (Kaamûs Ter.). Simdi Türkçe'de isim, öz adi; künye de takribi olarak soyadi yerine alinabilir.
Arablarda baba ve ana ilk dogan çocuklarinin ismiyle künyelenirler. Peygamber'in adi Muhammed, künyesi Ebû'l-Kaasim'dir. Kaasim, Hadîce annemizden dogan ilk oglu idi, küçük yasinda Mekke'de, Peygamberliginin baslangiçlarinda vefat etmistir.
Bu hadîslerdeki nehyin tahrîm için olmadigi ve nehyin Peygamber'in hayâti devrine âid tenzîhî bir nehy oldugu, hattâ Peygamber'in bu hususta müsamahali davrandigi tesbît edilmistir.

[210] el-Hazn, hâ'nin feth ve noktali zâ'nin sükûnuyle, ei~Hazen iki fetha ile gam ve endûha denir, cem'i Ahzân 'dir ve hâ'nin dammiyle el-Huzn, masdar olur, birinci bâbdan; bir adami gamli eylemek; dördüncü bâbdan gamli kederli olmak ma'nâlarinadir. el-Hazn ve el-Huzen: Sert, galîz daglara denir.
es-Sehî, Ehl vezninde kolay, âsân seye, ve topragi yumusak, yürümesi kolay düz ve mülayim yere denir ki, cem'i Suhûl gelir.. (Kaamûs Ter.).

[211] Saîd ibnu'l-Müseyyeb kirk kadar sahâbîye yetismis büyük tabiîlerdendir. 36. senesinde dogmus, Velîd ibn Abdilmelik devrinde 94 yilinda vefat etmistir. Babasi el-Müseyyeb ise agaç altinda bey'at eden sahâbîlerdendir. Dedesi Hazn ibn Ebî Vehb, Muhacirler'den olup Câhiliyet'te Kureys'in seriflerinden idi (Aynî).

[212] Ibn EbîSeybe'ninUrve'den rivayetinde: Peygamber, hoslanilmayan bir Isim isittiginde onu daha güzel bir isimle degistirirdi, demistir. Rasûlullah Ensâr'dan Useyd'in kendi ogluna verdigi bir adi begenmeyerek "OnaMunzir ismini koy" buyurmak suretiyle önceki ismini degistirmis oluyor.

[213] Peygamber'in kadinlarindan Zeyneb bintu Cahs'm ve yine Peygamber'in kadinlarindan Ümmü Seleme'nin kizi ve Peygamber'in üvey kizi Zeyneb'iii adlan da Berre idi. Rasûlullah her ikisinin Berre adlarini Zeyneb adiyle degistirdi. Çünkü "Berre", "Çok hayirli, çok iyi, çok cömerd kimse" ma'nâlanna gelmektedir.
Bu hadîsleri Müslim de Kitâbu'l-Âdâb'da getirmistir.

[214] Bunun bir rivayeti yakinda geçmisti. Bu hadîs isim degistirmenin ve çirkin isimle isimlemekten men' etmenin vücûbu üzere degil, bu hususta muhayyerlik ifâde etmektedir. Böylece çirkin bir adamin güzel isimle, fâsikm da "Salih" ismiyle isimlenmesi caiz olur. Çünkü Peygamber (S) "Hazn" kendi ismini "Sehl" ile degistirmeyi kabul etmedigi zaman, onu buna zorlamamistir. Eger bu lâzim birsey olaydi, Peygamber onu "Ben babamin bana verdigi ismi degsitirmem" sözü üzerinde sabit birakmazdi. Dogruya muvaffak kilici ancak Allah'tir (Kastallânî).

Müseyyeb ibn Hazn Ibn Ebî Vehb (R) Kureysli'dirler. Baba-ogul ikisi de sahâbîdir. Annesi Rasûlullah'in halasi Âtike'dir. Hazn ibn Ebî Vehb esraftandi, hicret serefini de kazanmistir. Onuncu hicret senesinde Ebû Bekr'in Halîfe-lik devrine tesadüf eden Yemâme harbinde sehîden vefat ettigini Aynî, Zehebî'den naklediyor. Müseyyeb de bey'at eden bahtiyarlardandir. Müseyyeb ibn Hazn, sahâbî oglu sahâbî olduklarindan tercümede tesnîye sîgasiyle tardiye ettik. Müseyyeb, ticâretle ugrasirdi. Kendisinden yedi hadîs rivayet edilmistir. Üçü Bu-hârî'de vardir. Tâbiîler'in yedi meshur Medîne fakîhlerinden birisi Saîd ibnu'l-Müseyyeb, bu tercüme sahibinin ogludur ve babasinin râvîsidir. Saîd ibnu'l-Müseyyeb, hifz selâmeti, beyân dogrulugu yönüyle hadîs ehlinin göz nurudur. Mürsel olarak rivayet ettigi hadîslerin mürsellerin en sahîhleri oldugunda icmâ' vardir (Hulâsa ve Aynî'den naklen Tecrîd Ter., IV, 665 rakamli hadîsin hasiyesi).

[215] Enes'in bu hadîsi Cenazeler Kitâbi'nda geçen hadîsten bir parçadir. Ibrâhîm'e, Ebû Seyf adinda bir demircinin evinde karisi Ümmü Burde tarafindan süt analigi yapiliyordu.., Peygamber çocugu ziyaret ettigi zaman kucaklayip öpmüstür.

[216] Ibrâhîm'in sekizinci hicret yilinin zu'1-hicce ayinda dogdugunda târîhçIlerin ittifaki vardir. Fakat vefati târihi hakkinda haberler degisiktir. Vâkîdî: "Onuncu hicret yili rebîu'l-evvelinin onuncu günü oldugu kesindir" demistir. Ebû Davud'un Sünen 'inde Peygamber (S) ile aralarinda yetmis gün oldugu rivayet edilmistir. Bâzilari onalti ay sekiz gün; bâzilari onyedi ay; diger bâzilari ise bir sene on ay alti gün yasamis oldugunu bildirmislerdir... (Aynî).

[217] Müslim'in Kitâbu'l-Âdâb'daki Câbir hadîsinde Rasûîullah (S): "Benim ismimle isimleyiniz- Fakat künyemle künyelenmeyiniz. Çünkü Ebû'l-Kaasim olan, benimdir ki, (aranizda ilim ve sâireyi) ben taksim ediyorum" buyurdu, seklindedir {Müslim Ter., VI, 393).

Kaasim ismi lügatte "Taksîm edici" ma'nâsina bir fail isimdir. Bu Kaasim kelimesi, Peygamber'in hem künyesi, hem sifati, hem vazîfesini ifâde eden bir sözdür.

[218] Ser'an nehyedilmis olan, Ebû'l-Kaasim Muhammed suretiyle isim ve künyenin bir sahista toplanmasidir. Nitekim bunu açikça bildiren rivayetler de vardir. Bu nehy, Peygamber'in hayâtinda yürürlükte olap sonrasina sâmil degildir diyenler vardir ve tatbîkaatte böyfe olmustur. Son hükmün ru'yâ ile ilgisi, Peygam-ber'i ru'yâda görmemis kimsenin gördüm demesinin, kendisini bu tehdîde girdirecegini anlatmasi yönündendir.

[219] Bunun uzunca bir rivayeti Namaz Kitabi, "Egilirken Allâhu Ekber demek bâbi"nda geçmisti. Peygamber'in bu isimli sahâbînin ismini de söyleyerek duâ etmesi, bu ismin kullanilmasinin câizligine delâlet etmektedir.

[220] Bu Et'ime'de geçen hadîsin bir parçasidir.

Bir sahsi çagirirken isminden bir harfi eksik söylemeye, edebiyatta "Terkîm ", yâni "Budama" denir. Bu hadîslerde Peygamber'in de bu terhîmi yaptigi sabit oluyor

[221] Bunun küçük çocuga ve henüz çocugu dogmayan kimseye künye vermenin caiz olduguna delâleti açiktir. Bunun bâzi rivayetleri Namaz Kitâbi'nda ve daha baska yerlerde geçmisti.

[222] Bunun bir rivayeti Alî'nin menkabeleri bâbi'nda geçmisti.

[223] Meliku'l-Emlâk: Memleketlerin, kit'alarin sahibi, hükümdari demektir. Meliku'l-Mülûk ise, bütün hükümdarlarin hükümdari ma'nâsmadir. Nitekim Sufyân ibn Uyeyne birçoklarinin bunu Farsça'ya "Sâhânsâh" diye tercüme ve tefsir ettiklerini bildirmistir.

Hiç sübhe yok ki, bu azametli unvanlar yalniz Allah'a mahsûstur. Insanlarin bu sifatlarla sifatlanmalari dogru degildir. Bunca acizliklerine ragmen Allah'a âid olan bu sifatlan kullanan kimselerin Allah dîvâninda en çirkin, en alçak, en nefretli kimseler olacagi bu hadîslerde Peygamber tarafindan haber verilmis ve bundan da o azametli sifatlari kullanmanin kullar için haram oldugu hükmü alinmistir.

Bu hadîsleri Müslim de Kitâbu'l-Âdâb'da getirmistir. Müslim Ter., VI, 402-"2143".

[224] Bu, Nikâh Kitâbi'nm sonlarinda "Kisinin kendi kizini savunmasi bâbi"nda geçmisti. Bas tarafi söyledir: Misver ibn Mahrame: Ben minber üzerinde iken Pey-gamber(S)'den isittim: "Hisâm ibnu'l-Mugîre ogullari, kizlarim Alî ibn Ebî Tâ-lib 'e nikâh etmeleri hususunda benden izin istediler. Ben buna izin vermem. Sonra yine izin vermem, sonra yine izin vermem..." buyuruyordu, demistir. Peygamber bu hitabesinde müsrik olan Ebü Tâlib'i, yoklugunda künyesiyle zikretmistir, Ebû Tâlib'in ismi Abd Menâf idi (Aynî ve Kastallânî).

[225] Basliga uygunlugu "Ebû Hubâb" sözündedir. Çünkü bu, Abdullah ibn Ubeyy'in künyesidir. Bu ayni zamanda seytânin ismi olup "Yilan" ma'nâsina ve daha baska ma'nâlara da kullanilir...

Abdullah ibn Ubeyy'in ve onun baskanlik ettigi zümrenin müslümân olmalari zahirî idi. Hakikatte kinlerini ve düsmanliklarini gönüllerinde gizlemisler ve her vesile ile fesâd çikarmislardir. "Münafik" adiyle anilan bu zümrenin çirkin hâlleri ve isleri, Kur'ân'in birçok yerinde ve hadîslerde ortaya konulmustur.

Bu hadîsin az farkli bir rivayeti, Âlu Imrân Sûresi, 173. âyetinde de geçmisti.

[226] Basliga uygunlugu "Ebû Tâlib" sözündedir. Çünkü bu Abd Menâfin künyesidir, o da Peygamber'in babasi Abdullah'in kardesidir. Bunun bir rivayeti "Ebû Tâlib'in zikri bâbi"nda geçmisti.

[227] Bu ta'rîzli sözlerle insan yalan söylemek zaruretinden kurtulur ma'r.âsinadir. Bu basligi Taberî, Umer ibnu'l-Hattâb'a varan bir senedle zikretmistir ki, o: "Ta'rîzlerde muhakkak yalandan bir kurtulus vardir" demistir. Bunu Ibn Adiyy de Katâde yolundan rivayet etmistir (Aynî).

en-Nedha ve el-Mendûha, bolluk ve genislik ma'nâsinadir. SârIh der ki: Imrân ibnu'l-Husayn hadîsi bundandir: "Inne fî'I-maârîdi le-mendûhaten ani'l-kezibi", yânî "Bir sözü tevriye ve kinaye yoluyla söylemekte kizbden halâs ve berâet vardir ki, kizbden sayilmaz. Murad: Yalan söyleyecegine, kinaye ve tevriye ve bilmece söyle, demektir {Kaamûs Ter., I, 986).

[228] Bu gibi sözler hakikatte yalan sayilmazlar; bunlar yalandan kaçistir. Enes'in bu hadîsi Cenazeler Kitâbi'nda uzunca bir metinle geçmisti.

[229] Bu hadîslerin birer rivayeti yakinda geçmisti. Peygamber bu hadîslerinde "'Kavarîr" yânî "Camlar" sözüyle kadinlari kasdedip ta'rîz eylemistir. Bu iki ma'nâya gelebilir: Kadinlar cam gibi nâzik bedenli olduklari için hizli hareketten rahatsiz olabilirler yâhud kadinlar zayif gönüllü olduklari için Encese'nin güzel sesinden etkilenip, onun te'sîriyle cam gibi ince gönülleri kirilir, rahatsiz olabilir, fitneye düsebilirler...

[230] Bunun bir rivayeti Cihâd'da daha genis olarak geçmisti.

[231] Buhârî bunu Tahâret'te senedi Peygamber'e ulastirilmis olarak getirmisti. Daha sonraki kitâblarda da birçok kerreler getirmistir.

[232] Basliga uygunlugu "Onlar hiçbirsey degildir" sözündedir. Yânî onlarin gayb ilminden haber verdiklerini iddia ettikleri seyler, i'tibâra alinacak sahih birsey degildir.

Bunun bir rivayeti Tibb Kitâbi'nda "Kâhinlik bâbi"nda geçmisti.

[233] Bu, Peygamber'in vefati hakkinda geçen hadîsin bir parçasidir. Basliktaki âyetler semâya bakip inceleme, arastirma yapmayi tesvik ve delâlet eden en açik delillerdir.

[234] Câbir'in hadîsi Sahîh'm basinda "Vahy bâbi"nda geçmisti. Ibn Abbâs'm teyzesi Meymûne'nin evinde kalip gece geçirmesi ve Peygamber'in hareketlerini ta'-kîb edip.ögrenmesi hadîsi, Abdest Alma Kitabi, Namaz Kitâbi'nm sonlarindaki "Teheccüd babi" gibi daha birçok yerlerde getirilmistir.

[235] Hadîsin basliga uygunlugu "Elindeki deynekle su ve çamur arasina vurarak düsünüyordu" sözlerinde oldugu açiktir. Peygamber'in Usmân hakkinda söyledigi belâlar, onun sehîd edilmesi faciasi ile gerçeklesmistir ki, bu, Peygamberlik alâmetlerinden olan bir bilgidir. Bunun bir rivayeti Menkabeler'de daha uzun bir metinle geçmisti.
Usmân'in burada söyledigi ta'bîr, Yûsuf: 18 ile el-Enbiyâ: 112. âyetlerinde geçmektedir.

[236] Bununla dünyâ ehlinden saîd ve sakinin taninmasinin imkânina delîl getirilmistir. Çünkü amel, ceza üzerine bir alâmettir ve isin zahiriyle hükmolunur. Isin bâtini Ise Yüce Allah'a âiddir (Kastallânî).
Bununla dünyâ ehlinden saîd ve sakinin taninmasinin imkânina delîl getirilmistir. Çünkü amel, ceza üzerine bir alâmettir ve isin zahiriyle hükmolunur. Isin bâtini ise Yüce Allah'a âiddir (Kastallânî).
Bunun daha bütün ve tafsîlli bir rivayeti Cenazeler Kitâbi'nda geçmis ve orada bâzi açiklamalar verilmistir.

[237] Bunun bâzi rivayetleri Ilim, Gece Namazi, Libâs ve Nübüvvet Alâmetleri bölümlerinde geçmisti.

[238] Bu da Ilim Kitâbi'nda geçen uzun hadîsten bir parçadir

[239] Basliga uygunlugu meydandadir. Bunun da bâzi rivayetleri I'tIkâf ta, tblîs'in sifati'nda ve Beste bir'de geçmisti.

[240] Bu nehiyden maksad, böyle parmaklarla ve sapanla atilan taslarin müslümânIara isabet ederek gözlerini çikarma, dislerini kirma nev'inden meydana getirecegi ezayi önlemektir. Bunun birer rivayeti el-Feth Sûresi tefsirinde, keza Sayd ve Zebâih Kitâbi'nda da geçmisti.

[241] es-Semâtu ve's-Semâtetu, sinlerin fethiyle düsmanin keder ve musîbetiyle hur-rem ve mesrur olmak ma'nâsmadir. el-Ismât: Bir kimseyi düsmaninin gam ve musibeti sebebiyle mesrur kilmak ma'nâsmadir. "Esmetehu'llâhu bihi" denilir ki, "Allah onu düsmaninin beliyyesiyle sevinçli kilsin" demektir.
et-Tesmît de onun mürâdifidir ki, aksiran adama "Yerhamuke'llâhu" diye duâ eylemektir... Sarihin beyânina göre binasi izâle içindir; "Allah seni se-mâtetten uzak kilsin" sebkindedir... (Kaamûs Ter.).
Bu hadîs, "Yerhamuke'llâhu"duasinin, aksirip da "el-Hamdu Hilafi" diyen mü'minin bu hanidine karsilik olarak söylenecegini ögretmektedir. Bu merhamet duasini da o kimsenin "Yefidînâ veyehdîkumu'llâhu (= Allah bize ve size hidâyet eylesin)" duâsiyle karislamasi güzel olur.

[242] Bununla maksad ya bundan sonraki bâbda gelecek olan Ebû Hureyre hadîsidir, yâhud da bâbda zikredilen "Aksirmayi isiten her mü'min üzerine ona duâ etmesi bir haktir" hadîsidir. Demek ki bu yolda duâ ve teennî ile mukaabele etmek, mü'minin mü'min üzerinde bir hakki olmaktadir.

[243] Buhârî bu hadîsi küçük farkliliklarla ve bâzi maddeleri öne geçirilmis veya geriye birakilmis olarak Sahîh'mm birçok yerinde getirmistir: Hadîs Cenazeler, Mezâlim, Libâs, Tibb, NIkâh'ta geçmisti. Insâallah Nuzûr'da da gelecektir.

[244] Aksirip hapsirma nezle gibi bir rahatsizliktan da olabildiginden, parantez içerisine "Saglik ve hafifleme sebebi olan" diye bir kayid konuldu. Beden hafifligi ve seddlerin açilmasina sebeb olan hapsirma, tâat ve hayir fiilleri için nesât ve çeviklik gerektirir. Aksiranin bu saglik ve hafifleme ni'metine karsi Allah'a ham-detmesi müstehâb olur. Onun için Allah hapsirmayi ve hamdedilmesinI sever.
Esneme ise bedenin dolmasi, çok yemek yenilmesi ve yemekte çok seyler karistirilmasi gibi sebeblerden olur. Bu da tenbellige, ibâdetten ve makbul fiillerden oturup kalmaya götürür. Allah bu hâlleri de sevmez. Burada zikredilen mahabbet ve kerahet, bunlarin sebebi olan seylere döndürülür.
Esnemenin seytândan olmasi, seytânin esneme sebeblerini sevmesindendir.
Esneme hâlini gidermeye çalismak, sebeblerini gidermeye çalismakla veya elini agzi üzerine koymak, dudaklarini kapatmak süretleriyle olur (Kastallânî).

[245] iste bunlar îslâm medeniyetinin insanliga ögrettigi ebediyyen eskimeyecek en yüksek medeniyet ve muaseret âdabi düstûrlarindandir.

[246] Bu hadîs, aksirani duâ ile karsilamanin, ancak aksirma ni'metini ihsan eden Allah'a hamdetmesi sartina bagli olduguna delâlet etmektedir.

[247] Bu hadîsin Bed'u'l-Halk'ta geçen rivayetinde ve buradaki 246 rakamli hadîste "Biriniz esneyip de 'Hâ' dedigi (agzini açip ayirdigi) zaman, seytân onun bu gafletinden güler" ziyâdesi vardir.